

**LİSE SON SINIF ÖĞRENCİLERİNİN
ÜNİVERSİTEYE GİRİŞ SINAVINA YÖNELİK
ALGILARI BAĞLAMINDA PSİKOLOJİK
SAĞLAMLIK DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ**

**Yüksek Lisans Tezi
Mehmet İhsan ÇAKMAK
Eskişehir 2019**

**LİSE SON SINIF ÖĞRENCİLERİNİN
ÜNİVERSİTEYE GİRİŞ SINAVINA YÖNELİK ALGILARI BAĞLAMINDA
PSİKOLOJİK SAĞLAMLIK DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ**

Mehmet İhsan ÇAKMAK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Esra CEYHAN

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Temmuz 2019

Bu tez çalışması BAP Komisyonunca kabul edilen 1703E320 no.lu proje kapsamında desteklenmiştir.

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Mehmet İhsan ÇAKMAK'ın "Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Üniversiteye Giriş Sınavına Yönelik Algıları Bağlamında Psikolojik Sağlık Düzeylerinin İncelenmesi" başlıklı tezi 28.06.2019 tarihinde, aşağıda belirtilen jüri üyeleri tarafından Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programında, Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Unvanı-Adı Soyadı

İmza

Üye (Tez Danışmanı) : Prof.Dr. Esra CEYHAN

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Deniz GÜLER

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Şebnem GÜNAY

Prof.Dr. Handan DEVECİ
Anadolu Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Müdür Vekili

ÖZET

LİSE SON SINIF ÖĞRENCİLERİNİN ÜNİVERSİTEYE GİRİŞ SINAVINA YÖNELİK ALGILARI BAĞLAMINDA PSİKOLOJİK SAĞLAMLIK DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

Mehmet İhsan ÇAKMAK

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı

Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Temmuz 2019

Danışman: Prof.Dr. Esra CEYHAN

Bu araştırmada ilk olarak lise son sınıf öğrencilerinin üniversiteye giriş sınavına ilişkin metaforik algılarını, ikinci olarak sınavı fırsat/tehdit olarak algılama durumları ile cinsiyete, okul türüne, algılanan sosyoekonomik düzeye, ebeveyn birliktelik durumuna, problemlili internet kullanımına göre psikolojik sağlamlıklarını ve üçüncü olarak sınavı fırsat/tehdit olarak algılama durumlarına göre beş faktör kişilik özelliklerinin psikolojik sağlamlığı yordayıcılıklarının incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma grubunu 971 lise son sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Veriler Çocuk ve Genç Psikolojik Sağlamlık Ölçeği, Problemlili İnternet Kullanımı Ölçeği-Ergen Formu, Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi, Kişisel Bilgi Anketi kullanılarak elde edilmiştir. Verilerin analizinde içerik analizi, t testi, tek/iki yönlü varyans analiziyle aşamalı regresyon analizi kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre öğrencilerin %27,9'unun sınavı fırsat olarak algılarken %68,9'unun tehdit olarak algıladığı; %3,2'sinin ise sınava ilişkin algısının nötr olduğu bulgusuna erişilmiştir. Psikolojik sağlamlığın sınavı fırsat/tehdit olarak algılama durumuna, algılanan sosyoekonomik düzeye, ebeveyn birliktelik durumuna ve problemlili internet kullanımı düzeyine göre farklılık gösterirken cinsiyet ve okul türüne göre farklılık göstermediği ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda öğrencilerin sınavı fırsat veya tehdit olarak algılama durumlarıyla kişisel değişkenlerin etkileşimlerinin anlamlı olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Sınavı fırsat olarak algılayan öğrencilerin psikolojik sağlamlıklarının beş faktör kişilik özelliklerinden sorumluluk, nevrotizm, dışadönüklük; sınavı tehdit olarak algılayanların psikolojik sağlamlıklarının ise sorumluluk, nevrotizm, dışadönüklük, deneyime açıklık, yumuşakbaşlılık tarafından anlamlı şekilde yordandığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Psikolojik sağlamlık, Üniversiteye giriş sınavı, Beş faktör kişilik özellikleri.

ABSTRACT

ANALYSING THE PSYCHOLOGICAL RESILIENCE LEVEL OF HIGH SCHOOL SENIOR STUDENTS IN THE CONTEXT OF THE PERCEPTIONS OF THE UNIVERSITY ENTRANCE EXAM

Mehmet İhsan ÇAKMAK

Department of Educational Sciences, Guidance and Psychological Counseling Program

Anadolu University, Graduate School of Educational Sciences, July 2019

Supervisor: Prof. Dr. Esra CEYHAN

In this study, it was aimed whether psychological resilience of high school senior students changes considering their metaphorical perception related to university entrance exam, attitudes toward it as an opportunity or a threat with gender, school type, perceived socioeconomic status, family togetherness, problematic internet usage and to analyse the predictability of psychological resilience of high school seniors five factor model of personality with regard to the exam an opportunity or a threat. Study group consists of 971 high school senior students. Content analysis, t test, one and two way analysis of variance, stepwise regression analysis were used in the analysis of datas acquired by using Child and Young Resilience Measure, Problematic Internet Usage Scale-Adolescent Form, Adjective Based Personality Scale and Personal Information Questionnaire. Study results showed while 27,9% of the students see the university enterance exam as an opportunity, 68,9% of them perceive it as a threat, 3,2% of them perceive it as a neutral. It was observed that psychological resilience changes with regard to seeing the exam as an opportunit or a threat, socioeconomic status, family togetherness and problematic internet usage while it doesn't change considering the gender and school type. However, there is not a significant difference between personal variables and students seeing the exam as an opportunity or a threat interactions. It revealed while from the five factor personality model, conscientiousness, neuroticism, extraversion positively predictedfor psychological resilience of high school seniors seeing the exam as an opportunity, conscientiousness, neuroticism, extraversion, openness to experience, agreeableness positively predicted for psychological resilience of those seeing the exam as a threat.

Key Words: Psychological resilience, University entrance exam, Five factor model of personality.

TEŞEKKÜR

Son üç yılımı adadığım bu tez kendi yarattığım bahaneler nedeniyle yorucu, tez danışmanım Prof. Dr. Esra CEYHAN'ın sürekli hissettirdiği desteği ve bana öğrettikleri sayesinde doyurucu ve geliştiriciydi. Bana gayreti, sabretmeyi, araştırma sürecini, bağlaçları, noktalı virgülün işlevlerini ve en önemlisi yüksek lisansın öz-bakım olduğunu öğreten değerli hocama minnettarım. Kendisine her şey için teşekkürü borç bilirim.

Tez ve yüksek lisans sürecim boyunca zamanını ayırarak bilgisini ve desteğini sunan Prof. Dr. A. Aykut CEYHAN'a, Öğr. Gör. Ömer ÖZER'e, Dr. Öğr. Üyesi Yıldız KURTYILMAZ'a, Dr. Öğr. Üyesi Deniz GÜLER'e, Dr. Öğr. Üyesi Gamze ÜLKER TÜMLÜ'ye ve Dr. Öğr. Üyesi Şebnem GÜNAY'a sonsuz teşekkür ederim. Lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca güleryüzünü, zamanını, desteğini ve bilgisini asla esirgemeyerek ufkumu açan, insani yardım ilişkisini öğreten tüm hocalarıma hem kendim, hem de öğrencilerim adına teşekkür ederim.

Yüksek lisansın ilk gününden son gününe kadar yanımda olan ve her açıdan desteğini hissettiğim değerli arkadaşım Uğur ŞEKER'e, tez sürecindeki desteklerinden dolayı çalışma arkadaşlarım Erkan BAKAN'a, Hüsnü Ali TALAY'a, Ahmet AYDEMİR'e, Fatih ATMAÇ'a ve tüm öğrencilerime ayrı ayrı teşekkür ediyorum. Son olarak bu yorucu süreçte hep yanımda olan anneme, babama, abime, kardeşime ve Umut SARIKAYA'ya bana kattıkları her şey için teşekkür ederim. İyi ki varsınız.

Mehmet İhsan ÇAKMAK

Eskişehir 2019

05/07/2019

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan “bilimsel intihal tespit programı”yla tarandığını ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

Mehmet İhsan ÇAKMAK

İÇİNDEKİLER

Sayfa

BAŞLIK SAYFASI.....	i
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
TEŞEKKÜR.....	v
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLolar DİZİNİ.....	xi
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Amaç.....	8
1.2. Önem.....	9
1.3. Sınırlılıklar.....	12
1.4. Tanımlar.....	12
2. ALANYAZIN.....	13
2.1. Psikolojik Sağlamlığa İlişkin Kuramsal Açıklamalar.....	13
2.1.1. Psikolojik sağlamlık nedir?.....	13
2.1.2. Risk faktörleri ve koruyucu faktörler.....	17
2.1.2.1. Risk faktörleri.....	18
2.1.2.2. Korucuyu faktörler.....	20
2.2. Problemlili İnternet Kullanımına İlişkin Kuramsal Açıklamalar.....	21
2.3. Kişiliğin Beş Faktör Modeline İlişkin Kuramsal Açıklamalar.....	24
2.4. İlgili Araştırmalar.....	26
2.4.1. Üniversiteye giriş sınavına ilişkin metaforlara yönelik araştırmalar.....	27
2.4.2. Psikolojik sağlamlık ile kişisel değişkenlerin ilişkisini inceleyen araştırmalar.....	28
2.4.2.1. Psikolojik sağlamlık ve cinsiyet.....	28
2.4.2.2. Psikolojik sağlamlık ve okul türü.....	29

	<u>Sayfa</u>
2.4.2.3. <i>Psikolojik sağamlık ve algılanan sosyoekonomik düzey</i>	30
2.4.2.4. <i>Psikolojik sağamlık ve ebeveyn birliktelik durumu</i>	30
2.4.3. Psikolojik sağamlık ile psikolojik değişkenlerin ilişkisini inceleyen araştırmalar.....	31
2.4.3.1. <i>Psikolojik sağamlık ve internet kullanımı ilişkisini inceleyen araştırmalar</i>	31
2.4.3.2. <i>Psikolojik sağamlık ve beş faktör kişilik özellikleri ilişkisini inceleyen araştırmalar</i>	33
3. YÖNTEM.....	35
3.1. Araştırmanın Modeli.....	35
3.2. Çalışma Grubu.....	36
3.3. Veri Toplama Araçları.....	37
3.3.1. Çocuk ve genç psikolojik sağamlık ölçeği (ÇGPSÖ).....	37
3.3.2. Problemlili internet kullanımı ölçeği (PİKÖ) ergen formu.....	38
3.3.3. Sıfatlara dayalı kişilik testi (SDKT).....	39
3.3.4. Kişisel bilgi anketi.....	40
3.4. Verilerin Toplanması.....	40
3.5. Verilerin Analizi.....	41
3.5.1. Araştırmanın geçerliği, güvenilirliği ve inandırıcılığı.....	43
4. BULGULAR VE YORUM.....	46
4.1. Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Üniversiteye Giriş Sınavına İlişkin Metaforlarına İlişkin Bulgular.....	46
4.2. Üniversiteye Giriş Sınavını Fırsat veya Tehdit Olarak Algılayan Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Psikolojik Sağamlık Düzeylerine İlişkin Bulgular.....	50
4.3. Üniversiteye Giriş Sınavını Fırsat veya Tehdit Olarak Algılayan Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Psikolojik Sağamlık Düzeylerinin Cinsiyetlerine Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular.....	53
4.4. Üniversiteye Giriş Sınavını Fırsat veya Tehdit Olarak Algılayan Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Psikolojik Sağamlık Düzeylerinin Okul Türlerine Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular.....	55

4.5. Üniversiteye Giriş Sınavını Fırsat veya Tehdit Olarak Algılayan Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Psikolojik Sağlamlık Düzeylerinin Algılanan Sosyoekonomik Düzeylerine Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular.....	57
4.6. Üniversiteye Giriş Sınavını Fırsat Veya Tehdit Olarak Algılayan Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Psikolojik Sağlamlık Düzeylerinin Ebeveyn Birliktelik Durumlarına Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular.....	60
4.7. Üniversiteye Giriş Sınavını Fırsat veya Tehdit Olarak Algılayan Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Psikolojik Sağlamlık Düzeylerinin Problemlı İnternet Kullanımı Düzeylerine Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular.....	63
4.8. Üniversiteye Giriş Sınavını Fırsat veya Tehdit Olarak Algılayan Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Onların Psikolojik Sağlamlıklarını Yordama Durumuna İlişkin Bulgular.....	66
4.8.1. Üniversiteye giriş sınavını fırsat olarak algılayan lise son sınıf öğrencilerinin beş faktör kişilik özelliklerinin onların psikolojik sağlamlıklarını yordama durumuna ilişkin bulgular.....	67
4.8.2. Üniversiteye giriş sınavını tehdit olarak algılayan lise son sınıf öğrencilerinin beş faktör kişilik özelliklerinin onların psikolojik sağlamlıklarını yordama durumuna ilişkin bulgular.....	69
5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	72
5.1. Sonuç.....	72
5.2. Tartışma.....	73
5.2.1. Lise son sınıf öğrencilerinin üniversiteye giriş sınavına ilişkin metaforlarına ait bulguların tartışılması.....	74
5.2.2. Üniversiteye giriş sınavını fırsat veya tehdit olarak algılayan lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlamlık düzeylerine ait bulguların tartışılması.....	76
5.2.3. Üniversiteye giriş sınavını fırsat veya tehdit olarak algılayan lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlamlık düzeylerinin cinsiyetlerine göre incelenmesine ilişkin bulguların tartışılması.....	78

5.2.4. Üniversiteye giriş sınavını fırsat veya tehdit olarak algılayan lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlamlık düzeylerinin okul türlerine göre incelenmesine ilişkin bulguların tartışılması.....	80
5.2.5. Üniversiteye giriş sınavını fırsat veya tehdit olarak algılayan lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlamlık düzeylerinin algılanan sosyoekonomik düzeye göre incelenmesine ilişkin bulguların tartışılması.....	82
5.2.6. Üniversiteye giriş sınavını fırsat veya tehdit olarak algılayan lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlamlık düzeylerinin ebeveyn birliktelik durumlarına göre incelenmesine ilişkin bulguların tartışılması.....	83
5.2.7. Üniversiteye giriş sınavını fırsat veya tehdit olarak algılayan lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlamlık düzeylerinin problemlili internet kullanımı düzeylerine göre incelenmesine ilişkin bulguların tartışılması.....	85
5.2.8. Üniversiteye giriş sınavını fırsat veya tehdit olarak algılayan lise son sınıf öğrencilerinin beş faktör kişilik özelliklerinin onların psikolojik sağlamlıklarını yordayıcılığına ilişkin bulguların tartışılması.....	86
5.3. Öneriler.....	91
5.3.1. Okul psikolojik danışmanlarına, öğretmenlere ve velilere yönelik öneriler.....	91
5.3.2. Araştırmacılara yönelik öneriler.....	92
KAYNAKÇA.....	94
EKLER	
ÖZGEÇMİŞ	

TABLÖLAR DİZİNİ

Sayfa

Tablo 3.1. Çalışma grubunun cinsiyet ve okul türüne göre dağılımı.....	36
Tablo 3.2. Araştırmanın nicel değişkenlerine ilişkin betimsel istatistikler.....	44
Tablo 4.1. Lise son sınıf öğrencilerinin üniversiteye giriş sınavına ilişkin metaforlarına ait betimsel istatistikler ve metaforik imge örnekleri.....	47
Tablo 4.2. Lise son sınıf öğrencilerinin üniversiteye giriş sınavına ilişkin metaforik algılarına göre psikolojik sağlamlık düzeylerine ilişkin betimsel istatistikler.....	50
Tablo 4.3. Lise son sınıf öğrencilerinin üniversiteye giriş sınavına ilişkin metaforik algılarına göre psikolojik sağlamlık düzeylerine ait tek yönlü varyans analizi sonuçları.....	51
Tablo 4.4. Lise son sınıf öğrencilerinin üniversiteye giriş sınavına ilişkin metaforik algılarına göre psikolojik sağlamlık düzeylerine ait tukey testi sonuçları.....	52
Tablo 4.5. Üniversiteye giriş sınavını fırsat veya tehdit olarak algılayan lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlamlık düzeylerine ilişkin t testi sonuçları.....	52
Tablo 4.6. Üniversiteye giriş sınavını fırsat veya tehdit olarak algılayan lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlamlık düzeylerinin cinsiyetlerine göre incelenmesine ilişkin betimsel istatistikler.....	53
Tablo 4.7. Üniversiteye giriş sınavını fırsat veya tehdit olarak algılayan lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlamlık düzeylerinin cinsiyetlerine göre incelenmesine ilişkin varyans analizi sonuçları.....	54
Tablo 4.8. Üniversiteye giriş sınavını fırsat veya tehdit olarak algılayan lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlamlık düzeylerinin okul türlerine göre incelenmesine ilişkin dağılım istatistikleri.....	55

Tablo 4.9. Üniversiteye giriş sınavını fırsat veya tehdit olarak algılayan anadolu ve mesleki-teknik anadolu liseleri son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlamlık düzeylerinin okul türlerine göre incelenmesine ilişkin betimsel istatistikler.....	56
Tablo 4.10. Üniversiteye giriş sınavını fırsat veya tehdit olarak algılayan lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlamlık düzeylerinin okul türlerine göre incelenmesine ilişkin varyans analizi sonuçları.....	57
Tablo 4.11. Üniversiteye giriş sınavını fırsat veya tehdit olarak algılayan lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlamlık düzeylerinin algılanan sosyoekonomik düzeylerine göre incelenmesine ilişkin betimsel istatistikler.....	58
Tablo 4.12. Üniversiteye giriş sınavını fırsat veya tehdit olarak algılayan lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlamlık düzeylerinin algılanan sosyoekonomik düzeylerine göre incelenmesine ilişkin iki yönlü varyans analizi sonuçları.....	59
Tablo 4.13. Lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlamlık düzeylerinin algılanan sosyoekonomik düzeylerine göre incelenmesine ilişkin tukey testi sonuçları.....	60
Tablo 4.14. Üniversiteye giriş sınavını fırsat veya tehdit olarak algılayan lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlamlık düzeylerinin ebeveyn birliktelik durumlarına göre incelenmesine ilişkin betimsel istatistikler.....	61
Tablo 4.15. Üniversiteye giriş sınavını fırsat veya tehdit olarak algılayan lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlamlık düzeylerinin ebeveyn birliktelik durumlarına göre incelenmesine ilişkin iki yönlü varyans analizi sonuçları.....	62

Tablo 4.16. Üniversiteye giriş sınavını fırsat veya tehdit olarak algılayan lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlamlık düzeylerinin problemleri internet kullanımı düzeylerine göre incelenmesine ilişkin betimsel istatistikler.....	64
Tablo 4.17. Üniversiteye giriş sınavını fırsat veya tehdit olarak algılayan lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlamlık düzeylerinin problemleri internet kullanımı düzeylerine göre incelenmesine ilişkin iki yönlü varyans analizi sonuçları.....	65
Tablo 4.18. Üniversiteye giriş sınavını fırsat veya tehdit olarak algılayan lise son sınıf öğrencilerinin beş faktör kişilik özellikleri ile psikolojik sağlamlıklarını arasındaki ilişkiyi gösteren pearson momentler çarpımı korelasyon katsayıları.....	66
Tablo 4.19. Üniversiteye giriş sınavını fırsat olarak algılayan lise son sınıf öğrencilerinin beş faktör kişilik özelliklerinin onların psikolojik sağlamlıklarını yordama durumuna ilişkin aşamalı regresyon analizi sonuçları.....	68
Tablo 4.20. Üniversiteye giriş sınavını tehdit olarak algılayan lise son sınıf öğrencilerinin beş faktör kişilik özelliklerinin onların psikolojik sağlamlıklarını yordama durumuna ilişkin aşamalı regresyon analizi sonuçları.....	70

1. GİRİŞ

Ergenlik fiziksel/bedensel, bilişsel, duygusal ve sosyal gelişmelerle ön plana çıkan ve bireyin başa çıkması gereken pek çok değişimin olduğu bir dönemdir. Bedensel değişimlerle birlikte çocukluktan yetişkinliğe uzanan ciddi bir değişim evresi olan ergenliğin beraberinde getirdiği pek çok gelişim görevi de bulunmaktadır (Gander ve Gardiner, 2007; Yavuzer, 2016). Ülkemizde ergenlik dönemi büyük ölçüde lise yıllarını kapsamaktadır. Lise yılları ise bireye ciddi akademik görevler yükleyen bir dönem olmakla birlikte bireyin kariyerini etkileyecek kadar ciddi bir sınav olan üniversiteye giriş sınavı lise yıllarının sonunda ergeni beklemektedir. Hızlı değişimlerle süren ergenlik dönemi henüz bitmeden bireyin sınanması ve geleceğinin bir sınava odaklanması ciddi bir zorlanmayı beraberinde getirmektedir. Toplum tarafından büyük önem atfedilen bu sınava girecek olan bireyler hem ergenlik döneminin gelişimsel sorunlarıyla, hem de geleceklerini belirleyecek olan üniversiteye giriş sınavıyla da mücadele etmektedirler. Bu mücadele bireyde tedirginlik, kaygı ve stres oluşturmaktadır (Ekici, 2005). Diğer yandan üst eğitime geçiş için zorunlu olan sınavda-sınav sisteminde sıklıkla meydana gelen değişimlerin sınava girecek üniversite adaylarını olumsuz etkilediği bilinmektedir (Güngör Aytar ve Kurtoğlu Karataş, 2017).

Ülkemizde üniversitelere öğrenci seçme işlemi Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) tarafından düzenlenen merkezi sınavlar aracılığıyla yapılmakta ve yükseköğretim programlarına yerleşmek isteyen tüm bireyler ÖSYM tarafından yapılan seçme ve yerleştirme sınavlarına katılmak zorundadırlar (ÖSYM, 2019a). Aynı zamanda ülkemizde uygulanan sınav sisteminde 1974'den bu yana pek çok değişim yaşanmış ve son değişim 2017 yılında gerçekleşmiştir (Hevedanlı ve Ekici, 2011; ÖSYM, 2019b). Bu çalışmanın gerçekleştirildiği 2017-2018 eğitim öğretim yılında 2010'dan beri uygulanan Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sistemi (ÖSYS), Yükseköğretim Kurumları Sınavı (YKS) sistemiyle değiştirilmiştir. Böylece sınavın adı, takvimi, soru sayısı, soru tipleri ve puan türleri başta olmak üzere pek çok değişiklik gerçekleştirilmiştir (ÖSYM, 2018a). Ayrıca bu değişim önceki değişimlerden farklı olarak eğitim öğretim yılı başladıktan sonra yapılmıştır (Hürriyet, 2017; ÖSYM, 2017b) ve yapılan değişiklik üzerinde yapılan değişiklikler de sınavdan 25 gün öncesine, 5 Haziran 2018 tarihine kadar da sürmüştür (ÖSYM, 2018c). Güncel değişimlerden de anlaşılacağı üzere üniversiteye öğrenci seçimine ilişkin sistemlerde güçlü ve kararlı bir

yapı olmadığı görülmektedir (Güngör Aytar ve Kurtoğlu Karataş, 2017). Bu çerçevede sınav sisteminde planlı bir değişiklikten ziyade hızlı bir geçiş yapılmış ve üniversiteye giriş sınavına girecek adaylar da bu değişikliklere maruz kalıp uyum sağlamak durumunda kalmıştır.

Ülkemiz başta olmak üzere pek çok ülkede öğrencilerin bir üst eğitim kademesine geçebilmesi için belirli sınavlardan geçmeleri gerekmektedir. Ancak genç nüfus oranı fazla olan tüm ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de büyük önem taşıyan eğitim planlaması noktasında sorunlar yaşanmaktadır. Her yıl sınava giren sayısında artış görülmekte ve üniversite kontenjanları bu artış karşısında yetersiz kalmaktadır (Ekici, 2005; Baştürk, 2011; Hevedanlı ve Ekici, 2011; Bal ve Başar, 2013; Güngör Aytar ve Kurtoğlu Karataş, 2017). Örneğin 2018 yılında Yükseköğretim Kurumları Sınavına 2.381.412 aday başvurmuştur ancak kontenjan sayısı 839.490'dır (ÖSYM, 2018c; ÖSYM, 2018b). Buradan da anlaşılabileceği üzere ortaöğretim kurumlarından mezun öğrenci sayısının, yüksek öğretim kurumlarının sınavla aldığı öğrenci sayısından çok daha fazla olması, sınav sürecini yarış haline getirmektedir (Kulaksızoğlu, 1991).

Sınav sistemine paralel olarak sınavın gerekliliklerini yerine getirmek üniversite sınavına hazırlanan bireylerin temel hedefleri arasına girmiştir (Güngör Aytar ve Kurtoğlu Karataş, 2017). Adaylar sınavda başarılı olarak bir yükseköğretim programında eğitimi sürdürmeye hak kazanmak için yarışmaktadır. Eğitim sistemimizde önemli bir yere sahip olan sınav olgusu göz önünde bulundurulduğunda öğrencilerin sınava ilişkin kaygı gibi sorunlar yaşaması da kaçınılmazdır (Temli Durmuş, 2017; Cüceloğlu, 2018). Öğrenci başarısı üzerinde etkili olan ve sınava karşı gösterilen duygusal tepkiyi betimleyen sınav kaygısı öğrenciler arasında oldukça yaygındır (Şahin, Günay ve Batı, 2006).

Öğrencilerin sınava yönelik yaşadıkları kaygı ve sınava yüklenen önem yadsınamayacak boyutlarda olup üniversite giriş sınavı ve beraberinde getirdiği kaygı yalnız öğrencileri değil, öğretmen ve velileri de etkilemektedir (Ekici, 2005; Baştürk, 2011; Hevedanlı ve Ekici, 2011). Sınav kaygısı, bireyden beklenenler toplumsal normlar ile ortaya çıkmakta ve bireyin yaşamındaki başarı hissini etkileyebilmektedir. “Üniversiteye girmek” de toplumun bireyden beklentileri arasında yer almakla birlikte üniversiteye giriş ve üniversiteye uyum pek çok birey için hayattaki büyük değişimlerden biri olarak karşımıza çıkan zorlayıcı yaşantılardandır (Özer ve Deniz,

2014). Ülkemiz şartları göz önünde bulundurulduğunda bireyin kariyer basamaklarında ilerleyebilmesi için önkoşul olarak algılanan üniversiteye giriş sınavı ergenlik dönemindeki bireyler için baş edilmesi gereken bir stres faktörüdür.

Yaşamla birlikte gelen streslerle yüzleşmek zorunda kalan bireylerden bazıları sağlıklı sonuçlar ortaya koyarken bazılarının psikolojik açıdan zorlantılı bir süreç girmesi bireysel farklılıkla anlam kazanmaktadır (Hutchinson, Stuart ve Pretorius, 2011). Bu noktada bazı bireyler stres karşısında ciddi zorluklar yaşarken bazı bireyler hayatlarındaki ciddi stres kaynaklarına ve olumsuz durumlara rağmen iyi uyum sağlayarak adapte olan bireyler haline gelerek beklentinin aksine olumlu şekilde uyum sağlayabilmektedirler (Luthar ve Zigler, 1991; Grotberg, 1996). Bu doğrultuda çocuk ve ergenlerin yaşamlarındaki tüm olumsuzluklara rağmen başarılı sonuçlara ulaşabilmeleri ve başa çıkma mekanizmaları pek çok araştırmanın konusu olmuştur. Olumsuz yaşam olayları, stres ve travma ile karşılaşmak, bu zorlayıcı olaylarla başa çıkabilmek ve benzer olumsuz durumlar karşısında gösterilen tepkilerin farklılıkları psikolojik sağlık kavramı ile açıklanmaktadır (Goldstein ve Brooks, 2006'dan akt. Carr, 2011; Özer ve Deniz, 2014; Angulo-Macias, 2007'den akt. Işık, 2016).

Psikolojik sağlık önemli zorluklara maruz kalınması durumlarında bireyin sağlığını korumasına destek olan, iyi hissetmesini sağlayan; kültürel bağlamda anlamlı olan ve kabul edilebilir yolları seçme kapasitesi şeklinde tanımlanmaktadır (Ungar, 2008). Ayrıca psikolojik sağlık bireyin değişime uyum göstermesini içeren dinamik bir süreç olup (Kararımak, 2006), bir sonuç ya da statik bir durum olmaktan ziyade bireyin çevresi ile etkileşimi sonucunda ortaya çıkan süreçleri betimlemektedir (Liebenberg, Ungar ve Vijver, 2012). Ayrıca psikolojik sağlık olumsuz bir durum ve bu duruma uyum sağlamak şeklinde iki alt boyutu içeren bir yapıya sahiptir (Luthar, 2006).

Psikolojik sağlık kavramı, bireyin stres durumlarıyla başa çıkmada kullandığı kültürel bağlamında anlamlı yolların incelenmesiyle anlam kazanan ve bireyle ilgili olumlu gelişimi güçlendiren nitelikleri betimlenmektedir (Ungar ve Liebenberg, 2011). Ergenlik döneminde bireyden bireye farklılık gösteren uyum çabaları bazı ergenlerin zorlanma, başa çıkamama ve olumsuz yönelimler sergileme gibi tepkiler geliştirebilmesine ve içe kapanma, kargaşayı dışa yansıtma ve yıkıcı davranışlar ortaya koymasına neden olabilmektedir (Yazgan İnanç, Bilgin ve Kılıç Atıcı, 2010). Bunun

yanında bireyin içinde yetiştiği ve yaşadığı kültürün de etkisiyle ortaya çıkan stresörler karşısında bazı bireyler karşılaştıkları zorlukların ve olumsuz yaşantıların etkilerini diğerlerinden çok daha kısa sürede atlatarak kolaylıkla başa çıkabilmektedirler. Tüm bu özellikler ve içinde bulunduğumuz kültürel faktörler göz önünde bulundurulduğunda ergenlik döneminde üniversite giriş sınavları bir stres faktörü ve zorlayıcı bir yaşantı olarak değerlendirilebilir. Örneğin üniversiteye giriş sınavı gibi kültürel açıdan önemli bir stresör karşısında bazı bireyler süreçte zarar görürken bazıları mevcut duruma uyum sağlayarak süreçten gelişmiş şekilde ayrılabilmesi psikolojik sağlamlık kavramı ile açıklanabilmektedir. Bu noktada ergenlerin psikolojik sağlamlığını artırmaya yönelik çalışmalar önem kazanmaktadır.

Psikolojik sağlamlık farklı boyutlarda önleyici çalışmaların artırılması ve kültüre duyarlı müdahalelerin geliştirilebilmesi için büyük önem taşımaktadır (Luthar ve Cicchetti, 2000). Ayrıca sadece olumsuz yaşantılar değil bireyin gelişimsel olarak karşılaşması olası stres durumlarıyla başa çıkabilmeleri konusunda psikolojik sağlamlığa ilişkin yapılacak önleyici çalışmalar da bireyi destekleyebilmektedir (Özer ve Deniz, 2014). Örneğin ciddi bir stresör olan üniversiteye giriş sınavına ilişkin bireyin duygu ve düşünceleri süreç konusunda büyük önem taşımaktadır (Ekici, 2005). Bu bağlamda psikolojik sağlamlık düzeyi yüksek bireylerin özelliklerini bilmenin fayda sağlayacağı düşünülmektedir. Davranışlarını seçen, davranışlarının ve seçimlerinin önemine inanan, zorluklara göğüs gerebilen, kendine güvenen, değişime açık, stresi ve stresli yaşam olaylarını gelişim fırsatı olarak gören, kendisi için önemli olanın farkına varabilen, kendini motive eden ve içsel kontrol odaklı bireylerin psikolojik sağlamlık düzeyleri daha yüksek olmaktadır (Özer, 2013). Bu bağlamda bireylerin karşılaştıkları zorlukları anlamlandırma biçimleri de önem kazanmaktadır. Üniversiteye giriş sınavının bireyler üzerindeki etkilerini incelemek noktasında bireylerin üniversiteye giriş sınavına ilişkin algıları önemli bir kaynaktır (Koçak, Doğan Gül, Gül ve Çokluk Bökeoğlu, 2017). Bu bağlamda bireylerin sınava ilişkin sahip oldukları algı, sınavın birey üzerindeki etkilerini ortaya koyabilmektedir.

Üniversiteye giriş sınavı gibi zorlayıcı bir yaşantıyı da içinde barındıran ergenlik döneminde pek çok farklı problem durumu gelişebilmektedir ve psikolojik açıdan sağlam ergenlerin nasıl sağlam olduğu, onları daha güçlü kılan faktörlerin neler olduğu, risk ve zorlayıcı durumlara maruz kalmalarına rağmen nasıl olup da yetişkinliğe sağlam

şekilde ulaşabildikleri yapılan çalışmaların konusu arasında yer almaktadır (Carr, 2011). Bu doğrultuda bireylerin üniversiteye giriş sınavı gibi zorlayıcı yaşantılar ile başa çıkabilmesi ve bu süreci geliştirerek atlatabilmesinin nasıl desteklenebileceği de psikolojik sağlamlık kapsamında yanıt bulmaktadır. Bu doğrultuda psikolojik sağlamlığın incelenmesinin önem taşıdığı düşünülmektedir.

Alanyazında lise öğrencilerinde psikolojik sağlamlık ile psikolojik değişkenlerin ilişkisini inceleyen araştırmalar incelendiğinde genellikle algılanan sosyal destek (Dayıoğlu, 2008; Oktan, 2008; Bulut, 2016; Turgut, 2015; Yöndem ve Bahtiyar, 2016; Eren, 2017; Mete, 2017; Turgut ve Eraslan Çapan, 2017; Toplu, 2017), benlik saygısı (Gündaş ve Koçak, 2015; Şahin, 2018), başa çıkma becerisi (Oktan, 2008; Lee, Seo, Lee, Park, Lee, ve Lee, 2017), geleceğe yönelik amaçlar ve beklentiler (Yılmaz ve Sipahioğlu, 2012; Aktaş, 2016), okul bağlılığı ve okul iklimi (Arastaman ve Balcı, 2013; Turgut, 2015; Turgut ve Eraslan Çapan, 2017), siber zorbalık ve mağduriyet (Sabancı, 2018), yaşam deneyimleri ve önemli yaşam olayları (Turgut, 2015; Şahin, 2018) ve mutluluk-mutluluk düzeyi (Ness, 2013; Toprak, 2014; Ezer, 2017) değişkenleriyle psikolojik sağlamlık ilişkisinin incelendiği görülmektedir. Bunun yanında mevcut araştırma kapsamında incelenen kişisel değişkenlerden olan cinsiyet (Rew, Taylor-Seehafer, Thomas ve Yockey, 2001; Oktan, 2008; Gündaş ve Koçak, 2015; Ayyash-Abdo, Sanchez-Ruiz ve Barbari, 2016; Simon-Saiz, Fuentes-Chacon, Garrido-Abejar, Serrano-Parra, Larranaga-Rubio ve Yubero-Jimenez, 2018; Huang, Chen, Greene, Cheung ve Wei, 2019), okul türü (Dayıoğlu, 2008; Koç Yıldırım, 2014; Aktaş, 2016; Bulut, 2016; Orman, 2016; Akgün, 2018), algılanan sosyoekonomik düzey (Onat, 2010; Toprak, 2014; Ergün, 2016; Orman, 2016; Yöndem ve Bahtiyar, 2016; Algünerhan, 2017; Toplu, 2017) ve ebeveyn birliktelik durumu (Özcan, 2005; Yılmaz ve Sipahioğlu, 2012; Şahin Baltacı ve Karataş, 2015; Ergün, 2016; Aktaş, 2016; Şahin, 2018b) ile ilgili alanyazında birçok araştırmanın bulunduğu görülmektedir. Ancak psikolojik sağlamlığın kişisel değişkenler ile ilişkisinin incelendiği çalışmalarda birbiriyle çelişen bulgulara ulaşıldığı görülmektedir. Bu bağlamda alanyazında henüz kişisel değişkenler ve psikolojik sağlamlık ilişkisine dair netliğin oluşmadığı söylenebilecektir.

Psikolojik sağlamlık gençlerin hayatlarında kültürel boyutların yanında küresel boyutlarda özel ve genel yönlerle sahiptir (Ungar, 2008) ve bu boyutlarda yaşanan

değişimler bireyleri etkileyebilmektedir. Modern yaşam beraberinde pek çok değişimi de getirmiştir ve yaşanan bu değişimler toplumsal çerçevede etki gösterirken toplumsal ve kültürel değişimlerden en fazla etkilenen ve değişimlere en hızlı yanıt veren grup ergenlerdir (TEP, 2008). Ergenlik döneminde arkadaşlık ilişkileri ve grupla özdeşleşme ihtiyacı da artmaktadır. Aileden bağımsız olma çabaları sergileyen ergen bir desteğe ve sevgiye ihtiyaç duymaktadır (Yazıcıoğlu, 2015). Dönemin gelişimsel ihtiyaçlarının yanında üniversiteye giriş sınavı gibi ciddi bir stresörle baş etmek durumunda kalan ergenin yaşadığı değişimler ve sahip olduğu çevresel risk faktörleri gibi etmenler ergeni sağlıklı baş etme yollarına yöneltebilmektedir.

Gelişimsel olarak ergenlik dönemi, kültürel olarak üniversiteye giriş sınavı ve küresel olarak teknolojik gelişmeler ile gerçekleşen tüm bu değişimler ergeni kendisini daha rahat ifade edebileceği, kaygılarının olmadığı ve yüzleşmesi gereken değişimleri erteleyebileceği ortamlara yönlendirmektedir. Farklı kitleler için cazip bir kaynak olarak karşımıza çıkan internet (Bayraktar, 2013; Çakır, Horzum ve Ayas, 2013), kendi gelişimiyle birlikte yaşamı da şekillendirerek toplumsal bir varlık olan insanın çevreyle iletişim halinde olma, kabul görme, ilgi çekme ve uyum sağlama gibi ihtiyaçlarını karşılamaktadır (Eşitti, 2015). Günümüzde çeşitli amaçlarla en yaygın kullanıma sahip iletişim araçları arasında yer alan internet iletişim, bilgi paylaşımı gibi amaçları olan ve tahmin edildiğinden de hızlı yaygınlaşarak aşırı kullanımla beraber gelen kendine özgü problemlere sebep olan bir teknolojik gelişmedir (Öztürk, Odabaşoğlu, Eraslan, Genç ve Kalyoncu, 2007; Zorbaz ve Tuzgöl Dost, 2014). Bazı bireyler kullanımını sağlıklı şekilde sürdürürken bazıları kişisel yaşamına zarar veren boyutlarda problemli internet kullanımına yönelebilmektedir (Ögel, 2012). Bu bağlamda ergenlik döneminde internet kullanımının problemli boyutunun ortaya çıkışının temel nedenlerinden biri dönemin gelişimsel ihtiyaçları olduğu ifade edilebilmektedir (Lin ve Tsai, 2002). Gerçek iletişimin yerini sanal iletişimin alması, günlük yaşam sorumluluklarını ertelemek ya da ihmal etmek, zihni sürekli internet ile meşgul etmek gibi sonuçları olan problemli internet kullanımı tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de internet kullanıcı kitlesinin genişlemesiyle artmaktadır (Ceyhan, 2011a). Diğer yandan problemli internet kullanımı ergenlik dönemindeki bireylerin gelişim özellikleriyle ilişkili sorunlara neden olabilmektedir. Ergenin gelişimi, sosyalleşmesini ve ruh sağlığını olumsuz etkileme potansiyeline sahip olan problemli internet kullanımı ergenin okul ve aile yaşamına zarar verebilmektedir (Zorbaz ve Tuzgöl Dost, 2014). Ergenlerin internet kullanımı

sonucunda karşılaştıkları olumsuzlukların önüne geçmek, interneti koruyucu faktör haline getirmek zorlayıcı olabilen üniversiteye giriş sınavına hazırlık sürecinde önem taşımaktadır.

Bireyin problemlili internet kullanımı gibi riskli durumlar karşısında daha güçlü durabilmesi gerekmektedir. Bu da olumsuz bir durum karşısında olumlu bir uyarlanmayı içeren psikolojik sağlamlık (Luthar, 2006) ile desteklenebilecektir. Özellikle ergenlerin yaşamda karşılaştıkları güçlükler ve zorlanmalarla başa çıkmaları için psikolojik sağlamlıklarını arttıracak çalışmalar yapılması ve stratejilerin kazandırılmasıyla faydalı sonuçlar ortaya konabilecektir (Hutchinson, Stuart ve Pretorius, 2011). Psikolojik açıdan sağlam bireylerin yaşamlarını değiştirebilen ya da güçlü hale getirebilen sağlamlık olumsuzluklara rağmen normal gelişimin-işleyişin şimdiki seviyesinin de ötesine geçmesini sağlayabilmektedir. Bu sayede birey yaşamındaki olumsuzluklara yanıt verebilmektedir (Grotberg, 1996). Ergenlerin problemlili internet kullanımı noktasında risk grubu arasında yer alması göz önünde bulundurulduğunda problemlili internet kullanımının da karşılaşılan güçlükler arasında yer aldığı anlaşılabilmektedir. Bu bağlamda problemlili internet kullanımı ve psikolojik sağlamlık ilişkisinin önem taşıdığı değerlendirilmektedir.

Üniversiteye giriş sınavına hazırlık sürecinde önem kazanan psikolojik sağlamlığın beslendiği farklı kaynaklar da bulunmaktadır. Bu kaynaklardan biri de kişiliktir. Üniversiteye giriş sınavı gibi ciddi bir stresörle baş etme sürecinde psikolojik sağlamlığın önem kazandığı göz önünde bulundurulduğunda bireylerin psikolojik sağlamlıklarını desteklemek noktasında kişilik özelliklerinin de önem taşıdığı ifade edilebilir. Psikolojik sağlamlık kişilik özelliklerine dayalı olarak ortaya çıkan ve yeni durumlara uyum sağlamayı kapsayan bir özellik olarak betimlenmektedir (Demirbaş, 2010). Buradan hareketle bireyin gelişim sürecine uyum sağlayabilmesinin kişilik özelliklerinden ve bu özelliklere bağlı olarak ortaya çıkan psikolojik sağlamlıktan etkilendiği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte bireyin kendisi ve çevresi için uyumlu davranabilmesi üzerinde kişilik özelliklerinin ciddi bir rolü bulunmaktadır (Eraslan Çapan ve Arıcıoğlu, 2014). Bu bağlamda bireyin bilişsel ve akademik boyutta mücadele ettiği sınav süreci, duygusal ve sosyal boyutta mücadele ettiği gelişimsel zorluklarla baş edebilmesi kişilik örüntüleri ve özellikleriyle farklılaşabildiği söylenebilir.

Türkiye’de risk altındaki bireylerin güçlü yönlerinin ortaya çıkarılarak koruyucu faktörlerin artırılması konusunda ciddi bir ihtiyaç bulunmaktadır (Işık, 2016). Bu çalışma kapsamında risk olarak ele alınan üniversiteye giriş sınavı gibi ciddi bir stres faktörünü beraberinde getiren ergenliğin sağlıklı şekilde atlatılabilmesi; sonraki gelişim dönemi olan genç yetişkinlik döneminin görevlerinin yerine getirilebilmesi, bireyin potansiyelini ortaya koyabilmesi ve ideallerine ulaşabilmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Bireyin bu durum ile baş edebilmesi için psikolojik sağlamlık büyük önem taşıyan dinamik bir özelliktir. Bireylerin üniversiteye giriş sınavı gibi bir stres, ergenlik gibi köklü değişimler ve internet gibi teknolojik gelişimlere teması sürecinde zarar görmesinin önüne geçmek, henüz sorun ortaya çıkmadan önlemek ve bireye daha sağlıklı bir gelişim konusunda destek olabilmek büyük önem taşımaktadır. Bu çerçevede lise son sınıf öğrencilerinin üniversiteye giriş sınavına ilişkin algılarını ve bu algıları çerçevesinde psikolojik sağlamlık düzeylerinin bazı kişisel nitelikler, problemler, internet kullanımı ve beş faktör kişilik özellikleri çerçevesinde ortaya koyulmasına ve bu bilgiler doğrultusunda koruyucu ve risk faktörlerinin belirlenerek önleyici ve gelişimsel çalışmaların düzenlenmesine ihtiyaç olduğu düşünülmektedir.

1.1. Amaç

Bu araştırmanın amacı lise son sınıf öğrencilerinin üniversiteye giriş sınavına yönelik algıları bağlamında psikolojik sağlamlık düzeylerini bazı kişisel özellikler, problemler, internet kullanımı ve beş faktör kişilik özellikleri açısından ortaya koymaktır. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorular araştırılmıştır:

1. Lise son sınıf öğrencilerinin üniversiteye giriş sınavına ilişkin metaforları nasıldır?
2. Üniversiteye giriş sınavını fırsat veya tehdit olarak algılayan lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlamlık düzeyleri anlamlı bir biçimde farklılık göstermekte midir?
3. Üniversiteye giriş sınavını fırsat veya tehdit olarak algılayan lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlamlık düzeyleri cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

4. Üniversiteye giriş sınavını fırsat veya tehdit olarak algılayan lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlamlık düzeyleri okul türlerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

5. Üniversiteye giriş sınavını fırsat veya tehdit olarak algılayan lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlamlık düzeyleri algılanan sosyoekonomik düzeylerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

6. Üniversiteye giriş sınavını fırsat veya tehdit olarak algılayan lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlamlık düzeyleri ebeveyn birliktelik durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

7. Üniversiteye giriş sınavını fırsat veya tehdit olarak algılayan lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlamlık düzeyleri problemleri internet kullanımı düzeylerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

8. Üniversiteye giriş sınavını fırsat veya tehdit olarak algılayan lise son sınıf öğrencilerinin beş faktör kişilik özellikleri onların psikolojik sağlamlıklarını nasıl yordamaktadır?

8.1. Üniversiteye giriş sınavını fırsat olarak algılayan lise son sınıf öğrencilerinin beş faktör kişilik özellikleri onların psikolojik sağlamlıklarını nasıl yordamaktadır?

8.2. Üniversiteye giriş sınavını tehdit olarak algılayan lise son sınıf öğrencilerinin beş faktör kişilik özellikleri onların psikolojik sağlamlıklarını nasıl yordamaktadır?

1.2. Önem

Ergenlikle beraber gelen değişimlerle mücadele eden ergenler aynı zamanda kariyerlerini büyük ölçüde belirleyecek ve üniversiteye gidebilmek için aşılması zorunlu bir engel olan üniversiteye giriş sınavıyla başa çıkmaya çalışmaktadırlar (Ekici, 2005). Üniversiteye girişin pek çok birey için zorlayıcı bir yaşantı olduğu göz önünde bulundurulduğunda gelişim döneminden kaynaklı pek çok değişimin yanında üniversiteye giriş sınavı gibi bir engel ile yüzleşen bireylerin zorlanması ve ayakta kalabilmek için çabalamasının gerekliliği açıktır (Özer ve Deniz, 2014). Bireyin değişime uyum göstermesini içeren dinamik bir süreci betimleyen psikolojik sağlamlık noktasında yapılabilecek kültüre duyarlı önleyici çalışmalar büyük önem taşımaktadır (Luthar ve Cicchetti, 2000; Kararımak, 2006). Ayrıca sadece olumsuz yaşantılar değil bireyin gelişimsel olarak karşılaşması olası stres durumlarıyla başa çıkabilmeleri

konusunda psikolojik sağlamlığa ilişkin yapılacak önleyici çalışmalar da bireyi destekleyebilmektedir (Özer ve Deniz, 2014). Bu bağlamda psikolojik sağamlık ve psikolojik sağamlılığın desteklenmesi önem kazanmaktadır. Ayrıca bu kadar büyük önem atfedilen üniversiteye giriş sınavı, sınavın bireyler üzerindeki etkileri ve bu sınava girecek adayların psikolojik sağamlıkları konusunda yapılan sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Ayrıca bireylerin üniversiteye giriş sınavına hazırlık sürecinde süreçle ilişkin duygu ve düşünceleri büyük önem taşımaktadır (Ekici, 2005). Üniversiteye giriş sınavının bireyler üzerindeki etkilerini incelemek noktasında bireyin sınava ilişkin algılarını ortaya koyan metaforların incelenmesi önemli bir kaynaktır (Koçak ve diğ., 2017). Bunlar göz önünde bulundurulduğunda bu amaçla yapılacak çalışmaların sürdürölmesinin alana önemli bir katkı sağlayacağı düşünölmektedir.

Psikolojik sağamlık üniversiteye giriş sınavı gibi zorlayıcı bir yaşantıyı da içinde barındıran ergenlik döneminde pek çok farklı problem durumu gelişebilmektedir ve psikolojik açıdan sağlam ergenlerin nasıl sağlam olduğu, onları daha güçlü kılan faktörlerin neler olduğu, risk ve zorlayıcı durumlara rağmen güçlü kalabilmeleri psikolojik sağamlık araştırmaları kapsamında ele alınmaktadır (Carr, 2011). Bir gelişim dönemi olarak ergenliğin beraberinde getirdiği gelişimsel ihtiyaçlar bireyleri problemli internet kullanımına açık hale getirebilmektedir (Lin ve Tsai, 2002) ve bu durumda bireylerin kültürel açıdan anlamlı yollar ile ayakta kalabilmeleri psikolojik sağamlıkla mümkün olacaktır. Özellikle ergenlerin yaşamda karşılaştıkları güçlükler ve zorlanmalarla başa çıkmaları için psikolojik sağamlıklarını arttıracak çalışmalar yapılması ve stratejilerin kazandırılmasıyla faydalı sonuçlar ortaya konabilecektir (Hutchinson, Stuart ve Pretorius, 2011). Psikolojik açıdan sağlam bireylerin yaşamlarını değiştirebilen ya da güçlü hale getirebilen sağamlık olumsuzluklara rağmen normal gelişimin-işleyişin şimdiki seviyesinin de ötesine geçmesini sağlayabilmektedir. Bu sayede birey yaşamındaki olumsuzluklara yanıt verebilmektedir (Grotberg, 1996). Teknolojide yaşanan değişimler toplumsal çerçevede etki gösterirken toplumsal ve kültürel değişimlerden en fazla etkilenen ve değişimlere en hızlı yanıt veren grup ergenlerdir (TEP, 2008). Ayrıca ergenler ve gelişim dönemi özelliklerinden kaynaklı pek çok durum problemli internet kullanımını daha zararlı hale getirmektedir (Zorbaz ve Tuzgöl Dost, 2014). Bu nedenle ergenlerin psikolojik sağamlıkları bağlamında yapılacak çalışmaların alana, bireylere ve topluma önemli katkılar sağlayacağı düşünölmektedir.

Psikolojinin yalnızca problem durumlara odaklanması yerine önleyici ve gelişimsel boyutta da çalışmalar yapılması fayda sağlayıcı olacaktır. Ayrıca risk üzerine yapılan araştırmaların ciddi bir sınırlılığı sebep-sonuç ilişkisinin net şekilde ortaya koyulamaması ve problem yaşayan bireylere odaklanması olup bu noktada psikolojik sağlık araştırmaları risk araştırmalardan farklılaşmaktadır (Handerson ve Milstein, 2003; Strümpfer, 2006'dan akt. Hutchinson, Stuart ve Pretorius, 2011). Sadece olumsuz yaşantılar değil, bireyin gelişimsel olarak karşılaşması olası stres durumlarıyla başa çıkabilmeleri konusunda önleyici yaklaşım ve bu konuda çalışmalar yapılması önem kazanmaktadır (Özer ve Deniz, 2014). Bu noktada psikolojik sağlamlığa ilişkin yapılacak çalışmaların birey için risk teşkil eden pek çok durumda önleyici rol oynayacağı söylenebilir. Gelişimsel süreç bağlamında ele alındığında ergenlik bazı ergenler için riskli bir gelişim dönemi olup, özellikle ergenlerin yaşamda karşılaştıkları güçlükler ve zorlanmalarla başa çıkmaları için psikolojik sağlamlıklarını arttıracak çalışmalar yapılması ve stratejilerin kazandırılmasıyla faydalı sonuçlar ortaya konabilecektir (Jackson ve Goosens, 2006'dan akt. Carr, 2011; Hutchinson, Stuart ve Pretorius, 2011). Henüz problem durum ortaya çıkmadan gerekli önleme çalışmalarının yapılmasının sancılı bir sürecin başlamasının önüne geçerek ciddi yarar sağlayabileceği düşünülmektedir. Bu bağlamda birey travmatik bir duruma maruz kalmadan olası zorlayıcı yaşantılar karşısında güçlü kalabilmesini sağlamak, problem yaşamadan problemle baş edebilmeye ilişkin bireyin yeterliliğe sahip olması önleyici rol oynayarak pek çok açıdan bireyin yararına olacağı anlaşılmaktadır. Tüm bu süreçlerden bireyin zarar görmeden çıkabilmesini sağlamak ve değişime uyumunu kolaylaştırmak noktasında ön plana çıkan özelliklerden biri olan psikolojik sağlamlığın ve psikolojik sağlamlığı besleyen kişilik özelliklerinin, risk faktörlerinin ve koruyucu faktörlerin araştırılmasına ve bu bilgiler doğrultusunda önleyici ve gelişimsel çalışmaların düzenlenmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Elde edilen bulguların üniversiteye giriş sınavına hazırlanan lise son sınıf öğrencilerinin farkındalıklarını arttırmak suretiyle süreci kendi lehlerine çevirmeleri açısından önem taşıyacağı düşünülmektedir. Lise kademesinde görev yapan okul psikolojik danışmanları ve ergenlerle çalışan ruh sağlığı uzmanları öğrencilerin psikolojik sağlamlıklarını geliştirmek ve üniversiteye hazırlık süreci, problemleri internet kullanımı ve kişilik özellikleri bağlamında nasıl çalışmalar yürütülebileceği konusunda bu çalışmanın bulgularından yararlanabileceklerdir. Ayrıca literatür incelendiğinde

psikolojik sağlamlığın problemli internet kullanımı ve kişilik özellikleriyle ilişkisini ortaya koyan herhangi bir çalışma olmadığından bu çalışmanın literatürdeki boşluğu doldurularak alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.3. Sınırlılıklar

Araştırmanın değişkenleri arasındaki ilişkileri ortaya koymaya yönelik çalışma grubu 2017-2018 eğitim öğretim yılı Aralık ayında Eskişehir İl merkezinde bulunan devlet liseleri arasından araştırma kapsamında seçilen liselerde öğrenimini sürdüren gönüllü öğrenciler ile sınırlıdır.

Bu çalışmada elde edilen veriler Çocuk ve Genç Psikolojik Sağamlık Ölçeği (ÇGPSÖ), Problemli İnternet Kullanımı Ölçeği-Ergen Formu, Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi ve Kişisel Bilgi Formu ile ölçülen niteliklerle sınırlıdır.

1.4. Tanımlar

Psikolojik Sağamlık: Bireylerin psikolojik ve çevresel bir zorlanma durumuyla karşılaşmaları durumunda uyumlarını sürdürebilmek ve iyi kalabilmek için kültürel açıdan anlamlı yollara yönelmesini sağlayan kapasitedir (Ungar, 2008, s. 225).

Risk Faktörü: Olumsuz sonuçlar öngörerek normal gelişimi sekteye uğratabilen ölçülebilir özelliklerdir (Wright, Masten ve Narayan, 2013).

Koruyucu Faktör: Bireyin normal koşullarda olumlu sonuçlar elde etmesine; risk ve olumsuzluk durumlarında ise olumsuzluğu aşarak iyi sonuçlar almasına destek olan özelliklerdir (Wright, Masten ve Narayan, 2013).

Problemli İnternet Kullanımı: Bireyin önemli derecede zaman harcadığı ancak birey tarafından kontrol edilemeyen; sosyal, ekonomik ve mesleki sorunlara yol açan bir semptomdur (Shapira, Lessig, Goldsmith, Szabo, Lazoritz, Gold ve Stein, 2003, s. 210).

Kişilik: Bireyi diğerlerinden ayıran, bireye özgü, tutarlı ve yapılaşmış özellikler bütünüdür (Burger, 2006).

2. ALANYAZIN

Bu bölümdeki bilgiler iki başlık altında düzenlenmiştir. Birinci başlıkta psikolojik sağlık, problemli internet kullanımı ve kişilik hakkında alanyazında yer alan kuramsal açıklamalara yer verilmiş olup ikinci başlıkta ise belirtilen kavramlara ilişkin araştırma bulguları paylaşılmıştır.

2.1. Psikolojik Sağlamlığa İlişkin Kuramsal Açıklamalar

Bu başlık altında psikolojik sağlık kavramının tanımı ve psikolojik sağlamlığa ilişkin risk faktörleri-koruyucu faktörler yer almaktadır.

2.1.1. Psikolojik sağlamlık nedir?

Psikoloji bilimindeki gelişmeler ve önleyici yaklaşımın önem kazanması sonucunda henüz bir problem yaşamamış bireyin yaşam karşısındaki gücünü arttırmak ve karşılaşacağı zorluklarla baş edebilir hale gelmesine destek olmak önem kazanmıştır. Bireylerin zorlayıcı yaşantılar karşısında mevcut durumlarını sürdürmekte yaşadığı zorluklara rağmen bazılarının ayakta durabilmesi, sağlığını koruyabilmesi, bu değişimlere daha iyi uyum sağlayarak yeterliliği kapsamında gelişmesini vurgulayan bir potansiyelin bulunduğu ilişkin pek çok araştırma bulgusu bulunmaktadır (Masten ve Powell, 2003; Yates, Tyrell ve Masten, 2014). Bireyler arasında oluşan bu farkı açıklama çabaları psikolojik sağlık kavramının ortaya çıkmasını sağlamıştır. Psikolojik sağlık olumsuz duruma rağmen olumlu uyumu kasteden pek çok kavramı karşılayan bir kavramsal çatıdır. Bu bağlamda psikolojik sağlık bireyin zorlayıcı durumlara uyum sağlamasını içeren durumları kapsamaktadır (Masten ve Obradovic, 2006).

Tarih boyunca zorluklara göğüs geren ve tüm bu zorluklara rağmen gelişen insanın temel kaynaklarından biri olan psikolojik sağlık kavramını ele alan çalışmalar 1960-1970'lerden sonra başlamıştır (Masten, 2007'den akt. Masten, Cutuli, Herbers ve Reed, 2009). Psikolojik sağlık konusunda yapılan ilk araştırmalarda psikopatoloji riski bulunan çocukların beklenmedik şekilde iyi gelişim sergilemesi incelenmiş ve risk faktörlerine odaklanılmıştır (Norman Garmezy, 1971'den akt. Masten ve Powell, 2003). Her ne kadar 1970'lerden bu yana yapılan psikolojik sağlık araştırmalarında olumlu adaptasyon vurgusu temel bir bileşen olarak yer alsada ciddi risk altındaki pek çok çocuğun iyi sonuçlara ulaştığı gözden kaçırılmıştır

(Wright, Masten ve Narayan, 2013). Bununla birlikte bu çalışmalar kavram üzerine yapılan araştırmalarda öncü niteliği taşımaktadır. 1980'lere gelindiğinde psikolojik sağlamlıkta stres kavramı ve önemi göz önünde bulundurulmuş ve bu strese maruz kalan bireylerin strese rağmen yaşam karşısındaki yeterliliklerini sürdürmelerine (Garmezy, 1981'den akt. Masten ve Tellegen, 2012) odaklanılmıştır. Sonraki çalışmalarda ise riskli koşullar altında daha iyi gelişim gösteren çocuklar ön plana alınarak travmatik deneyimlere ve zayıf noktalara sahip çocukların yaşam karşısındaki şanslarını arttırmak için yapılabilecekleri üzerine odaklanılmıştır (Grotberg, 1996; Masten, 2001; Masten ve Obradovic, 2006). Böylece psikolojik sağlamlığa ilişkin gerçekleştirilen çalışmalar risk odağından çıkarak bu risklerin elimine edilme çabasıyla önleyici bir boyut kazanabilmiştir. Kavramın gelişiminde daha güncel araştırmalar incelendiğinde ise psikolojik sağlamlık bireyin refahını ve iyi oluşunu sürdürmesini sağlayan kaynaklara ulaşabilmesine ve bu kaynakları kültürel açıdan anlamlı şekilde kullanabilmeye dayalı bir kapasite (Ungar, 2016) olarak ön plana çıkmaktadır. Bu gelişimsel çerçevenin kavramın doğasını ve mevcut tanımları şekillendirdiği düşünülmektedir.

Esneklik (Doğan, 2015), dayanıklılık (Türk Dil Kurumu (TDK), 2017), çabuk toparlanabilme becerisi (Oxford, 2015) anlamlarına gelen “resilience” kavramı dilimize “psikolojik sağlamlık, psikolojik dayanıklılık, kendini toparlama gücü” gibi farklı şekillerde adlandırılabilir. Kavram konusunda literatürde üzerine anlaşılan pek çok özellik bulunsada bir yapı olarak sağlamlık ele alındığında psikolojik sağlamlığın içsel-dışsal gibi farklı kaynaklardan beslenmesi ve kaynakların-becerilerin farklılaşması gibi gerekçelerle ortak bir tanımdan söz etmek mümkün değildir (Grotberg, 1996). Kavramın doğası, incelenen boyut ve risk kavramına yüklenen anlamın farklılaşması gibi durumlardan dolayı alanyazında sağlamlığın tanımına ilişkin bir fikir birliği bulunmamaktadır. Bununla birlikte psikolojik sağlamlık tanımlarını incelendiğinde tanımların iki grupta toplanabildiği görülmektedir. Bu gruplardan ilkinde psikolojik sağlamlık zorlu yaşam deneyimleriyle baş etme ve uyum sağlama becerilerini kapsayan dinamik bir süreçtir. Bu tanımlarda psikolojik sağlamlığın ortaya çıkabilmesi için zorlayıcı yaşantıların önkoşul olduğunu savunulmaktadır. Diğer grupta ise psikolojik sağlamlığın kişilik özelliklerine dayalı olarak ortaya çıkan ve yeni durumlara uyum sağlamayı kapsayan bir potansiyel olarak betimlendiği görülmektedir (Demirbaş, 2010). Buradan hareketle psikolojik sağlamlığı bir potansiyel olarak ele alıp bu potansiyele

odaklanan ve risk içeren zorlayıcı duruma odaklanarak kavramı açıklayan yaklaşımlar olduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda yapılan tanımlar bu iki çerçevede sınıflandırılarak sunulacaktır.

Psikolojik sağlamlığı bir potansiyel olarak görerek bu bağlamda açıklayan yaklaşımlara göre “*Psikolojik sağlamlık bireylerin psikolojik ve çevresel bir zorlanma durumuyla karşılaşmaları durumunda uyumlarını sürdürebilmek ve iyi kalabilmek için kültürel açıdan anlamlı yollara yönelmesini sağlayan kapasitedir*” (Ungar, 2008). Buradan da anlaşılabileceği üzere karşılaşılan olumsuzluğu en aza indirgeyerek bireylerin gelişimlerini sürdürebilecek fırsatlara ulaşabilmesi ve olumlu doğrultuda ilerlemelerini sağlayan evrensel potansiyeli betimleyen psikolojik sağlamlık bir durumu değil; bireyin çevresi ile etkileşimi sonucunda oraya çıkan süreçleri ifade etmektedir (Grotberg, 1996; Luthar, Cicchetti ve Becker, 2000; Ungar, 2016; Garmezy, 1981’den akt. Masten ve Tellegen, 2012; Doğan, 2015; Wright, Masten ve Narayan, 2013; Liebenberg, Ungar ve Vijver, 2012). Psikolojik sağlamlığa ilişkin bu tanımlar incelendiğinde olumsuz durumun travma içermesinin şart olmadığı, kültürel açıdan anlam taşıyan bir olumsuz durum karşısında bireyin bu olumsuz duruma karşı sergilediği potansiyeli ve tüm bu sürecin sonunda bireyin olumlu doğrultuda ilerlemesinin ön plana çıktığı görülebilmektedir. Diğer bir ifadeyle bu tanımların ortak noktası bireyin bir sorunla yüzleşmeden de sahip olduğu kapasiteyi zorlayıcı yaşantı durumunda ortaya çıkarabilmesidir.

Psikolojik sağlamlığa ilişkin bazı tanımlar ise risk içeren zorlayıcı duruma odaklanmaktadır. Bu bakış açısıyla psikolojik sağlamlık bireyin açık ve önemli bir tehdide, olumsuz deneyime ya da risk içeren duruma maruz kalmasına rağmen mevcut zorluğuna uygun şekilde uyum sağlayarak uyumun ardından olumlu sonuca ulaşarak başarılı yaşam çizgisi geliştirmesini sağlayan kalıplarını açıklayan bireysel ve bağlamsal farklılıktır (Masten, Best ve Garmezy, 1990; Masten, 2001; Masten ve Coatsworth, 1998’den akt. Masten ve Powell, 2003; Kararımak, 2006; Luthar, 2006; Masten, Cutuli, Herbers ve Reed, 2009; Luthar ve Cicchetti, 2000; Masten ve Tellegen, 2012; Rutter, 2006’dan akt. Rutter, 2012; Masten, 2001’den akt. Sameroff, 2013; Rutter 2012, s. 34’den akt. Ungar, Liebenberg, Armstrong, Dudding ve Van de Vijver, 2013; Yates, Tyrell ve Masten, 2014; Arslan, 2015a). Yapılan tanımlar incelendiğinde bireyin risk içeren zorlayıcı bir duruma maruz kalması, bu durumla başa çıkarak uyum sağlayarak

eski haline dönebilmesi konusunda destek olan özelliklere ve risk içeren zorlayıcı duruma odaklanıldığı görülebilmektedir. Diğer bir ifadeyle risk içeren zorlayıcı bir yaşantı, psikolojik sağlamlığın önkoşulu olarak görülmektedir ve bireyin bu zorlayıcı yaşantıyla baş edebilmesi için sahip olduğu özellikler psikolojik sağlamlığı oluşturmaktadır.

Psikolojik sağlamlık tanımlardan da görülebileceği gibi kültürel anlamda anlamlı uyum yollarını sağlayan bir potansiyel veya risk içeren zorlayıcı bir duruma maruz kalma durumu sonucunda bireyin uyum sağlayarak eski haline dönebilmesini sağlayan özellikler olarak farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Tanımların ortak noktaları incelendiğinde ise psikolojik sağlamlık olumsuz yaşam olayları ve bunun sonucunda ortaya çıkan olumlu uyum olarak iki önemli yapıdan meydana gelmektedir. Bu olaylar uyum sağlamanın zorluğuyla orantılı olan olumsuz yaşam koşullarını kapsamaktadır. Bununla birlikte psikolojik sağlamlıktan söz edebilmek için bireyin uyum zorluklarıyla baş etmek konusunda aktif girişimi önkoşul niteliğindedir (Masten, Best ve Garmezy, 1990; Luthar ve Cicchetti, 2000; Masten, Cutuli, Herbers ve Reed, 2009). Başka bir ifadeyle psikolojik sağlamlık statik bir durum değil; birey ve çevre etkileşimi sonucunda ortaya çıkan süreçleri betimlemektedir (Liebenberg, Ungar ve Vijver, 2012). Bu bağlamda bireyin karşılaştığı herhangi bir güçlüğü rastlantısal olarak aşabilmesinden daha çok kendisinin bu zorluk konusunda girişimde ve davranışta bulunması gerekmektedir.

Ayrıca alanyazında kavramın daha net anlaşılabilmesi ve sistematik şekilde sunulabilmesi amacıyla geliştirilen modeller bulunmaktadır. Bu modellerden ilki Psikolojik Sağlamlık Tekerleği (Resiliency Wheel) modeli olup psikolojik sağlamlık noktasında bireyin kişisel, ailesel, toplumsal, kültürel ve manevi boyutlarda gücünün fark edilmesinin önemine vurgu yapmaktadır (Rybak, Leary ve Marui, 2001). Diğer bir model olan Benard'ın Psikolojik Sağlamlık Modeli ise psikolojik sağlamlık düzeyi yüksek bireylerin özelliklerine odaklanmaktadır. Bu modele göre psikolojik sağlamlık düzeyi yüksek bireyler sosyal yeterliliğe ve problem çözme becerisine sahip, özerk, amaç ve gelecek bilincine sahip bireylerdir. Bu bağlamda bireyin yaşamındaki temel rolleri yaşadığı aile, okul ve toplumun psikolojik sağlamlığın inşasında önemli bir gücü bulunmaktadır (Benard, 1991). Bir diğer model olan Richardson, Neiger, Jensen ve Kumpher'in Psikolojik Sağlamlık Modeli bireyin bir zorlukla karşılaşmasından

başlanarak koruyucu faktörlerin ve bireyin özelliklerinin bu zorlukla başa çıkma sürecindeki olumlu etkilerine odaklanmıştır. Bu modele göre gerekli ve yeterli koruyucu etmenlerin olmaması durumunda bireyin uyumunda bozulma olması ve zorluklar ortaya çıkarak bireyin tekrar uyum için çabalaması söz konusu olmaktadır (Handerson ve Milstein, 2003). Tanımlarda olduğu gibi modellerde de psikolojik sağlamlığın farklı noktalardan ele alındığı ve kavrama yüklenen anlama göre kavramın farklı boyutlarının ön plana çıktığı görülebilmektedir.

Psikolojik sağlamlığa ilişkin tanımlar ve geliştirilen modeller bireyin yaşamına ilişkin farklı boyutları açıklamaktadır. Bu boyutlar dezavantajlı koşullara rağmen başarılı şekilde gelişimini sürdürebilmek, travmatik durum karşısında dirençli olmak ve stres altındayken yeterlilik sergileyebilmektir (Kirby ve Fraser, 1997'den akt. Ungar, 2008). Bu noktada bireyin dezavantajlı durumunu, uyumunu, direncini ve stresini olumlu veya olumsuz etkileyen faktörler bulunmaktadır. Psikolojik sağlamlıkla ilgili alanyazın ele alındığında risk içeren olumsuz bir durum ve bireyin bu olumsuzlukla karşılaştığında onun sağlamlığını besleyen korucuyu faktörler söz konusudur (Yates, Tyrell ve Masten, 2014). Bireyin mevcut potansiyeliyle zorlayıcı yaşantıları olumlu sonuçlarla atlatabilmesi bu potansiyele ve bu potansiyeli besleyen risk faktörleri ve koruyucu faktörlere bağlıdır. Aşağıda psikolojik sağlamlıkla doğrudan ilişkili olan kavramlardan risk faktörleri ve koruyucu faktörler açıklanmaktadır.

2.1.2. Risk faktörleri ve koruyucu faktörler

Psikolojik sağlamlık kişilik özellikleri gibi doğuştan gelen özelliklerden ve sonradan kazanılan çevresel etmenlere bağlı olarak değişiklik gösterebilmektedir (Kararımak, 2006). Bu etmenlerden olan risk faktörleri, koruyucu faktörler ve gelişimsel stresörlerin farkında olmak stresli yaşam olaylarıyla baş etmeleri konusunda bireyleri desteklemek noktasında büyük önem taşımaktadır (Garmezy ve Masten, 1986). Bu amaçla risk faktörlerinin ve koruyucu faktörlerin tanımı ve özellikleri bu başlık altında paylaşılmaktadır.

Risk faktörleri, bireyin yaşamında problemlerle karşılaşması gibi olumsuz yaşantılara maruz kalması riskini ya da olumsuz yaşam olayının ve riskli durumun etkilerini arttıran etmenlerdir. Koruyucu faktörler ise bireylerin problemlerle karşılaşması ve baş etmesi konusunda daha güçlü olmalarını sağlayan, risk durumun etkilerini olumlu yönde etkileyerek yaşanan zorlayıcı durumdan olumsuz etkilenmesi

riskini azaltan etmenlerdir (Luthar ve Cicchetti, 2000; Ruckhin, Gillian ve Mayes, 2008'den akt. Eryılmaz, 2015).

Bireyin psikolojik sağlamlığına etki eden faktörleri risk faktörü ya da koruyucu faktör olarak keskin çizgilerle birbirinden ayırmak da her zaman mümkün olmamaktadır. Bir özelliğin risk ya da koruyucu faktör olduğu içinde bulunulan durum ve durumun etkilerine göre belirlenmektedir. Örneğin düşük zeka seviyesi bir risk faktörü iken yüksek IQ koruyucu bir faktör olarak karşımıza çıkabilmektedir (Luthar ve Cicchetti, 2000; Masten, Best ve Garmezy, 2000). Aşağıda risk faktörleri, koruyucu faktörler ve psikolojik sağlamlık çerçevesinde ifade ettiği anlamlar açıklanmıştır.

2.1.2.1. Risk faktörleri

Bireyin yaşamda karşılaştığı zorluklar karşısındaki duruşunu olumsuz yönde etkileyen risk kavramı, birey için istenmeyen sonuçların olasılığını arttıran her türlü durumu vurgulamaktadır. Risk faktörü ise olumsuz sonuçlar öngörerek normal gelişimi sekteye uğratabilen ölçülebilir özellikleri betimlemektedir (Luthar, 2006; Masten, Cutuli, Herbers ve Reed, 2009; Wright, Masten ve Narayan, 2013; Yates, Tyrell ve Masten, 2014; Ruckhin, Gillian ve Mayes, 2008'den akt. Eryılmaz, 2015; Vanderbilt-Adrianne, 2001'den akt. Özer ve Deniz, 2014).

Bireysel farklılıklardan dolayı her birey için farklı anlamlara gelen ve farklı boyutları olan risk faktörleri konusunda literatürde farklı sınıflandırmalar bulunmaktadır. Stresörleri tanımlamak ve risk kavramını sınıflandırmak için yapılan çalışmalarda genel olarak bireyin geçmişine ve bugününe odaklanıldığı görülmektedir. Geçmişe dönük olarak erken doğum ve davranış bozukluğu gibi riskler bulunmaktadır (Horowitz, 1989'dan akt. Luthar ve Zigler, 1991). Güncel boyutta ise bireyin yaşamını olumsuz etkileyen bağlanma şekilleri, akran grubu desteğinden yoksun oluş, baş etme gücünün üstünde tekrarlayan zorluklarla ve sıkıntılı durumlarla yüzleşmek gibi sorunlar bulunmaktadır (Carr, 2011). Ayrıca ailede bulunan herhangi bir bağımlılık, yoksulluk, ihmal, olumsuz okul iklimi, toplumsal düzensizlik ve temel insani ihtiyaçlara erişimde yaşanan eksiklikler, duygusal-sosyal uyumsuzluk, yeteneğe odaklanan gelişim sorunları, bir gelişim dönemi olarak ergenlik ve stres başlıca risk faktörleri olarak belirtilmektedir (Horowitz, 1989'dan akt. Luthar ve Zigler, 1991; Handerson ve Milstein, 2003; Jackson ve Goosens, 2006'dan akt. Carr, 2011).

Risk faktörlerine bireysel farklılıklara dayalı olarak verilen farklı tepkilerle ilgili olan psikolojik sağlamlık, bireyin gücü veya zayıflığı olmaktan öte içinde bulunduğu duruma ilişkin olarak yaptıklarının yansımasıdır. Bu bağlamda farklı risk düzeylerine verilen farklı tepkiler psikolojik sağlamlığın anlamını ortaya koymaktadır (Rutter, 1990). Ülkemizde ve dünyada psikolojik sağlamlık konusunda yapılan çalışmalarda yer alan sağlamlık tanımlarında önemli bir risk, tehdit ya da zorluğa maruz kalma durumlarında bu zorluğun etkisinden sıyrılarak toparlanma gücüne, pozitif uyuma ve bireyi olumlu noktaya götüren faktörleri ortaya koymaya odaklanılmaktadır (Luthar, 2000'den akt. Luthar ve Cicchetti, 2000; Luthar, Cicchetti ve Becker, 2000; Arıcı, 2013; Işık, 2016). Ancak psikolojik sağlamlıktan söz edebilmek için zorlayıcı durumun psikolojik ve çevresel bağlamda önemli olması ve bireyin kültürel açıdan anlamlı yollar kullanmasının psikolojik sağlamlığın dışavurumu olduğu alanyazında görülebilmektedir (Grotberg, 1996; Luthar, Cicchetti ve Becker, 2000; Ungar, 2008; Wright, Masten ve Narayan, 2013; Doğan, 2015; Ungar, 2016). Bu çerçevede bireyin bulunduğu çevrede anlam taşıyan stresörler karşısında sahip olduğu potansiyelle pozitif uyumunu sağladığı durumların da psikolojik sağlamlığa ilişkin göstergeler sunduğu anlaşılmaktadır. Bununla birlikte stresli yaşam olayları da bir stresör olarak risk faktörü kapsamında ele alınmaktadır (Masten, Cutuli, Herbers ve Reed, 2009). Maruz kalınması durumunda bireylerin risklerle karşılaştığı stresörler ise bağlamsal ve kültürel kaynaklardan beslenmektedir (Liebenberg, Ungar ve Vijver, 2012). Diğer bir ifadeyle stresörler bireyin gelişimini sekteye uğratmak ve olumsuz sonuçları öngörmek bağlamında bir risk olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda içinde bulunduğumuz kültürde bireyin geleceğine yön vereceği düşünülen üniversiteye giriş sınavının birey ve çevre için anlamlı bir stres faktörü olduğu söylenebilir.

Psikolojik sağlamlığın araştırılmasında sadece risk faktörlerine ya da tek bir risk faktörüne odaklanmak yanıltıcı olabilmektedir. Birden fazla risk durumuna ya da bu riskleri bir arada barındıran ortamlara odaklanan çalışmalar süreci daha kapsamlı ele alabilmektedir (Masten, Best ve Garmezy, 1990). Diğer yandan risk durumunun birey üzerindeki etkisinin hafifletilmesi noktasına odaklanan koruyucu faktörler söz konusu olmaktadır.

2.1.2.2. Koruyucu faktörler

Psikolojik sağlamlık düzeyi yüksek bireyler yaşamdaki zorlayıcı olaylarla başa çıkmalarını kolaylaştıracak olan pek çok özelliğe sahiptirler. Bu özellikleri betimleyen koruyucu faktörler bireyin normal koşullarda olumlu sonuçlar elde etmesine; risk ve olumsuzluk durumlarında ise olumsuzluğu aşarak iyi sonuçlar almasına destek olan özellikler şeklinde tanımlanmaktadır (Masten, Cutuli, Herbers ve Reed, 2009; Wright, Masten ve Narayan, 2013). Psikolojik sağlamlığı besleyen korucuyu faktörler olumsuz yaşantılar içeren bir risk durumu ortaya çıktığında ön plana çıkmaktadır (Yates, Tyrell ve Masten, 2014).

Psikolojik sağlamlık yalnızca olumsuz durumla karşılaşarak değil, olumlu durumları öngörerek de gelişebilmektedir (Grotberg, 1996). Koruyucu faktör olarak sınıflanan özellikler stresli olayın birey üzerindeki etkilerini de hafifleterek bireylerin karşılaştıkları zorluklarla daha dirençli ve güçlü hale gelebilmesini kolaylaştırmaktadır (Garmezy ve Masten, 1986; Carr, 2011). Bu bağlamda koruyucu faktörler doğrudan psikolojik sağlamlığı oluşturmaktan ziyade risk durumlarının ve olumsuz yaşam olaylarının etkilerini hafifletmektedir (Masten, Best ve Garmezy, 1990).

Risk faktörlerinde de belirtildiği gibi bazı özellikler durumsal olarak risk faktörü ya da koruyucu faktör olarak sınıflandırılabilir. Ancak literatürde psikolojik sağlamlığı risk veya koruyucu faktör olarak etkileyebilen cinsiyet, sosyoekonomik düzey, aile özellikleri, ebeveyn nitelikleri gibi özellikler bulunmaktadır. (Garmezy ve Masten, 1986). Bununla birlikte yüksek zeka seviyesi (Luthar, 2006), zorluklarla karşı karşıya gelmek, baş etme kapasitesini kullanabilmek, sosyal destek ağına sahip olmak (Carr, 2011), sosyal ve akademik başarının varlığı, bireyin bağlamsal özellikleri çerçevesinde anlamlı kabul edilen istekleri, toplumun bireyden beklentilerinin karşılanması, yaşamdan zevk alarak mutlu yaşamak, duygusal sorun ya da genel mutsuz ruh halinin olmaması (Masten, Cutuli, Herbers ve Reed; 2009) gibi özellikler zorlanti içeren yaşantılarla başa çıkma konusunda bir yeterlilik oluşturarak koruyucu faktörler arasında yer almaktadır (Garmezy ve Masten, 1986).

Uluslararası Sağlamlık Projesi (The International Resilience Project) kapsamında koruyucu faktörlerin sistematik şekilde kategorize edildiği görülmektedir. Bu kategoriler güvene dayalı ilişkiler de dahil olmak üzere dışsal destek kaynakları; sağlık, eğitim, güvenlik ve bireyin iyi oluşunu destekleyecek hizmetlere ulaşabilirlik; aile

dışından duygusal destek; evdeki yapı ve kurallar; ebeveynin yaptığı özerklik cesaretlendirmeleri; istikrarlı okul ortamı; istikrarlı ev ortamı; rol modeller; sevilebilir olduğu duygusuyla birlikte içsel ve kişisel güçler; otonomi; çekici bir mizaca sahip olmak; dini-ahlaki örgütler; başarı odaklı oluş; özsaygı; umut, Tanrı inancı ve ahlak; empati ve özgecilik; kontrol odağı; sosyal-kişiler arası beceriler ve bu becerilerin sürekliliği; kararlılık-sebat; mizah; iletişim; problem çözme becerisi; dürtü kontrolü; güvene dayalı ilişkiler aramak; sosyal beceriler ve entelektüel becerilerdir (Grotberg, 1996). Bu kategoriler incelendiğinde kültürel özelliklerden çok kültüre göre şekillenen özellikleri temsil ettikleri görülebilmektedir. Örneğin evrensel boyuta sahip bir değer olarak ahlak kavramına farklı kültürlerde farklı anlamlar yüklenebilmektedir.

Bireyin yaşıyla ve olgunluk düzeyiyle ilişkili davranış standartlarını ve gelişim görevlerini karşılamak konusunda başarılı bir geçmişe sahip olması birey için koruyucu bir faktördür (Masten, Cutuli, Herbers ve Reed, 2009). Aynı zamanda psikolojik sağlamlık bireyin içinde bulunduğu kültüre ve bağlama göre anlam kazanmaktadır (Ungar, 2008). Bu çerçevede psikolojik sağlamlıkla ilişkili olan koruyucu faktörler ve risk faktörleri de içinde bulunulan kültüre ve bağlama göre anlam kazanabilmektedir. Bireyden beklenenleri belirleyen kurallar ve toplumsal normlar bireyin gelişim özelliklerini ve yaşamındaki başarı hissini etkileme potansiyeline sahip olup “üniversite kazanmak” da toplumun bireyden beklentileri arasında yer almaktadır. Bu beklentiler bazı bireyler için gelişim fırsatı olarak algılanırken bazı bireyler için tehdit edici bir durum olarak algılanabilmektedir. Üniversiteye giriş ve üniversiteye uyum pek çok birey için hayattaki büyük değişimlerden biridir ve zorlayıcı yaşantılardır (Özer ve Deniz, 2014). Ülkemizdeki gençleri göz önünde bulundurduğumuzda üniversiteye giriş sınavı bireyin sonraki eğitim kademesine geçebilmesi ve akademik-mesleki kariyerinde ilerleyebilmesi için ön koşul olarak algılanmaktadır ve ergen için baş edilmesi gereken bir stresördür. Bu bağlamda bazı bireyler üzerinde zorlayıcı bir etkiye sahip olan üniversiteye giriş sınavının kendisi bu çalışmada bir stres kaynağı ve risk faktörü olarak değerlendirilmiştir.

2.2. Problemlili İnternet Kullanımına İlişkin Kuramsal Açıklamalar

Çağımızın en önemli teknolojik buluşlarından olan internet, iletişimi yaygınlaştırmak ve bilgi paylaşımını kolaylaştırarak insanlara hizmet sunmak amacıyla ortaya çıkarak olağanüstü hızla yaygınlaşmıştır. Ancak internet amacı dışında ve aşırı

kullanımıyla beraber gelen kendine özgü problemlerin de ortaya çıkmasına neden olmuştur. İletişim teknolojilerinin kullanım biçimine göre sağaltıcı ya da sağlıksız işlevlere bürünebildiği gibi bir iletişim teknolojisi olan internetle temas ve kullanım biçimine göre bireyin internetten etkilenme şekli olumlu ya da olumsuz olabilmektedir. (Öztürk ve diğ., 2007; Çakır, Horzum ve Ayas, 2013; Zorbaz ve Tuzgöl Dost, 2014; Eşitti, 2015; Oktan, 2015). Aynı zamanda teknolojik gelişmeler ve bu gelişmelere ulaşımın kolaylaşmasıyla birlikte internet, toplumun yaşam biçimini, kültürünü ve ihtiyaçlarını etkiler hale gelmiştir (Çakır, Horzum ve Ayas, 2013; Gürcan ve Hamarta, 2013). Ayrıca sosyal bağlamda maksimum imkanı bireye sunan internet kullanımının problemli boyuta geçmesi durumunda, birey dış dünya yerine interneti tercih edebilmektedir (Davis, 2001). Bu doğrultuda internetin problemli kullanımı gündeme gelmektedir.

Bireyin psikolojik, sosyal, akademik ve çalışma yaşamında zorluklar yaşamasına neden olan problemli internet kullanımı (Young, 1998; Beard & Wolf, 2001, s. 378'den akt. Caplan, 2002; Ögel, 2012) internetin belirli ya da tüm işlevlerinin aşırı kullanılmasını ya da kötüye kullanımını beraberinde getirmektedir. Bu aşırı ve kötüye kullanım davranışsal ve duygusal şekilde kendisi gösterebilmektedir (Davis, 2001). Bu bağlamda problemli internet kullanımı; bilişsel-davranışsal belirtiler ile oluşan ve akademik, mesleki, sosyal bağlamlarda olumsuz sonuçlar doğurabilen; bireyin önemli derecede zaman harcadığı ancak birey tarafından kontrol edilemeyen bir semptomdur (Shapira ve Diğ., 2003; Caplan, 2005'den akt. Zorbaz ve Tuzgöl Dost, 2014).

Problemli internet kullanımının belirtileri incelendiğinde internete dair saplantılı düşünceler, azalan dürtü kontrolü, internetten ayrı geçirilen zamanlarda duyulan kaygı, durdurulamayan kullanım, internet kullanımından abartılı hazlar duymak, internetten uzaklaşma girişimlerinin başarısızlıkla sonuçlanması ve bireyin gerçek yaşantılar-sosyal bağlam yerine interneti tercih etmesi gibi durumların ön plana çıktığı görülmektedir. Bu belirtiler diğer bağımlılıklarda olduğu gibi internetin uygun olmayan kullanımında da problemin varlığını gösteren kriterlerdir. Birey hiçbir gerçek ortamda internet ortamında hissettiğinden daha iyi hissedemeyeceğini düşünmektedir (Davis, 2001; Kandell, 1998'den akt. Caplan, 2002; Young, 1998-2004'den akt. Kim ve Davis, 2009).

Problemli internet kullanımı, internetin bireyin “her şeyi” olmasıyla kendini göstermektedir. Ayrıca problemli internet kullanımının yaygınlığı olumsuz kullanıcı

davranışları, süre, kullanım çeşitliliği ve kullanıcı yaşının düşmesiyle birlikte artmaktadır (Ceyhan, 2007; Ceyhan, Ceyhan ve Gürcan, 2007; Ceyhan, 2011b; Günlü ve Ceyhan, 2017). Teknolojideki gelişmelerin doğal sonucu olarak internette yaşanan değişimler toplumsal boyutta etki göstermektedir. Toplumsal ve kültürel değişimlerden en fazla etkilenen ve değişimlere en hızlı yanıt veren grup ise ergenlerdir. Bu durum internet bağlamında ergenler için hem önemli bir fırsat hem de risk durumunun ortaya çıkması anlamına gelmektedir (Bayraktar, 2013; TEP, 2008).

İnternetin en yaygın kullanıcıları olmalarının yanında ergenler bulundukları gelişim dönemi itibarıyla internet kullanımına ilişkin problemler yaşamaya en yatkın gruptur (Aslan Üçkardeş, 2010; Ceyhan, 2011a; Ögel, 2012; Gürcan ve Hamarta, 2013; Zorbaz ve Tuzgöl Dost, 2014; Günlü ve Ceyhan, 2017) ve ergenler problemleri internet kullanımı için bir risk grubu olarak kabul edilmektedir (Oktan, 2015). Bu nedenle ergenlik dönemi problemleri internet kullanımı noktasında önem taşımaktadır. Özellikle problemleri internet kullanımı bağlamında ciddi risk içeren ergenlik döneminde pek çok alanda yeterlilik kazanmaya çalışan ve roller deneyen ergenin internet kullanımını kontrolde yetersizlik yaşamaya olasıdır.

Ergen problemleri internet kullanımının temel nedenleri arasında ergenlik döneminin gelişimsel ihtiyaçları bulunmaktadır (Lin ve Tsai, 2002). Ergenlerin fiziksel, bilişsel ve duygusal açıdan pek çok değişim yaşadıkları; değişimin ve getirdiği zorlukların ergenleri sosyal ortam yerine internet ve telefon üzerinden sanal ortama yönlendirerek kendilerini bu yolla rahat ifade etmelerine fırsat sunduğu görülmektedir (Doğan ve İlçin Tosun, 2016). İnternetin günlük yaşamı zenginleştiren, gelişime destek olan, makul sınırları gözeterek yararlanılan bir araç olarak görüldüğü sağlıklı durumlar olduğu gibi gerçek hayatı kolaylaştırmak yerine gerçek hayattan kaçmak ve sorunlarla yüzleşmeyi ertelemek amacıyla kullanılan ve doyum sağlanamadığı için sürekli daha fazla kullanım ihtiyacı duyulan sağlıksız boyutu da bulunmaktadır (Ceyhan, 2011b). İnternet ayrıca sosyalleşme, fikirlerini onaylayan çevrelerde bulunma, oyun-eğlence, boş zaman doldurma, kolay arkadaşlık kurma ve evrensel bağlamda varlığını onaylatabilmek gibi gelişimsel ihtiyaçları karşılamak amacıyla bir araç olarak kullanılmaktadır (Aslan Üçkardeş, 2010; Gürcan, 2010; Karaca, 2007'den akt. Ögel, 2012; Aylaz, Güneş, Günaydın, Kocaer ve Pehlivan, 2015; Uz Baş, Soysal ve Aysan, 2016).

2.3. Kişiliğin Beş Faktör Modeline İlişkin Kuramsal Açıklamalar

Kişiliği açıklamayı amaçlayan yaklaşımlardan biri olan, Paul Costa Jr. ve Robert McCrae tarafından ortaya konulan Beş Faktör Kişilik Özellikleri Modeli, kişiliğin nedenlerini açığa çıkarmak yerine günlük yaşamda anlam kazanan bireysel farklılıkların ortaya koyduğu ölçülebilir desenlere odaklanarak kişilik özelliklerini betimlemeyi amaçlamaktadır (McCrae ve Costa, 2006; Cloninger, 2009; Yazgan İnanç ve Yerlikaya, 2012).

Farklı ölçme araçlarıyla ve yaklaşımlarla da ortaya konulabilen ve tek bir dilin ya da kültürün kalıplarıyla sınırlı olmayan beş faktör kişilik özellikleri, evrensel bir bakış açısı sunan bilimsel bir altyapıya sahiptir. Bu yönüyle beş faktör kişilik modeli farklı kültürlerde de sınanarak güçlü bir yapıya sahip olduğu açıkça ortaya konulmuştur. İnsanların temel eğilimler noktasında aynı kalsalar da sahip oldukları kişilik özelliklerinin onları farklı ve sürekli değişen yaşamlara götürdüğü sayıtlısıyla birbiriyle çatışmayan uyumlu sıfat grupları, duygu, düşünce ve davranışlarda çaba harcamaksızın gösterdiği kişiliğin çekirdeğini oluşturan kişilik özelliklerinden beslenen ve ölçülebilen eğilimlere sahiptir. Ölçeğin geliştirilmesi sürecinde 18 özellik kümesinden yola çıkılmış ve yapılan faktör analizi çalışmaları sonucunda elde edilen bulgular farklı yaş gruplarında da test edilerek uyumlu olduğu görülmüştür. Bu çalışmalar sonucunda ortaya konulan kişilik özellikleri dışadönüklük, yumuşak başlılık, nevrotizm, sorumluluk ve deneyime açıklık şeklinde beş temel grupta toplanmıştır (McCrae, 1982; Costa ve McCrae, 1986; Maddi, 1996; Burger, 2006; McCrae ve Costa, 2006; Cloninger, 2009; Schultz ve Schultz, 2009; Yazgan İnanç ve Yerlikaya, 2012). Bu bağlamda kişiliği beş boyutta ele alan bu modelin kültürel bağlam ve yaş değişkenleriyle sınırlandırılmaksızın tüm boyutları ortaya koyabilen güçlü bir yapı sunduğu belirtilebilir.

Bu boyutlardan ilki olan nevrotizm duygusal anlamda kararlı oluş ve bireyin uyumunun sürekliliğiyle ilişkilidir. Bireyin nevrotizm düzeyi onun duygusal kararlılığı ile kararsızlığı noktasındaki iki uç arasında nerede bulunduğunu göstermektedir. Nevrotizm düzeyi yüksek bireyler genellikle günlük yaşamda stres, olumsuz duygusallık, kaygı, güvensizlik, kendine acımak ve öfke gibi nispeten olumsuz durumlar ile karşılaşabilmektedir. Nevrotizm düzeyi düşük bireyler ise sakinlik, uyum, güven, dayanıklılık, rahatlık, kendinden memnuniyet ve aşırı duygusal tepkilere uzak

oluş durumlarını sergileyebilmektedirler (Costa ve McCrae, 1986; Cloninger, 2009; Schultz ve Schultz, 2009).

Kişiliğin diğer bir boyutu olan dışadönüklük boyutu bireyin aşırı uçlarda içedönük ya da dışadönük oluşuyla karakterizedir. Dışadönüklük düzeyi yüksek bireyler sosyallik, eğlenceyi sevmek, şefkat, konuşkanlık, neşe ve yaşamda aktif oluş ile ön plana çıkmaktadırlar. Sosyal, cana yakın, girişken bireyler olan dışadönüklerin aksine içedönüklük düzeyi yüksek bireyler çekingen, ciddi, mesafeli, sessiz, sosyal ortamdan uzak ve daha az arkadaş edinmeyi tercih etmektedirler (Costa ve McCrae, 1986; Cloninger, 2009; Schultz ve Schultz, 2009).

Deneyime Açıklık boyutu ise kişilerarası ilişkilerden çok yeni deneyimlere açık oluşla karakterize edilmektedir. Hayatta karşılaşılan yeniliklerle tanışmakta istekli oluş, geleneklerden bağımsız düşünebilmek deneyime açıklık düzeyi yüksek olan bireylerin özellikleri arasında yer almaktadır. Deneyime açıklık düzeyi yüksek bireyler sanatsal, hayal gücü yüksek, orijinal, çeşitlilik arayan, bağımsız, cesur, yaratıcı ve entelektüel merak sahibi kişiler olarak betimlenirken deneyime açıklık düzeyi düşük bireyler gerçekçi, sıradan, uysal, çekingen, hayal gücünden yoksun bireyler olarak betimlenmektedirler (Costa ve McCrae, 1986; Cloninger, 2009; Schultz ve Schultz, 2009).

Yumuşak başlılık diğer insanlarla uyumu temsil etmekte olup diğerlerine yönelik olumlu duygular bu boyutta yer almaktadır. Yumuşak başlılık düzeyi yüksek bireyler uyumlu ve arkadaş canlısı kişiler olarak betimlenmekte olup bu bireyler yardımseverlik, şefkat, naziklik ve güven gibi özelliklere sahiptirler. Yumuşak başlılık düzeyinin düşük olması ise katı, şüpheli, işbirliğinden kaçınan ve aksi özelliklere sahip bireyleri işaret etmektedir (Costa ve McCrae, 1986; Cloninger, 2009; Schultz ve Schultz, 2009).

Kişiliğin Beş Faktörü modelinin son boyutu Sorumluluktur. Hayata karşı kontrol ve disiplin odaklı davranış kalıpları Sorumluluk özelliği çatısı altında toplanmıştır. Bu kalıplar planlılık, kararlı oluş, dikkatini odaklayabilmek, çalışkanlık ve başarı arzusu gibi özelliklerden oluşmakta ve özdisiplin düzeyi yüksek bireylerin özellikleri arasında yer almaktadır. Sıkı çalışma, düzen ve özdisiplin Sorumluluk düzeyi yüksek bireyleri betimlemektedir (Costa ve McCrae, 1986; Cloninger, 2009; Schultz ve Schultz, 2009).

2.4. İlgili Araştırmalar

Bu bölüm üç alt başlıktan oluşmaktadır. Birinci alt başlıkta üniversiteye giriş sınavına ilişkin metaforlara yönelik araştırmalara, ikinci alt başlıkta psikolojik sağlamlık ile kişisel değişkenlerin ilişkisini inceleyen araştırmalara, üçüncü alt başlıkta ise psikolojik sağlamlık ile psikolojik değişkenler arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalara yer verilmiştir.

2.4.1. Üniversiteye giriş sınavına ilişkin metaforlara yönelik araştırmalar

Üniversiteye giriş sınavına ilişkin öğrenci metaforlarına yönelik çalışmalar alanyazında sınırlı sayıda bulunmaktadır. Benzer şekilde Temel Eğitimden Ortaöğretime Geçiş Sınavı (TEOG), Seviye Belirleme Sınavı (SBS) ve Kamu Personeli Seçme Sınavı (KPSS)'na ilişkin metafor çalışmalarına da çok az sayıda rastlanılmaktadır.

Meslek lisesi 12. sınıf öğrencilerinin üniversiteye giriş sınavına ilişkin düşüncelerinin incelendiği Temli Durmuş (2017) tarafından gerçekleştirilen çalışmada “savaş, ölüm, ahiret” gibi metaforlara ve ölüm, baskı, sisteme karşı güvensizlik şeklinde açıklamalara ulaşılmış; bu bağlamda üniversiteye giriş sınavının öğrencileri için ciddi bir stres yarattığı bulgusuna ulaşılmıştır. Yine lise öğrencilerinin merkezi sınavlara ilişkin metaforik algılarını incelemek amacıyla Baş ve Kıvılcım (2019) tarafından gerçekleştirilen çalışmada katılımcıların “kaygılandırıran, işkence çektiren, rahatsızlık veren, adil olmayan, gereksiz yarış, bitmek bilmeyen” şeklinde metaforlar ürettikleri ve bunların çoğunun olumsuz olduğu bulgusuna erişilmiştir. Benzer şekilde lise öğrencilerinin üniversiteye giriş sınavına ilişkin metaforik algılarını incelemek amacıyla Güngör Aytar ve Kurtoğlu Karataş (2017) tarafından gerçekleştirilen çalışmada en yüksek frekansa sahip metaforlar kategorisinin kaygı-korku olduğu ve bu bağlamda üniversiteye giriş sınavının lise öğrencileri için ciddi bir kaygı kaynağı olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Sekizinci sınıf öğrencilerinin Temel Ortaöğretime Geçiş (TEOG) Sınavına ilişkin metaforik algılarının incelendiği Koçak ve diğerleri (2017) tarafından gerçekleştirilen çalışmada öğrencilerin TEOG sınavına ilişkin metaforları incelenmiş ve öğrencilerin sınava ilişkin olumsuz, korkutucu, aşırı kaygılı ve sınavı aşırı önemsemeye dayalı algılara sahip oldukları ve elde edilen bulguların genel olarak olumsuzluk içerdiği; sınavın öğrenciler üzerinde olumsuz etkilere sahip olduğu bulgusuna erişilmiştir. Yine

sekizinci sınıf öğrencilerinin Seviye Belirleme Sınavı'na ilişkin metaforik algılarının incelendiği Karadeniz, Er ve Tangülü (2014) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, öğrencilerin sınava ilişkin olumlu bir algıya sahip olmadıkları ve başarısız olma korkusu yaşadıklarına ilişkin metaforlara ulaşılmıştır. Benzer şekilde sekizinci sınıf öğrencilerinin sınava ilişkin metaforik algılarını incelemek amacıyla Koçoğlu ve Kaya (2016) tarafından gerçekleştirilen çalışmada öğrencilerin sınava ilişkin metaforik algılarının sınav kaygılarını ortaya çıkardığı bulgusuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde ortaokul öğrencilerinin merkezi sınavlara ilişkin metaforik algılarının incelendiği Akın ve Minaz (2018) tarafından gerçekleştirilen çalışmada öğrencilerin “stresli bir süreç dönüm noktası, belirsizlik, umut, mağdur, şaşkınlık” şeklinde kategorize edilebilen metaforlar ürettikleri ve sınava ilişkin algılarının genellikle olumsuz olduğu ve az sayıda katılımcının metaforlarının olumlu olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Son olarak ilköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin sınav algısı ve okula ilişkin görüşlerinin incelendiği Karaşahinoğlu (2015) tarafından gerçekleştirilen çalışmada öğrencilerin sınav kavramına ilişkin ürettikleri metaforların içerik analizi sonucunda sınavın en fazla kaygı ögesi, en az ise eğlence ögesi olarak görüldüğü bulgusuna ulaşmışlardır.

Öğretmen adaylarının Kamu Personeli Seçme Sınavına (KPSS) ilişkin metaforik algılarının incelendiği Sezgin Nartgün ve Gökçer (2017) tarafından gerçekleştirilen çalışmada katılımcıların algılarının oldukça olumsuz olduğu bulunmuş ve bu olumsuz algının eziyet, zulüm, kabus, kaos, ölüm gibi olumsuz metaforlardan yola çıkılarak ortaya koyulduğu vurgulanmıştır. Benzer şekilde İngilizce Öğretmenliği bölümü mezunlarının Kamu Personeli Seçme Sınavına ilişkin metaforlarının incelendiği Elmacı (2015) tarafından gerçekleştirilen çalışmada sınava ilişkin “at yarışı, karpuz seçme, ömür törpüsü, kabus, sırat köprüsü” gibi metaforlara ulaşıldığı ve katılımcıların sınavın kendilerini psikolojik olarak yıpratıldığını vurguladıkları bulgusuna erişilmiştir. Son olarak Sosyal Bilgiler Öğretmenliği 4. Sınıf öğrencilerinin KPSS'ye ilişkin metaforik algılarını incelemek amacıyla Karadeniz (2016) tarafından gerçekleştirilen çalışmada katılımcıların sınava ilişkin üretilen olumsuz metaforlarının çoğunlukta olduğu bulgusuna erişilmiştir.

Alanyazında lise öğrencileriyle yapılan araştırmalarda üniversiteye giriş sınavı ve genel olarak sınavla ilgili metaforik algılara ilişkin yer alan bulgular incelendiğinde sınav kavramına ilişkin üretilen metaforlarda kaygı ve korku gibi olumsuz duyguların

ulaşılan tüm çalışmalarda benzer şekilde yüksek frekansa sahip olduğu ve katılımcıların genel olarak sınava ilişkin olumsuz algıya sahip oldukları görülmektedir.

2.4.2. Psikolojik sağlamlık ile kişisel değişkenlerin ilişkisini inceleyen araştırmalar

Psikolojik sağlamlık ile kişisel değişkenlerin ilişkisini inceleyen araştırmalar incelendiğinde özellikle cinsiyet, okul türü, genel not ortalaması, algılanan sosyoekonomik düzey, anne-baba birliktelik durumu, anne-baba eğitim düzeyi, aile ile birlikte yaşama durumu, lise mezuniyet alanı, kardeş sayısı gibi değişkenlerin psikolojik sağlamlıkla ilişkisinin incelendiği görülmektedir. Bu çalışmada psikolojik sağlamlık ile ilişkisi incelenen kişisel değişkenler ile ilgili araştırma bulgularına alt başlıklar halinde yer verilmiştir.

2.4.2.1. Psikolojik sağlamlık ve cinsiyet

Lise ğrencileri üzerinde yürütülen pek çok araştırmada (Luthar, 1991; Rew, Taylor-Seehafer, Thomas ve Yockey, 2001; Buckner, Mezzacappa ve Beardslee, 2003; Schoon, Parsons ve Sacker, 2004; Altındağ, 2013; elik, 2013; Kaya, 2015; şahin Baltacı ve Karataş, 2015; Ergün, 2016; Purmut, 2016; Orman, 2016; Topbay, 2016; Yöndem ve Bahtiyar, 2016; zden Yıldırım ve Ermiş, 2017; ifti Arıdağ ve nsal Seydooğulları, 2018; şahin, 2018b; Nam, Lee, Lee, Choi, Chung, Kim, Bhang, Kwon, Kweon ve Choi, 2018) cinsiyete göre psikolojik sağlamlığın farklılaşmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Ayrıca cinsiyetin lise ğrencilerinde psikolojik sağlamlığın anlamlı bir yordayıcısı olmadığı da bulunmuştur (Turgut ve Eraslan apan, 2017). Bunun yanında cinsiyete göre psikolojik sağlamlığın anlamlı şekilde farklılık gösterdiği bulgusuna ulaşan çalışmalarda kadınların psikolojik sağlamlık düzeylerinin erkeklerle göre daha yüksek olduğu bulgusuna ulaşan araştırmalar (Sun ve Stewart, 2007; Oktan, 2008; nder ve Gülay, 2008; Kurt Ulucan, 2013; Onat, 2010; Koç Yıldırım, 2014; Aktaş, 2016; etin, Yeloğlu ve Basım, 2015; Gündaş ve Koçak, 2015; Yıldırım, Yıldırım, Ortar ve şirin, 2015; Dündar, 2016; Ayyash-Abdo, Sanchez-Ruiz ve Barbari, 2016) olduğu gibi erkeklerin psikolojik sağlamlık düzeylerinin daha yüksek olduğunu bulgusuna ulaşan araştırmalar (Ness, 2013; Toprak, 2014; Bulut, 2016; Simon-Saiz, Fuentes-Chacon, Garrido-Abejar, Serrano-Parra, Larranaga-Rubio ve Yubero-Jimenez, 2018; Huang, Chen, Greene, Cheung ve Wei, 2019) da bulunmaktadır. Alanyazında lise öğrencileriyle yapılan araştırmalarda psikolojik sağlamlığın cinsiyete göre farklılık

gösterip göstermediğine ilişkin birbirleri ile tutarlılık göstermeyen bulgular olduğu görülmektedir.

2.4.2.2. Psikolojik sağlamlık ve okul türü

Lise öğrencilerinin okul türüne göre psikolojik sağlamlık düzeylerinin farklılık gösterip göstermediğini inceleyen araştırmalar incelendiğinde anlamlı bir farklılık olmadığı bulgusuna ulaşan araştırmalar (Dayıoğlu, 2008; Koç Yıldırım, 2014; Akgün, 2018) olduğu gibi psikolojik sağlamlığın okul türüne göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği bulgusuna ulaşan araştırmalar (Aktaş, 2016; Bulut, 2016; Orman, 2016) da bulunmaktadır.

Aktaş (2016) tarafından Meslek Lisesi, Genel Lise ve Anadolu Lisesi öğrencileriyle gerçekleştirilen çalışmada, Anadolu Lisesinde öğrenimini sürdüren lise öğrencilerinin Genel Lise ya da Meslek Liselerinde öğrenim gören öğrencilere göre psikolojik sağlamlık düzeylerinin yüksek olduğu, diğer gruplar arasında ise anlamlı bir fark bulunmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde Orman (2016) tarafından İmam Hatip Lisesi Meslek Lisesi ve Anadolu Lisesinden öğrencilerle gerçekleştirilen çalışmada, Anadolu Lisesinde öğrenimini sürdüren öğrencilerin psikolojik sağlamlık düzeylerinin İmam Hatip ve Meslek Liselerinde öğrenimlerini sürdüren öğrencilere göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu; diğer gruplar arasında ise anlamlı bir farklılık bulunmadığı bulgusunu ortaya konulmuştur. Bulut (2016) tarafından Anadolu Lisesi, Meslek Lisesi, İmam Hatip Lisesi ve Sosyal Bilimler Liselerinden öğrencilerle gerçekleştirilen çalışmada ise İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin psikolojik sağlamlık düzeylerinin Meslek ve Sosyal Bilimler Lisesi öğrencilerinden daha yüksek olduğu; diğer gruplar arasında ise anlamlı bir farklılık bulunmadığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Psikolojik sağlamlığın okul türüne göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulgusuna ulaşan çalışmalar incelendiğinde Dayıoğlu (2008) tarafından Genel Lise, Anadolu Lisesi, Özel Lise ve Meslek Lisesi öğrencileriyle gerçekleştirilen çalışmada öğrencilerin psikolojik sağlamlık düzeylerinde gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Koç Yıldırım (2014) ise Özel Liseler Ve Devlet Liseleri (Anadolu Lisesi, Kız Teknik Lisesi, Denizcilik Meslek Lisesi, Sağlık Meslek Lisesi ve Genel Lise) öğrencileriyle gerçekleştirdiği çalışmada, öğrencilerin psikolojik sağlamlık düzeylerinde gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Akgün (2018) tarafından gerçekleştirilen çalışmada ise Mesleki Ve Teknik

Anadolu Liseleri, Anadolu Liseleri ve Çok Programlı Anadolu Liselerinde öğrenimini sürdüren öğrencilerin psikolojik sağlık düzeylerinde gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Sonuç olarak lise öğrencilerinin psikolojik sağlık durumlarının okul türüne göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin tutarlı olmayan bulgular olduğu görülmektedir.

2.4.2.3. Psikolojik sağlık ve algılanan sosyoekonomik düzey

Lise öğrencileri üzerinde yürütülen çalışmalarda incelendiğinde algılanan sosyoekonomik düzeye göre psikolojik sağlığın anlamlı bir farklılık göstermediği bulgusuna ulaşan çalışmalar (Onat, 2010; Toprak, 2014; Orman, 2016; Algünerhan, 2017; Toplu, 2017) olduğu gibi anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği bulgusuna ulaşan çalışmalar (Yöndem ve Bahtiyar, 2016; Ergün, 2016) da bulunmaktadır.

Yöndem ve Bahtiyar (2016) yüksek gelir düzeyindeki lise öğrencilerinin psikolojik sağlık düzeylerinin diğer gelir düzeyindeki lise öğrencilerinden daha yüksek olduğu bulgusuna erişmişlerdir. Lise öğrencilerinin psikolojik sağlık durumlarının incelendiği çalışmada Ergün (2016) ailesinin aylık geliri “1601-2400 TL” ve “2401-3200 TL” aralıklarında olan ergenlerin aylık geliri “1600 TL ve altında” olan ve “3200 TL” ve üzerinde olan ergenlere göre psikolojik sağlık düzeylerinin daha yüksek olduğu şeklinde olduğu bulgusuna erişmiştir. Shetgiri, Kataoka, Rtan, Askew, Chung ve Schuster (2009) ve Buckner, Mezzacappa ve Beardslee (2003) ise düşük sosyoekonomik düzeye sahip olmanın bir risk faktörü olduğunu belirtmişlerdir. Sonuç olarak alanyazında lise öğrencilerinde psikolojik sağlığın sosyoekonomik düzeye göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği konusunda tutarlı olmayan bulgular olduğu görülmektedir.

2.4.2.4. Psikolojik sağlık ve ebeveyn birliktelik durumu

Lise öğrencilerinde gerçekleştirilen çalışmalar incelendiğinde anne-baba birliktelik durumuna göre psikolojik sağlığın anlamlı bir farklılık göstermediği bulgusuna ulaşan çalışmalar (Ergün, 2016; Aktaş, 2016) olduğu gibi anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği bulgusuna ulaşan çalışmalar (Özcan, 2005; Yılmaz ve Sipahioğlu, 2012; Şahin Baltacı ve Karataş, 2015; Şahin, 2018b) da bulunmaktadır.

Şahin Baltacı ve Karataş (2015) ebeveyni ile birlikte yaşayan lise öğrencilerinin psikolojik sağlık düzeyleri anne-babası farklı sebeplerle ayrı yaşayan lise

öğrencilerine göre daha yüksek bulunmuştur. Benzer şekilde Özcan (2005) lise öğrencilerinin psikolojik sağlık özellikleri ve koruyucu faktörlere ilişkin gerçekleştirdiği çalışmada ailesi birlikte yaşayan lise öğrencilerinin psikolojik sağlık ve koruyucu faktörler düzeylerinin boşanma sebebiyle tek ebeveynle yaşayan lise öğrencilerine göre daha yüksek olduğu bulgusuna ulaşmışlardır. Ayrıca Yılmaz ve Sipahioğlu (2012) parçalanmamış aile sahibi lise öğrencilerinin eğitimsel beklentiler ve amaç sahibi olmak gibi psikolojik sağlık için önemli koruyucu faktör düzeylerinin tek ebeveynle yaşayan lise öğrencilerine göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulgusuna ulaşmışlardır. Son olarak Şahin (2018b) tarafından lise öğrencileriyle gerçekleştirilen çalışmada ebeveynleri birlikte olan lise öğrencilerinin psikolojik sağlık düzeylerinin, ebeveynleri boşanmış olanlara göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Ayrıca bu bulguları destekler şekilde Greeff ve Ritman, (2005) ve Lin, Sandler, Ayers, Wolchik ve Luecken (2004) tek ebeveynle yaşamamanın bir risk faktörü olduğunu belirtmişlerdir. Sonuç olarak alanyazında anne-baba birliktelik durumuna göre psikolojik sağlamlığın lise öğrencilerinde anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği konusunda gerçekleştirilen araştırmaların çoğu ailesiyle birlikte yaşayan lise öğrencilerinin tek ebeveynle yaşayan lise öğrencilerine göre psikolojik sağlık düzeylerinin anlamlı şekilde daha yüksek olduğuna dikkat çekmektedir.

2.4.3. Psikolojik sağlık ve psikolojik değişkenlerin ilişkisini inceleyen araştırmalar

Bu başlıkta mevcut araştırma kapsamında psikolojik sağlık ile ilişkisi incelenen problemler internet kullanımı ve kişilik özelliklerine ilişkin araştırma bulgularına alt başlıklar halinde yer verilmiştir.

2.4.3.1. Psikolojik sağlık ve internet kullanımı ilişkisini inceleyen araştırmalar

Psikolojik sağlık ile problemler internet kullanımı arasındaki ilişkilere yönelik araştırmalar incelendiğinde az sayıda çalışmanın olduğu görülmektedir. Bu çalışmaların ise farklı gelişim düzeyindeki bireyler ile gerçekleştirildiği dikkati çekmektedir.

Lise öğrencilerinin psikolojik sağlık ve internet bağımlılık düzeylerinin incelendiği çalışmada Nam, Lee, Lee ve Diğ. (2018) psikolojik sağlık düzeyi yüksek lise öğrencilerinin internet bağımlılığı düzeylerinin psikolojik sağlık düzeyleri düşük lise öğrencilerine göre daha düşük olduğu bulgusuna ulaşmışlardır. Benzer

şekilde Terwase ve Ibaishwa (2014) üniversite öğrencilerde psikolojik sağlamlık düzeyinin internet bağımlılığı düzeyiyle olumsuz yönlü ve anlamlı ilişkiye sahip olduğunu ve problemlili internet bağımlılığı düzeyi düştükçe psikolojik sağlamlık düzeyinin yükseldiği bulgusuna ulaşmışlardır. Yine bu çalışmaları destekler nitelikte Aktaş (2018) ortaokul öğrencilerinde internet bağımlılığı ve dijital oyun bağımlılığı düzeyleri ile psikolojik sağlamlık düzeyi arasında düşük düzeyde olumsuz yönlü ve anlamlı bir ilişki bulunduğu bulgusuna ulaşmıştır. İlkokul öğrencileriyle gerçekleştirilen çalışmada Zhou, Zhang, Liu ve Wang (2017) psikolojik sağlamlık ve internet bağımlılığı arasında olumsuz yönlü ilişki bulunduğu ve psikolojik sağlamlığın internet bağımlılığını anlamlı ve güçlü şekilde yordadığı bulgusunu ortaya koymuşlardır. Ayrıca Kopunicova, Orosova ve Benka (2015) tarafından üniversite öğrencileri ile gerçekleştirilen araştırma bulguları psikolojik sağlamlık ve problemlili internet kullanımı alt boyutları arasında olumsuz yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Yetişkin örnekleminde benzer bulguları ortaya koyan çalışmada Robertson, Yan ve Rapoza (2018) psikolojik sağlamlık ile problemlili internet kullanımı arasında olumsuz yönde anlamlı bir ilişki bulunduğu ve bireylerin psikolojik sağlamlık düzeyleri arttıkça internet ve online oyun bağımlılıklarında azalma olduğu bulgularına ulaşmışlardır. Benzer şekilde yetişkin örnekleminde psikolojik danışmanlarla gerçekleştirilen çalışmada Arslan (2019), günlük internet kullanımı bir saatin altında olan katılımcıların psikolojik sağlamlık düzeylerinin günlük internet kullanımı 1,5 saatten fazla olan katılımcılara göre daha yüksek olduğu bulgusuna erişerek bireylerin psikolojik sağlamlık ve problemlili internet kullanımı arasında olumsuz yönlü anlamlı bir ilişki olduğu bulgusuna ulaşmışlardır.

Alanyazında internetin farklı uygulamalarına yönelik problemlili internet kullanımı ve internet ortamında bireyin görebileceği zararlar ile psikolojik sağlamlık arasındaki ilişkileri ortaya koymak amacıyla da çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Facebook bağımlılığıyla psikolojik sağlamlık arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla gerçekleştirdiği çalışmada Soysal (2016) Facebook bağımlılığı ile psikolojik sağlamlık arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunduğu bulgusuna erişmiştir. İnternetle temas sonucunda ortaya çıkabilecek sorunlar konusunda psikolojik sağlamlığın etkisine ilişkin yapılmış çalışmalar da bulunmaktadır. 12-17 yaş aralığındaki bireylerle gerçekleştirilen çalışmada Hinduja ve Patchin (2017) yüksek psikolojik sağlamlık ile siber zorbalık mağduriyeti arasında anlamlı ve negatif bir ilişki bulunmakta olup psikolojik sağlamlık düzeyi yüksek bireylerin internet ortamında zorbalık mağduru

olma olasılıklarının daha düşük olduğu bulgusunu ortaya koymuşlardır. Sonuç olarak literatürde psikolojik sağlık ve problemlerle internet kullanımı ilişkisini inceleyen çalışmalar iki değişken arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır.

2.4.3.2. Psikolojik sağlık ve beş faktör kişilik özellikleri ilişkisini inceleyen araştırmalar

Psikolojik sağlık ile beş faktör kişilik özellikleri arasındaki ilişkilere yönelik araştırmalar incelendiğinde az sayıda çalışmanın olduğu görülmüştür. Bu çalışmaların ise farklı gelişim düzeyindeki bireyler ile gerçekleştirildiği dikkati çekmektedir.

Ortaokul öğrencilerinin kişilik özellikleri ve psikolojik sağlıkları arasındaki ilişkiyi araştırmak amacıyla gerçekleştirdiği çalışmada Fayombo (2010) katılımcıların psikolojik sağlık düzeylerinin nevrozizm kişilik boyutuyla olumsuz yönlü ve anlamlı, diğer boyutlarla ise olumlu yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu ve dışadönüklük haricinde kalan dört boyutun psikolojik sağlığı yordadığı ve psikolojik sağlık varyansının %32'sini açıkladığı bulgusuna ulaşmıştır. Bu araştırma bulgusuna paralel olarak üniversite öğrencileriyle gerçekleştirdikleri çalışmalarda Topçu (2017) ve Özer (2013) ise kişilik özelliklerinin psikolojik sağlığı anlamlı düzeyde yordadığı bulgusuna ulaşmışlardır. Topçu (2017) beş faktör kişilik özelliklerinin alt boyutlarından olan nevrozizm, sorumluluk ve dışa dönüklüğün psikolojik sağlık toplam varyansının %35,7'ni açıkladığı ve diğer alt boyutlar olan deneyime açıklık ve yumuşak başlılığın psikolojik sağlığı anlamlı şekilde yordamadığı bulgularına erişmiştir. Özer (2013) ise üniversite öğrencilerinin psikolojik sağlık düzeylerini kişilik özellikleri bağlamında incelemek amacıyla gerçekleştirdiği çalışmada nevrozizm, deneyime açıklık, yumuşak başlılık, sorumluluk ve dışa dönüklüğün psikolojik sağlık toplam varyansının %21,4'ünü açıkladığı ve Beş Faktör kişilik özelliklerinin üniversite öğrencilerinin sağlık düzeyleri üzerinde önemli bir yordayıcı olduğu bulgusuna erişmiştir.

Çetin, Yeloğlu ve Basım (2015) tarafından üniversite öğrencileriyle, Livingston, Hjermadal, Friborg ve Stiles (2012) ve Shiner ve Masten (2014) tarafından yetişkinlerle gerçekleştirilen çalışmalarda da psikolojik sağlık ile beş faktör kişilik özelliklerinden nevrozizmin olumsuz yönde anlamlı, diğer dört faktörün ise olumlu yönde anlamlı ilişkiler içinde olduğu bulgusuna erişilerek psikolojik sağlık değişkeni ve kişilik özellikleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu ortaya konulmuştur.

Tiainen, Männistö, Lahti ve Diğ. (2013) tarafından yetişkinlerle gerçekleştirilen çalışmaya göre psikolojik sağlamlık ile beş faktör kişilik özelliklerinden nevrotizm, dışadönüklük, deneyime açıklık, sorumluluk ve yumuşak başlılık arasında anlamlı ilişkiler elde edilmiştir.

Sonuç olarak alanyazında psikolojik sağlamlık ve beş faktör kişilik özellikleri ilişkisini inceleyen çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmalarda psikolojik sağlamlık ve beş faktör kişilik özellikleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu ve kişilik özellikleri alt boyutlarının psikolojik sağlamlığı anlamlı düzeyde yordadığı görülmektedir.

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve analiz işlemlerine ilişkin gerekli bilgiler verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma lise son sınıf öğrencilerinin üniversiteye giriş sınavına ilişkin metaforik algılarını ve bu algıları bağlamında cinsiyet, okul türü, algılanan sosyoekonomik düzey, ebeveyn birliktelik durumu ve problemleri internet kullanımı düzeylerine göre psikolojik sağlamlıklarını belirlemeyi ve üniversite sınavına ilişkin algılarına göre beş faktör kişilik özelliklerinin psikolojik sağlamlığı yordayıcılığını ortaya koymayı amaçlayan betimsel bir çalışmadır. Bu amaç doğrultusunda araştırmada nitel ve nicel verilerin bir arada kullanılmasını içeren karma yöntemden yararlanılmıştır.

Karma yöntemin (çoklu strateji) eş zamanlı olarak adlandırılan deseni (Robson, 2015) kullanılan bu araştırmada karma yöntemin ön plana çıkan özelliklerinden olan nitel ve nicel verilerin birbirini destekleyerek bulguların geçerliliğini arttırmak, farklı araştırma sorularına yanıt aramak ve üniversiteye giriş sınavı gibi bir olguyu ele alma sürecini kolaylaştırmak amaçlanmıştır. Bu yolla nitel ve nicel yöntemlerin farklı boyutlarından yararlanarak verileri çeşitlendirmek, nitel ve nicel yöntemlerin birbirinden bağımsız sınırlılıklarını azaltmak, iki yöntemin güçlü yönlerini kullanmak ve araştırma amacına hizmet eden farklı boyutları da ele almak mümkün hale gelmektedir. Ayrıca karma desen birbirinden bağımsız desenleri birleştirmenin ötesinde farklı araştırma stratejilerinin araştırma amacı çerçevesinde bir arada kullanılmasıdır (Bedir Erişti, 2011; Robson, 2015). Bu bağlamda mevcut araştırmada nitel ve nicel verilerin bir arada kullanılarak birbiriyle ilişkilendirilmesine ve bu sayede incelenen durumun daha iyi incelenebilmesine olanak tanıyan karma desen kullanılmıştır. Ayrıca araştırmada karma desenin doğasına uygun olarak nitel ve nicel verilerin analizi için birbirinden farklı işlemler yapılmıştır.

Araştırmanın nitel boyutunda lise son sınıf öğrencilerinin üniversiteye giriş sınavına ilişkin algılarını metaforlar aracılığıyla betimlemek amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda içerik analizi kullanılarak katılımcılar tarafından üretilen metaforlar analiz edilmiştir.

Araştırmanın nicel boyutunda ise lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlamlıklarının sınava ilişkin metaforları bağlamında cinsiyet, okul türü, algılanan sosyoekonomik düzey gibi kişisel özellikler, problemler, internet kullanımı ve beş faktör kişilik özellikleri bakımından incelemek amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda araştırmanın nicel boyutu değişkenler arasındaki ilişkiyi, değişimi ve bu değişimin boyutunu ortaya koymayı amaçlayan ilişkisel tarama modelini içermektedir (Büyüköztürk ve diğ., 2016; Karasar, 2007).

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2017-2018 öğretim yılında Eskişehir ilinde bulunan devlet liselerinde öğrenimini sürdüren ve üniversiteye giriş sınavına hazırlanan 12. Sınıf öğrencileri oluşturmaktadır.

2017-2018 eğitim-öğretim yılında Eskişehir il merkezinde yer alan Tepebaşı ve Odunpazarı ilçelerindeki devlet liselerinde öğrenimini sürdüren ve 12. Sınıfa devam eden 6651 öğrenci bulunmaktadır. Bu 6651 öğrenci arasından okul türlerine göre uygun örnekleme yöntemiyle 1624 katılımcıdan veriler toplanmıştır. Uygulama gerçekleştirilen 1624 katılımcı çalışma grubunun %24,4'ünü oluşturmuştur. Bununla birlikte veri setini eksik ve hatalı tamamlayan 556 katılımcı ile istatistiksel işlemler için analiz dışı tutulan 97 katılımcı olmak üzere toplam 653 katılımcı verisi istatistiksel işlemlerde dikkate alınmamıştır. Böylece araştırmanın analizi 971 katılımcı verisi ile yapılmış olup bu katılımcı grubuna ilişkin dağılım bilgileri Tablo 3.1.'de sunulmuştur:

Tablo 3.1. *Çalışma grubunun cinsiyet ve okul türüne göre dağılımı*

Okul Türü	Erkek		Kadın		Toplam	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Anadolu Lisesi	159	16,4	261	26,9	420	43,3
Fen Lisesi	23	2,4	44	4,5	67	6,9
İmamhatip Lisesi	34	3,5	46	4,7	80	8,2
Sosyal Bilimler Lisesi	11	1,1	23	2,4	34	3,5
MTAL*	182	18,7	151	15,6	333	34,3
Güzel Sanatlar Lisesi	20	2,1	17	1,7	37	3,8
Toplam	429	44,2	542	55,8	971	100,0

*Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi

Tablo 3.1.'de görüldüğü gibi çalışma grubunun %44,2'si erkek, %55,8'i kadın olup araştırmaya katılan lise son sınıf öğrencilerinin 43,3'ü Anadolu Lisesi, %6,9'u Fen Lisesi, %8,2'si İmamhatip Lisesi, %3,5'i Sosyal Bilimler Lisesi, %34,3'ü Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, %3,8'si ise Güzel Sanatlar Lisesinde öğrenimini sürdürmektedir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veri toplamak için Liebenberg, Ungar ve Van de Vijver (2012) tarafından geliştirilen ve Arslan (2015b) tarafından dilimize uyarlanan “Çocuk ve Genç Psikolojik Sağlık Ölçeği (ÇGPSÖ)”, Ceyhan, Ceyhan ve Gürcan (2007) tarafından geliştirilen ve ergen örnekleminde geçerlik ve güvenirlik çalışması Ceyhan ve Ceyhan (2014) tarafından yapılan “Problemlili İnternet Kullanımı Ölçeği-Ergen Formu”, Bacanlı, İlhan ve Aslan (2009) tarafından geliştirilen “Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi” ve araştırmacı tarafından geliştirilen “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Aşağıda bu ölçme araçlarını tanıtıcı bilgilere yer verilmiştir.

3.3.1. Çocuk ve Genç Psikolojik Sağlık Ölçeği (ÇGPSÖ)

On bir ülkede toplanan veriler ışığında Liebenberg, Ungar ve Van de Vijver (2012)'in geliştirdiği, üç alt ölçeğe ve sekiz alt boyuta sahip olan ölçek, toplamda 28 maddeden oluşmaktadır. Beşli likert yapıya sahip olan bu ölçme aracı “Beni tamamen tanımlıyor (5)” ve “Hiç tanımlamıyor (1)” arasında derecelendirilmekte ve ölçekten alınan puanların yükselmesi psikolojik sağlık düzeyinin de yükseldiğini göstermektedir.

Çocuk ve Genç Psikolojik Sağlık Ölçeği Arslan (2015b) tarafından Türkçeye uyarlanmış; ortaokul ile lisede öğrenimini sürdüren öğrencilerle geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılmıştır. Ölçeğin yapı geçerliğini belirlemek amacıyla doğrulayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Analiz sonuçları ölçeğin üç faktörlük yapısının iyi düzeyde uyum değerlerine sahip olduğunu göstermiştir. Ölçeğin standardize edilmiş regresyon değerleri .37 ve .74 arasında değişmekte olup ve toplam iç tutarlılık katsayısı .92 bulunmuştur. Bununla birlikte ölçeğin madde toplam korelasyon değerleri .43 ve .65 arasında değişmektedir. Ölçeğin alt ölçeklerine ilişkin iç tutarlılık katsayıları ise .80 ve .82 arasında değişmekte olup analiz sonuçları ölçeğin ergenlerde psikolojik sağlamlığı değerlendirmede geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğunu göstermiştir. Mevcut çalışmada ise ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .89 olarak hesaplanmıştır.

3.3.2. Problemli İnternet Kullanımı Ölçeği (PİKÖ) Ergen Formu

Ceyhan, Ceyhan ve Gürcan (2007) tarafından üniversite öğrencilerinin problemli internet kullanım düzeylerini ortaya koymak amacıyla geliştirilen “Problemli İnternet Kullanımı Ölçeği” sosyal fayda ve sosyal rahatlık, internet’in olumsuz sonuçları ve aşırı kullanım olmak üzere üç faktörden ve toplamda 33 maddeden oluşmaktadır. Ölçekte ‘tamamen uygun’ ile ‘hiç uygun değil’ arasında değişen ifadelerle dayalı olarak 5’li likert kullanılmıştır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 33, en yüksek puan ise 165’dir. Ölçekten alınan yüksek puan bireylerin internet kullanımlarının sağlıklı boyutlara sahip olduğunun, internetin bireylerin yaşamlarını olumsuz etkilediğinin ve bağımlılık gibi bir patolojiye eğilim oluşturabileceğinin işareti olarak değerlendirilmektedir. Problemli İnternet Kullanımı Ölçeği, internet kullanımında normalden patolojiye uzanan farklı yoğunlukların bir süreklilik gösterdiği sayılıştısından yola çıkılarak bireyin kendini ifade etmesine dayalı bir ölçek olarak geliştirilmiştir.

Ölçeğe ilişkin yapılan faktör analizi sonuçlarına göre “internetin olumsuz sonuçları”, “sosyal fayda/sosyal rahatlık” ve “aşırı kullanım” gibi üç alt faktörden oluştuğu ortaya konulmuş, üç faktörün toplam varyansın %48.96’sını açıkladığı belirtilmiştir. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .94 olarak bulunmuştur.

Problemli İnternet Kullanımı ölçeğinin ergen örnekleminde geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları ise Ceyhan ve Ceyhan (2014) tarafından yapılmıştır. Gerçekleştirilen faktör analizi sonucuna göre 27 maddeden oluşan ve 5’li likert tipine sahip bir ölçek elde edilmiştir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 27 iken en yüksek puan 135 olup ölçekten elde edilen puanların yükselmesi ergenlerin problemli internet kullanımının arttığını ve internet bağımlılığı eğilimine sahip olabildiklerini göstermektedir (Ceyhan ve Ceyhan, 2014). Ölçeğin ergen formunun yapı geçerliliğinde faktör analizi kullanılmış, güvenilirliği için ise iç tutarlılık katsayısını gösteren Cronbach-Alfa ve maddelere ait toplam korelasyon değerleri hesaplanmıştır. Ölçeğin ergen formuna ait açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri sonuçları, ergenlerde Problemli İnternet Kullanımı Ölçeğinin internetin olumsuz sonuçları, aşırı kullanım ve sosyal fayda/sosyal rahatlık olmak üzere üç alt faktörden meydana geldiğini göstermiştir. 27 maddeden oluşan bu üç faktörlü yapı, toplam varyansın % 49,35’ini açıklamıştır. Ölçeğin tamamı için iç tutarlılık katsayısı (α) ise .93 olarak hesaplanmıştır. Alt ölçeklerin iç tutarlılık katsayıları ise internetin olumsuz sonuçları için .93, aşırı kullanım için .76 ve sosyal

fayda/sosyal rahatlık için .78 olarak hesaplanmıştır (Ceyhan ve Ceyhan, 2014). Mevcut çalışmada ise ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .93 olarak hesaplanmıştır.

3.3.3. Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi (SDKT)

Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi (SDKT) Beş Faktör Kişilik Özellikleri Kuramının faktörlerine uygun sıfat çiftleri kullanılarak Bacanlı, İlhan ve Aslan (2009) tarafından kişilik araştırmalarında kullanılmak üzere kısa ve pratik bir araç ortaya koymak amacıyla geliştirilmiştir. Gerçekleştirilen analizlere dayalı olarak testin psikometrik özellikleri uygun düzeyde bulunmuştur. Kuramsal çerçevede Deneyime Açıklık, Yumuşak Başlılık, Sorumluluk, Dışadönüklük ve Duygusal Dengesizlik/Nevrotizm olmak üzere beş kişilik boyutunu temsil edebilecek birbirine zıt 40 sıfat çiftinden oluşan ve 1-7 arasında derecelendirilen likert tipi bir ölçektir. Uygulamasında bireyin iki zıt uçta bulunan sıfatlardan kendisini hangisine daha yakın gördüğüne uygun boşluğu işaretlemesi beklenmektedir. Alt ölçeklere ilişkin yüksek puanlar bireylerin kişinin kişilik özellikleri açısından o boyutta yer aldığını göstermektedir.

SDKT'nin yapı geçerliğini test etmek amacıyla Temel Bileşenler Faktör Analizi gerçekleştirilmiş ve yapılan analiz sonucunda beş faktörün teste ait varyansın %52.63'ünü açıkladığı sonucuna ulaşılmıştır. Dışadönüklüğün faktör yükleri .568 ile .790 arasında değişen dokuz maddeden oluştuğu ve teste ait varyansın %23.20'ini açıkladığı görülmüştür. Yumuşak Başlılığın yükleri .778 ile .605 arasında değişen 9 maddeden oluştuğu ve bu maddelerin teste ait varyansın %10.45'ini açıkladığı görülmüştür. Sorumluluğun faktör yükleri .861 ile .665 arasında değişen yedi maddeden oluştuğu ve teste ait varyansın %9.15'ini açıkladığı görülmüştür. Duygusal Dengesizliğin yükleri .719 ile .367 arasında değişen yedi maddeden oluştuğu ve teste ait varyansın %5.26'sını açıkladığı görülmüştür. Son olarak Deneyime Açıklığın yükleri .793 ile .491 arasında değiştiği ve teste ait varyansın %4.56'sını açıkladığı görülmüştür. Testin uyum geçerliğini test etmek için Sosyotropi Ölçeği, Çatışmalara Tepki Ölçeği, Negatif-Pozitif Duygu Ölçeği, Sürekli Kaygı Envanteri gibi araçlar kullanılmıştır. Genel olarak incelendiğinde, testin boyutlarının uyum geçerliği için kullanılan ölçeklerle orta düzeyde ve anlamlı bir yapı ortaya koyduğu ve bu yapının uyum geçerliği açısından önemli olduğu söylenebilmektedir (Bacanlı, İlhan ve Aslan, 2009).

SDKT'nin güvenirlik çalışmalarında 285 katılımcıdan elde edilen veriler üzerinde testin iç tutarlık katsayıları hesaplanmıştır. Ayrıca 90 katılımcıya iki hafta arayla test

uygulanmıştır. Testin boyutlarının iç tutarlık katsayılarının .73 ile .89 aralığında değiştiği ve en yüksek iç tutarlık katsayısının Dışadönüklük (.89), en düşük iç tutarlık katsayısının ise Duygusal Dengesizlik (.73) boyutuna ait olduğu görülmüştür (Bacanlı, İlhan ve Aslan, 2009). Mevcut çalışma kapsamında ise Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi iç tutarlılık katsayısı alt boyutlar olan dışadönüklük .85, deneyime açıklık .66, yumuşak başlılık .80 ,sorumluluk .66 ve nevrozizm .59 olarak hesaplanmıştır.

3.3.4. Kişisel bilgi anketi

Araştırmacı tarafından geliştirilen ankette katılımcıların cinsiyet, okul türü, algılanan sosyo-ekonomik düzey, anne/baba birliktelik durumu gibi kişisel bilgilerine ve üniversiteye giriş sınavına ilişkin metaforlarına ilişkin sorular yer almaktadır.

3.4. Verilerin Toplanması

Verilerin toplanmasına başlanmadan önce araştırmanın yürütülmesi ve etik bağlamda uygunluğunu tespit etmek amacıyla Anadolu Üniversitesi Etik Komisyonu ve katılımcılar Milli Eğitim Bakanlığına bağlı devlet liselerinde eğitimlerini sürdürdükleri için Eskişehir İl Mili Eğitim Müdürlüğünden uygulama izinleri alınmıştır. Alınan izinlerin ardından Eskişehir İl Milli Eğitim Müdürlüğünden Eskişehir ilinde öğrenimini sürdüren 12. Sınıf öğrencilerinin istatistiksel bilgilerine ulaşılmıştır. Bunun ardından araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu ve ölçekleri içeren kitapçık, uygulama yapılacak birey sayısı kadar çoğaltılarak hazır hale getirilmiştir. Sonrasında araştırmanın gerçekleştirileceği kurumlarla iletişime geçilerek uygulamanın gerçekleştirilebileceği saatlere ilişkin bilgiler ve randevular alınmış ve uygulama için gereken koşullar sağlanmıştır. Uygulama araştırmacı tarafından 4-15 Aralık 2017 tarihleri arasında toplamda 23 lisenin 87 şubesinde 1624 gönüllü katılımcı ile gerçekleştirilmiştir.

Uygulama sırasında araştırmacı tarafından araştırmanın katılımcılar açısından önemi vurgulanmıştır. Ayrıca katılımcıları motive etmek ve uygulama sırasında kalemi olmayan gönüllülerin de araştırmaya katılabilmelerini sağlamak amacıyla tüm katılımcılara kalem dağıtılmıştır. Araştırmacı tarafından uygulama yönergesi verildikten sonra katılımcılara anketi yanıtlamaları amacıyla yeterli vakit tanınmıştır. Anketin tamamlanması ortama 20 dakika sürmüştür.

Araştırmaya katılan 1624 katılımcıdan elde edilen verilerden bazı ölçeklerin, sayfaların ya da kişisel bilgi formunun doldurulmaması gibi sebeplerle 200 tanesi araştırmacı tarafından çalışma kapsamı dışında tutulmuştur. Ayrıca araştırma kapsamında katılımcıların yanıtlaması beklenen üniversiteye giriş sınavına ilişkin metafor sorusuna cevap vermeyen 301 katılımcı da analiz dışında tutulmuştur. Ayrıca aşağıda açıklanacağı üzere oluşturdukları metaforlar üzerinde uzmanlar arası görüş birliği sağlanamayan 97 katılımcı da analizlere dahil edilmemiştir. Bunun ardından 1026 katılımcının verileri üzerinde uç değer incelemesi kapsamında Mahalanobis uzaklık değerleri hesaplanmıştır. Uzaklık değeri 18 ve üstü olan 55 katılımcıya ait veriler de analizden çıkarılıp kalan 971 katılımcının verileri ile analize devam edilmiştir.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırma sorularına bağlı olarak analizlerde betimleyici istatistikler, içerik analizi, t testi, bir ve iki yönlü varyans analizi ve aşamalı regresyon analizinden yararlanılmıştır.

Araştırma kapsamında öncelikle lise son sınıf öğrencilerinin üniversiteye giriş sınavına ilişkin metaforlarının analiz edilerek metaforik algının ortaya çıkarılabilmesi amacıyla içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi mevcut çalışmanın nitel boyutunu oluşturmaktadır. Nitel araştırmalarda nicel araştırmalardan farklı olarak bireylerin yaşadıkları olaylara yükledikleri anlamlar ve olayları nitelendirme biçimleri ön plana çıkmaktadır (Dey, 1993'den akt. Özdemir, 2010). Bu anlamların ve nitelendirme biçimlerinin ortaya koyulabilmesi amacıyla katılımcılara “Üniversite *sınavı* gibidir, çünkü;” sorusu sorulmuş ve alınan yanıtlara yönelik içerik analizi yapılmıştır. Bu sayede katılımcılara ait metaforların incelenerek anlamlarının derinlemesine betimlenebilmesi amaçlanmıştır. İçerik analizinde katılımcılardan elde edilen metaforların sistematik çerçevesinde düzenlenmesi, yapılan betimlemelerin açıklanarak yorumlanması ve irdelenen bulguların paylaşılması amaçlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2005).

Üniversiteye giriş sınavına ilişkin katılımcıların metaforlarının analizi ve yorumlanması beş aşamada gerçekleştirilmiştir. Bunun için adlandırma, eleme, kategori geliştirme, geçerlik-güvenirlilik sağlama ve frekans hesaplama-yorumlama şeklinde

belirtilen aşamalar izlenmiştir (Aydoğdu, 2008; Saban, 2008; Saban, 2009; Marshall ve Rossman, 1995 ve Ratcliff, 2008'den akt. Özdemir, 2010).

Analizin ilk aşaması olan adlandırma aşamasında metafor sorusuna yanıt veren tüm katılımcıların yanıtları bilgisayar ortamına aktararak alfabetik şekilde sıralanmıştır. Böylece metaforların derinlemesine irdelenmesi mümkün hale gelmiştir. Analizin ikinci aşaması eleme aşamasıdır. Eleme aşamasında katılımcılar tarafından oluşturulan metaforlar değerlendirilerek açıklamalarıyla birlikte gözden geçirilmiştir. Ardından metaforların üniversiteye giriş sınavına ilişkin belirgin bir görüş içerip içermemesi durumu incelenmiştir. İnceleme sürecinde araştırmacı dışında bir Psikolojik Danışma ve Rehberlik (PDR) alan uzmanı ve iki Türk Dili ve Edebiyatı uzmanından destek alınarak metafor belirtmeyen katılımcı cevaplarını belirlemek amaçlanmıştır. Herhangi bir metaforik imge içermeyen, metafordan bağımsız olarak görüş bildiren, ürettiği metaforu gerekçelendirmeyen 97 katılımcıya ait veri belirlenmiş ve bunlar veri setinden çıkarılmıştır.

Analizin üçüncü aşaması olan kategori geliştirme aşamasında lise son sınıf öğrencilerinin üniversiteye giriş sınavına ilişkin metaforları benzer temalara sahip olma durumlarından yola çıkılarak kategorize edilmiş ve bu kategorileri kapsayan imgeler ortaya konulmuştur. Metaforlardan hareketle ortaya çıkan kategoriler, içerdikleri metaforlardan yapılan alıntılarla desteklenmiş ve tekrar gözden geçirilerek uygunluğuna bakılmıştır. Metaforların kendisi, “Çünkü....” kısmında belirtilen gerekçeler ve bu iki boyut arasındaki ilişkiye göre içerdikleri egemen duygu ve düşünceler belirlenerek Umut, Korku, Öfke-Sitem, Stres ve Nötr olmak üzere toplamda beş kategori oluşturulmuştur. Her kategoriyi iyi şekilde temsil ettiği düşünülen metafor örnekleri ve kategorilerde en yüksek frekansa sahip metafor örnekleri bulgular bölümünde paylaşılmıştır.

Ortaya çıkan kategorilerin tekrar incelenmesinin ardından metaforların lise son sınıf öğrencilerinin üniversiteye giriş sınavını bir fırsat olarak olumlu bir bakış açısıyla ele almaları ya da bir tehdit olarak görerek olumsuz değerlendirmeleri durumları göz önünde bulundurularak kategorilerin bu iki kapsayıcı kategori temelinde incelenmesinin faydalı olacağı düşünülmüştür. Bu bağlamda psikolojik sağlamlığın temel bileşenlerinden olan risk faktörleri ve koruyucu faktörlerin bireyin psikolojik sağlamlığına etkisi de göz önünde bulundurularak üniversiteye giriş sınavını Fırsat

Olarak gören, üniversiteye giriş sınavını Tehdit Olarak gören ve Nötr olmak üzere üç üst kategori oluşturulmuştur. Bu kategorilerin alt kategorileri kapsayıp kapsamadığı tekrar incelenmiştir. Yapılan tekrar incelemenin ardından Umut alt kategorisindeki tüm metaforların “üniversiteye giriş sınavını Fırsat Olarak Gören”, Korku, Öfke-Sitem, Stres alt kategorilerindeki tüm metaforların “üniversiteye giriş sınavını Tehdit Olarak Gören” ve Nötr alt kategorisinin ise yine Nötr şeklinde sınıflandırılmasının uygun olacağına karar verilmiştir. Ayrıca alt ve üst kategorilerle gerçekleştirilen incelemelerde Nötr olan gruplar üniversiteye giriş sınavına ilişkin olumlu-olumsuz şeklinde sınıflandırılmayacak metaforlar sundukları için analizlere dahil edilmemiştir.

Analizin dördüncü aşaması olan geçerlik-güvenirlik sağlama aşamasında ise yapılan analizin ve ulaşılabilecek sonucun geçerlik ve güvenirlik düzeyinin hesaplanması işlemi yapılmaktadır. Nitel araştırmalarda araştırma kapsamında elde edilen verilerin ayrıntılı şekilde raporlaştırılarak izlenen yolun ayrıntılı şekilde sunulması araştırmanın geçerliği noktasında önem taşımaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Bu bağlamda öncelikle metaforların analizi sürecinde oluşturulan kategoriler ve metaforların kategorizasyonu noktasında farklı bir bakış açısıyla yapılan işlemi teyit etmek amacıyla araştırmacı dışında tez danışmanı ve iki Türk Dili ve Edebiyatı uzmanının görüşlerinden yararlanılmıştır.

Analizin beşinci ve son aşaması olan frekans hesaplama-yorumlama aşamasında uzman görüşleriyle desteklenerek hazırlanan metafor kategorilerine göre verinin bilgisayar ortamına aktararak kategorilere uygun şekilde frekanslarının hesaplanması işlemi yapılmış ve sonuçlar bulgular bölümünde paylaşılmıştır. Bunun ardından analize uygunluğu görülen veri seti yorumlanmış, diğer değişkenler ile ilişkisi incelenmek amacıyla analizler gerçekleştirilmiştir.

3.5.1. Araştırmanın geçerliği, güvenirliği ve inandırıcılığı

Araştırmanın geçerlik ve güvenirliğini arttırmak amacıyla öncelikle nicel verilerin parametrik test varsayımlarına ve normal dağılıma uygunluğu incelenmiştir. Normal dağılım için ise basıklık ve çarpıklığın -2 ile +2 aralığında olması şartı göz önünde bulundurulmuştur (Tabachnick ve Fidell, 2013; George, ve Mallery, 2016). Araştırma kapsamında incelenen psikolojik sağlamlık düzeyi, problemli internet kullanımı düzeyi ve beş faktör kişilik özelliklerinden dışadönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık,

sorumluluk ve nevrotizm değişkenlerinin dağılımlarına ilişkin betimleyici istatistikler Tablo 3.2.'de gösterilmiştir.

Tablo 3.2. *Araştırmanın nicel değişkenlerine ilişkin betimsel istatistikler (N=971)*

Değişkenler	Psikolojik Sağlamlık	Problemli İnternet Kullanımı	Nevrotizm	Dışa Dönüklük	Deneyime Açıklık	Yumuşak Başlılık	Sorumluluk
Ortalama	109.31	62.69	25.52	45.39	43.24	45.59	36.70
Standart sapma	15.34	21.64	6.96	10.04	6.83	9.37	7.66
Çarpıklık	-0.43	0.60	0.25	-0.42	-0.54	-0.41	-0.51
Basıklık	-0.29	-0.37	0.07	-0.22	0.42	-0.06	-0.05
En düşük değer	58	27	7	12	14	15	7
En yüksek değer	140	130	49	63	56	63	49
%25 dilim	99	45	21	38	39	39	32
%50 dilim	111	59	25	46	44	46	37
%75 dilim	121	77	30	53	48	53	42

Tablo 3.2.'de görüleceği üzere değişkenlerin çarpıklık ve basıklık değerlerinin tüm değişkenler için +1 ile -1 arasında değiştiği görülmektedir. Verilerin normal dağılım için çarpıklık-basıklık değerlerinin +2 ile -2 arasında olması yeterli olduğundan (Tabachnick ve Fidell, 2013), bu araştırmada verilerin normal dağılım gösterdiği söylenebilir. Ayrıca normallik varsayımı için Mahalanobis uzaklık değerleri hesaplanmış ve uzaklık değeri 18 ve üstü olan 55 katılımcıya ait verinin analizden çıkarılmasına karar verilmiştir. Bununla birlikte varyans analizleri ve t testi analizlerinde varyansların homojenliği için Levene testine dikkate alınmıştır. Bu test sonucunda anlamlı bir farklılık görüldüğünde farkın kaynağı için post hoc testlerinden Tukey testi kullanılmıştır. Ayrıca analizde etki büyüklükleri Cohen'in (1988) katsayı ölçütlerine göre yorumlanmıştır. Çalışmanın verileri IBM SPSS Statistics 22 paket programı aracılığıyla analiz edilmiş ve anlamlılık düzeyi .05 olarak belirlenmiştir.

Araştırmanın inandırıcılığını arttırmak amacıyla araştırmacı, tez danışmanı ve iki Türk Dili ve Edebiyatı uzmanı tarafından içerik analizine tabi tutulan metaforlar incelenmiştir. Görüşlerine başvurulmuş uzmanlara yapılacak işlemin amacı açıklanmış ve

katılımcılardan elde edilen tüm metaforlar verilerek bu metaforları daha önce belirlenen kategorilere yerleştirmeleri istenmiştir. Bu işlemin ardından araştırmacı ve uzman görüşleri bilgisayar ortamına aktararak teyit edilmiş, benzerlik oranlarına bakılmıştır. Metafor analizinde araştırmacı ve görüşlerine başvurulan tez danışmanı ile iki Türk Dili ve Edebiyatı uzmanının hemfikir oluşları göz önünde bulundurularak analiz kapsamına alınmış ve hemfikir olunmayan metaforlara ait veriler araştırma inandırıcılığını arttırmak amacıyla çalışma kapsamı dışında tutulmuştur. Bunun ardından nitel boyutun inandırıcılık düzeyini hesaplamak amacıyla Miles ve Huberman (1994) tarafından belirtilen formül [$\text{Inandırıcılık} = \text{Görüş Birliği} / (\text{Görüş Ayrılığı} + \text{Görüş Birliği})$] kullanılmıştır. Yine Miles ve Huberman (1994) nitel araştırmalarda inandırıcılık düzeyinin .90 ve üzerinde olması gerektiğini belirtmiştir. Formüle göre nitel analizin inandırıcılık düzeyi [$938/(938+33)=0,97$] hesaplanmış ve .97 olarak bulunarak uygun güven aralığında olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

4. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde araştırmada elde edilen bulgular sunulmuştur. Bu bağlamda ilk olarak katılımcıların üniversiteye giriş sınavına ilişkin metaforları analiz edilmiş ve elde edilen bulgulara ilişkin betimsel değerler ortaya konulmuştur. Sonrasında katılımcıların üniversiteye giriş sınavına ilişkin metaforları bağlamında üniversiteye giriş sınavını fırsat veya tehdit olarak görmelerine göre psikolojik sağlık düzeylerinin cinsiyete, okul türüne, algılanan sosyoekonomik düzeylerine, ebeveyn birliktelik durumlarına ve problemleri internet kullanım düzeylerine göre farklılık gösterip göstermedikleri ortaya konulmuştur. Son olarak üniversiteye giriş sınavını fırsat olarak ve tehdit olarak gören grupların psikolojik sağlık düzeylerinde beş faktör kişilik özelliklerinin yordayıcılığına ilişkin regresyon analizi bulgularına yer verilmiştir.

4.1. Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Üniversiteye Giriş Sınavına İlişkin Metaforlarına İlişkin Bulgular

Araştırmada, lise son sınıf öğrencilerinin üniversiteye giriş sınavına ilişkin metaforlarını incelemek amaçlanmıştır. Bu çerçevede öncelikle lise son sınıf öğrencilerinin üniversiteye giriş sınavına ilişkin “Üniversite *sınavı* gibidir, çünkü;” Sorusuna verdikleri nitel yanıtlar uzman incelemeleri çerçevesinde temalaştırılmıştır. Katılımcılar tarafından 626 özgün metafor üretilmiştir. Bu 626 metaforun sınıflandırılmasıyla 5 kategori oluşturulmuş ve metaforlara ilişkin betimsel istatistikler ve her kategori için en yüksek frekansa sahip metaforik imgeler Tablo 3’de sunulmuştur:

Tablo 4.1. *Lise son sınıf öğrencilerinin üniversiteye giriş sınavına ilişkin metaforlarına ait betimsel istatistikler ve metaforik imge örnekleri*

Metafor Kategorisi	Frekans	%	Metaforlarik İmgeler
Sınavı Fırsat Olarak Gören			
Umut	271	27,9	Hayat (20), Işık (19), Dönüm Noktası (13), Gelecek (13), Yarış (7), Başlangıç (6), Güneş (6), Kapı (6), Pusula (5), Köprü (5).
Sınavı Tehdit Olarak Gören			
Korku	203	20,9	Ateş (33), Ölüm (20), Bataklık (13), Kabus (6), Kanser (6), Cehennem (5), Deprem (5), Korku Filmi (4), Azrail (3), Ecel (3).
Öfke-Sitem	317	32,6	Bukalemun (16), Oyuncak (16), Hırsızlık (12), Çorap (11), Deneme Tahtası (7), At Yarışı (5), İşkence (5), Törpü (5), Çöp (4), Dönmedolap (4).
Stres	150	15,4	İğne (12), Acı (5), Kurt (4), Stres Topu (4), İp Üstünde Yürümek (3), Uçurum (3), Deniz (2), Futbol (2), Kumar (2), Lağım Çukuru (2).
Nötr			
Nötr	30	3,1	Su (3), Çark (2), Ağaç (1), Aile (1), Alkol (1), Ateş (1), Elektrik Devresi (1), Boş Tarla (1), Çiçek (1), Hayat (1).
TOPLAM	971	100,0	

Tablo 4.1.'de görüldüğü üzere lise öğrencilerinin üniversiteye giriş sınavına ilişkin metaforları incelendiğinde katılımcıların %27,9'unun üniversiteye giriş sınavını fırsat olarak gördüğü ve metaforlarının umut olarak kategorize edildiği; katılımcıların %68,9'unun üniversiteye giriş sınavını tehdit olarak gördüğü ve bu üst kategoride sınıflandırılan metaforların %20,9'unun korku, %32,6'sının öfke-sitem, %15,4'ünün ise stres içeren metaforlar ürettiği; katılımcıların %3,1'inin sınava ilişkin metaforik algıları fırsat ya da tehdit olarak sınıflandırılmadığı için nötr kategorisinde değerlendirilen metaforlar ürettiği görülmektedir. Metafor kategorileri değerlendirildiğinde katılımcıların üniversiteye giriş sınavını kendilerine faydası dokunacak bir fırsat ya da kendilerine zarar verme potansiyeli bulunan bir tehdit olarak

gördükleri söylenebilir. Yine Tablo 3 incelendiğinde üniversiteye giriş sınavına ilişkin yaygın olarak geliştirilen metaforlar görülmektedir. Her kategoride ayrı ayrı sunulan metaforlar incelendiğinde metaforik imgelerinin kategoriyle örtüştüğü görülebilmektedir ancak metaforun açıklama bölümü, metaforik imgenin ifade ettiği anlamı açıklayan asıl bölümdür. Bu bağlamda her kategoriye iyi şekilde temsil ettiği düşünülen metafor örnekleri aşağıda sunulmuştur:

Umut Kategorisinde yer alan metafor örnekleri şunlardır:

- “Üniversite sınavı *AĞAÇ* gibidir, çünkü *meyve verir.*”,
- “Üniversite sınavı *ANAHTAR* gibidir, çünkü *geleceğimin kapılarını açar.*”,
- “Üniversite sınavı *ANNEM* gibidir, çünkü *beni doğru yola çıkarır.*”,
- “Üniversite sınavı *BAĞLAÇ* gibidir, çünkü *özne benim ve yüklemimi gerçekleştirmeme yardım eder.*”,
- “Üniversite sınavı *BASAMAK* gibidir, çünkü *her adımda beni yükseltir.*”,
- “Üniversite sınavı *KÖPRÜ* gibidir, çünkü *bizi geleceğimize ulaştırır.*”,
- “Üniversite sınavı *DAĞ* gibidir, çünkü *çalışıp zirveye ulaşırsan ve ayaklarının altındaki muhteşem manzarayı seyredebilirsin.*”,
- “Üniversite sınavı *TIRTIL* gibidir, çünkü *kelebek olur uçar gidersin.*”,
- “Üniversite sınavı *NAVİGASYON* gibidir, çünkü *hayatımıza doğru yön gösterir.*”.

Umut kategorisinde değerlendirilen metaforlar açıklamalarıyla birlikte incelendiğinde geleceğe ilişkin olumlu beklentiler içeren ve üniversite sınavının bireyin yaşamına olumlu etki sunacağına ilişkin açıklamalar ön plana çıkmaktadır.

Korku Kategorisinde yer alan metafor örnekleri şunlardır:

- “Üniversite sınavı *AHTAPOT* gibidir, çünkü *bütün kollarıyla bizi sarıyor ve kurtulamıyoruz.*”,
- “Üniversite sınavı *ASTIM* gibidir, çünkü *nefes alamazsın.*”,
- “Üniversite sınavı *AZRAİL* gibidir, çünkü *canımı alır, beni korkutur, aklımdan çıkmaz.*”,
- “Üniversite sınavı *BATAKLIK* gibidir, çünkü *kaçmak istedikçe kendine çekip seni boğar.*”,
- “Üniversite sınavı *CEHENNEM* gibidir, çünkü *herkese azap verir.*”,

- “Üniversite sınavı *KALEMTIRAŞ* gibidir, çünkü *sınava hazırlananları tüketir.*”,
- “Üniversite sınavı *ÖLÜM* gibidir, çünkü *yaşama sevincimi öldürür.*”,

Korku kategorisinde değerlendirilen metaforlar açıklamalarıyla birlikte incelendiğinde sınava ve sonuçlarına ilişkin ciddi bir korku ve bireyin sınav sürecine dair yaşadığı tedirginliğin ön plana çıktığı görülebilmektedir.

Öfke-Sitem Kategorisinde yer alan metafor örnekleri şunlardır:

- “Üniversite sınavı *0-4 YAŞ ÇOCUK* gibidir, çünkü *bir oyuncak gibi bizle oynar.*”,
- “Üniversite sınavı *BİLİM ADAMI* gibidir, çünkü *biz öğrencileri denek olarak görür.*”,
- “Üniversite sınavı *BOZUK TERAZİ* gibidir, çünkü *insanları ölçeyim derken yanlış ölçer.*”,
- “Üniversite sınavı *ÇORAP* gibidir, çünkü *gelen değiştirir giden değiştirir.*”,
- “Üniversite sınavı *PARÇASI KAYIP LEGO* gibidir, çünkü *hep bir şeyler eksik, hep soru işaretleri...*”,
- “Üniversite sınavı *ERGEN BİREY* gibidir, çünkü *ne yaptığına nasıl hareket edeceğine karar veremeyip bilinçsiz hareket ediyor.*”,
- “Üniversite sınavı *OYUNCAK* gibidir, çünkü *eline geçen oynar.*”,
- “Üniversite sınavı *KUM SAATİ* gibidir, çünkü *her saniye niteliği azalır.*”.

Öfke-Sitem kategorisinde değerlendirilen metaforlar açıklamalarıyla birlikte incelendiğinde sınav sisteminde yapılan değişime ve genel olarak sınanma olgusuna ilişkin öfke ve sitemin ön plana çıktığı görülebilmektedir.

Stres Kategorisinde yer alan metafor örnekleri şunlardır:

- “Üniversite sınavı *ALTYAZI* gibidir, çünkü *hep bir şeyleri kaçırsın.*”,
- “Üniversite sınavı *KOMA* gibidir, çünkü *girersin ama çıkacağın belli olmaz ve çıktığında seni nasıl bir dünyanın beklediğini bilemezsin.*”,
- “Üniversite sınavı *RÜZGAR* gibidir, çünkü *nereye gittiği belli olmayan bir yola sokar.*”,
- “Üniversite sınavı *SÜLÜK* gibidir, çünkü *seni tüketir ve sen fark etmezsin*”,
- “Üniversite sınavı *VEREM* gibidir, çünkü *insanları içten içe kaygıyla yer bitirir.*”.

Stres kategorisinde değerlendirilen metaforlar açıklamalarıyla birlikte incelendiğinde sınava ve sınava hazırlık sürecine ilişkin endişenin ve kazanamama durumuna ilişkin tedirginliğin ön plana çıktığı görülebilmektedir.

Nötr Kategorisinde yer alan metafor örnekleri şunlardır:

- “Üniversite sınavı *ALKOL* gibidir, *kimine hoş kimine boş.*”,
- “Üniversite sınavı *ELEKTRİK DEVRESİ* gibidir, çünkü *kablolar doğruysa ampul yanar, değilse yanmaz.*”,
- “Üniversite sınavı *KADER* gibidir, çünkü *geçersen kazanır geçemezsen kalırsın.*”,
- “Üniversite sınavı *SAYISAL LOTO* gibidir, çünkü *tutarsa olur tutmazsa çöpe gider.*”,

Nötr kategorisinde değerlendirilen metaforlar açıklamalarıyla birlikte incelendiğinde sınav konusunda belirgin bir duygunun değil, rastlantısal beklentilerin ön plana çıktığı görülebilmektedir.

4.2. Üniversiteye Giriş Sınavını Fırsat veya Tehdit Olarak Algılayan Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Psikolojik Sağlamlık Düzeylerine İlişkin Bulgular

Araştırmada, lise son sınıf öğrencilerinin üniversiteye giriş sınavına ilişkin metaforlarık algılarına göre psikolojik sağlamlık düzeylerini incelenmek amaçlanmıştır. Bu çerçevede elde edilen betimsel istatistikler Tablo 4.2.’de sunulmuştur.

Tablo 4.2. *Lise son sınıf öğrencilerinin üniversiteye giriş sınavına ilişkin metaforik algılarına göre psikolojik sağlamlık düzeylerine ilişkin betimsel istatistikler*

Metafor Kategorileri	Ortalama	Standart sapma	Çarpıklık	Basıklık	En düşük değer	En yüksek değer
Umut	112,86	14,41	-,49	-,37	74,00	140,00
Korku	108,45	15,23	-,50	-,12	66,00	140,00
Öfke-Sitem	108,03	15,89	-,44	-,21	58,00	140,00
Stres	107,34	14,75	-,17	-,49	67,00	140,00
Nötr	106,65	16,82	-,41	-,69	69,00	133,00
Toplam	109,31	15,34	-,432	-,286	58,00	140,00

Tablo 4.2.'de görüldüğü üzere üniversiteye giriş sınavına ilişkin metaforları kategorize edilen lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlamlık puan ortalamalarına bakıldığında en yüksek ortalamanın umut ($\bar{x}=112,86$), en düşük ortalamanın ise nötr ($\bar{x}=106,65$) olarak kategorize edilen metaforlara sahip lise son sınıf öğrencileri olduğu; diğer kategorilerde yer alan metaforları üreten lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlamlık düzeyi ortalamalarının ise birbirine yakın olduğu görülmektedir. Bununla birlikte en düşük psikolojik sağlamlık puanının öfke-sitem ($x=58,00$) kategorisinde yer aldığı da tablodan anlaşılmaktadır. Yine Tablo 4.2.'de görüldüğü üzere psikolojik sağlamlık düzeyine göre katılımcıların üniversite giriş sınavına ilişkin metaforik algılarının dağılım özellikleri ve basıklık-çarpıklık değerleri incelendiğinde verilerin normal dağılım özelliklerine sahip olduğunu işaret etmektedir. Ayrıca varyansların homojenliği levene testi ile incelendiğine, varyansların homojen olduğu ($F(5-966)= .38$) belirlenmiştir. Böylece lise son sınıf öğrencilerinin üniversiteye giriş sınavına ilişkin ürettikleri metaforik algılarına göre psikolojik sağlamlık düzeylerinin anlamlı bir biçimde tek yönlü varyans analizi ile karşılaştırılabileceğine karar verilmiştir. Bu çerçevede gerçekleştirilen tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 4.3.'de sunulmuştur.

Tablo 4.3. *Lise son sınıf öğrencilerinin üniversiteye giriş sınavına ilişkin metaforik algılarına göre psikolojik sağlamlık düzeylerine ait tek yönlü varyans analizi sonuçları*

Varyansın kaynağı	KT	Sd	KO	F	p
Gruplar Arası	4893,45	5	1223,36	5,29	0.001
Grup İçi	223490,22	966	231,36		
TOPLAM	228383,67	971			

Tablo 4.3.'de yer alan bulgulara göre lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlamlıklarının metaforik algılarına göre gruplar arasında anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmektedir. Bu farkın kaynağını tespit etmek için sınava ilişkin metaforik algıları arasında ikili gerçekleştirilen Tukey testi sonuçları Tablo 4.4.'de sunulmuştur.

Tablo 4.4. *Lise son sınıf öğrencilerinin üniversiteye giriş sınavına ilişkin metaforik algılarına göre psikolojik sağlamlık düzeylerine ait Tukey testi sonuçları*

	Umut	Korku	Öfke-Sitem	Stres	Nötr
Umut	-	4,42*	4,84**	5,52**	6,22
Korku		-	,42	1,11	1,80
Öfke-Sitem			-	,68	1,38
Stres				-	,70
Nötr					-

* p<0.05, **p<0.01

Tablo 4.4.'de görüldüğü gibi, çalışmaya katılan lise son sınıf öğrencilerinden üniversiteye giriş sınavına ilişkin metaforu Umut şeklinde kategorize edilen katılımcıların psikolojik sağlamlık puanı ortalaması ($\bar{X} = 112,86$) ile metaforu Korku ($\bar{X} = 108,45$), Öfke-Sitem ($\bar{X} = 108,03$), Stres ($\bar{X} = 107,34$) şeklinde kategorize edilen katılımcılar arasında fark anlamlı bulunmuştur. Bu bulgular çerçevesinde sınava ilişkin metaforu Umut olan lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlamlılıkları, metaforları Korku, Öfke-Sitem ve Stres olan katılımcılara göre daha yüksektir.

Araştırma kapsamında metafor kategorileri sınavı bir fırsat olarak olumlu değerlendirme ya da sınavı bir tehdit olarak görerek olumsuz değerlendirme durumlarına göre korku, öfke-sitem, stres kategorileri metaforları ile umut kategorisi metaforlarının psikolojik sağlamlılıkları da karşılaştırılmıştır. Bu çerçevede yapılan analiz sonuçlarına ilişkin puan ortalamaları, standart sapmaları ve t testi sonuçları Tablo 4.5.'de sunulmuştur.

Tablo 4.5. *Üniversiteye giriş sınavını fırsat veya tehdit olarak algılayan lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlamlık düzeylerine ilişkin t testi sonuçları*

Metafor Kategorileri	n	Ortalama	ss	t	sd	p
Sınavı Fırsat Olarak Gören	271	112,86	14,41	4.48	939	.001
Sınavı Tehdit Olarak Gören	670	107,98	15.43			

Tablo 4.5'de görüldüğü gibi lise son sınıf öğrencilerinin üniversiteye giriş sınavını fırsat ya da tehdit olarak değerlendirme durumlarına göre psikolojik sağlamlılıkları incelendiğinde, sınavı fırsat ya da tehdit olarak algılama durumuna göre anlamlı bir

farklılık olduğu görülmektedir ($t(939) = 4.48, p < .001$). Buna göre sınavı fırsat olarak algılayan öğrencilerin psikolojik sağlık düzeyleri sınavı tehdit olarak algılayanlara göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 4.3., Tablo 4.4. ve Tablo 4.5. göz önünde bulundurulduğunda kategorize edilen metaforların ifade ettiği anlamlara göre “sınavı fırsat olarak görme” ve “sınavı tehdit olarak görme” şeklinde üst kategorilerin oluşturulması durumunda da benzer sonuçlarla karşılaşılmaktadır. Bu bağlamda çalışma kapsamında sonraki analizlerde lise son sınıf öğrencilerinin üniversiteye giriş sınavına ilişkin metaforlarık algıları, üniversiteye giriş sınavını “fırsat” veya “tehdit” algılama durumuna göre iki üst kategoride incelenmeye karar verilmiştir.

4.3. Üniversiteye Giriş Sınavını Fırsat veya Tehdit Olarak Algılayan Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Psikolojik Sağlık Düzeylerinin Cinsiyetlerine Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Çalışma kapsamında üniversiteye giriş sınavını fırsat veya tehdit olarak algılayan lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlık düzeylerini cinsiyetlerine göre incelemek amaçlanmıştır. Bu çerçevede cinsiyete göre üniversiteye giriş sınavını fırsat veya tehdit olarak algılayan öğrencilerin psikolojik sağlık puanlarının ortalamaları ve standart sapmaları belirlenmiş ve Tablo 4.6.’da sunulmuştur.

Tablo 4.6. *Üniversiteye giriş sınavını fırsat veya tehdit olarak algılayan lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlık düzeylerinin cinsiyetlerine göre incelenmesine ilişkin betimsel istatistikler*

Sınav Algısı	Erkek			Kadın		
	N	$\bar{X}$	ss	N	$\bar{X}$	ss
Sınavı Fırsat Olarak Algılayan	126	112,89	14,04	145	112,84	14,78
Sınavı Tehdit Olarak Algılayan	283	108,09	14,65	387	107,90	15,99
Toplam	409	109,57	14,62	532	109,25	15,81

Tablo 4.6.’da görüldüğü gibi üniversiteye giriş sınavını fırsat olarak algılayan erkeklerin ($\bar{x}=112,89$) ve kadınların ($\bar{x}=112,84$) psikolojik sağlık puan ortalamalarının birbirine yakın olduğu görülmektedir. Benzer şekilde üniversiteye giriş

sınavını tehdit olarak algılayan erkeklerin ($\bar{x}$ =108,09) ve kadınların ($\bar{x}$ =107,90) psikolojik sağlamlık puan ortalamalarının da birbirine yakın olduğu görülmektedir. Ancak sınavı fırsat olarak algılayan erkek ve kadınların psikolojik sağlamlık puan ortalamasının sınavı tehdit olarak algılayan erkek ve kadınlara göre daha yüksek olduğu görülebilmektedir.

Gözlenen değerlerin anlamlı bir biçimde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için İki Yönlü Varyans Analizi yapılmıştır. Bu amaç doğrultusunda, öncelikle verilerin analiz gerekliliklerini karşılayıp karşılamadığı incelenmiştir. Varyansın homojen olduğu [$F(3; 937) = 1,498$, $p = .214$; $p > .05$] belirlenmiştir. Bunun ardından iki yönlü varyans analizi uygulanmıştır. Lise son sınıf öğrencilerinin cinsiyetlerine ve sınava ilişkin metaforlarına göre psikolojik sağlamlıklarının incelenmesine yönelik iki yönlü varyans analizine ilişkin sonuçlar Tablo 4.7.'deki gibidir.

Tablo 4.7. *Üniversiteye giriş sınavını fırsat veya tehdit olarak algılayan lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlamlık düzeylerinin cinsiyetlerine göre incelenmesine ilişkin varyans analizi sonuçları*

Varyansın kaynağı	KT	Sd	KO	F	p	η^2
Sınavı Fırsat/Tehdit Olarak Algılama	4528,91	1	4528,91	19,71	,00	,021
Cinsiyet	2,622	1	2,62	,011	,92	,000
Sınavı Fırsat/Tehdit Olarak Algılama*	,927	1	,927	,004	,95	,000
Cinsiyet						
Hata	215298,27	937	229,77			
Toplam	11479364,44	941				

Tablo 4.7. incelendiğinde üniversiteye giriş sınavına tehdit veya fırsat olarak algılamanın psikolojik sağlamlık puanları üzerinde anlamlı düzeyde temel etkiye sahip olduğu görülmektedir [$F(1-941) = 19,71$, $p = .00$; $p < .05$]. Tablo 4.5'de de görülebileceği gibi sınavı fırsat olarak algılayan öğrencilerin psikolojik sağlamlık düzeyleri sınavı tehdit olarak algılayanlara göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Bu bağlamda Tablo 4.6'da yer alan iki grubun ortalamaları dikkate alındığında üniversiteye giriş sınavını fırsat olarak algılayanların psikolojik sağlamlık puan

ortalamasının ($\bar{x}= 112,86$) üniversiteye giriş sınavını tehdit olarak algılayanların puan ortalamasından ($\bar{x}=107,98$) daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 4.7. incelendiğinde cinsiyetin temel etkisinin ve cinsiyet-üniversite giriş sınavını fırsat/tehdit olarak algılamaya dayalı metafor kategorilerinin etkileşiminin lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlamlık puanları üzerinde anlamlı bir temel etkiye sahip olmadığı görülmektedir.

4.4. Üniversiteye Giriş Sınavını Fırsat veya Tehdit Olarak Algılayan Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Psikolojik Sağlamlık Düzeylerinin Okul Türlerine Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Çalışma kapsamında üniversiteye giriş sınavını fırsat veya tehdit olarak algılayan lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlamlık düzeylerini okul türlerine göre incelemek amaçlanmıştır. Bu çerçevede öncelikle okul türüne göre üniversiteye giriş sınavını fırsat veya tehdit olarak algılayan öğrencilerin dağılımları belirlenmiş ve Tablo 4.8.'de sunulmuştur.

Tablo 4.8. *Üniversiteye giriş sınavını fırsat veya tehdit olarak algılayan lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlamlık düzeylerinin okul türlerine göre incelenmesine ilişkin dağılım istatistikleri (N=941)*

		Okul Türü						
Sınav Algısı		Anadolu	Fen	İmamhatip	Sosyal	Güzel	Toplam	Yüzde
		Lisesi	Lisesi	Lisesi	Bilimler Lisesi	Sanatlar Lisesi		
Sınavı Fırsat								
Olarak Algılayan		98	16	22	7	120	8	271
Sınavı Tehdit								
Olarak Algılayan		308	49	55	25	207	26	670
Toplam		406	65	77	32	327	34	941

Tablo 4.8. incelendiğinde her okul türünde sınavı tehdit olarak algılayanların sayısının sınavı fırsat olarak algılayanlara göre daha yüksek olduğu görülebilmektedir. Ancak Fen Lisesi, İmamhatip Lisesi, Sosyal Bilimler Lisesi ve Güzel Sanatlar Lisesi gruplarında yer alan katılımcıların analiz için yeterli sayıya ulaşamadıkları görülmektedir. Bu nedenle analize yalnızca Anadolu Lisesi ve MTAL (Mesleki ve

Teknik Anadolu Lisesi) grupları dahil edilmiştir. Bu çerçevede üniversiteye giriş sınavını fırsat veya tehdit olarak algılama durumlarına göre Anadolu Liseleri ve Mesleki Teknik Anadolu Liselerinde öğrenimini sürdüren lise son sınıf öğrencilerinin betimsel istatistikleri belirlenmiş ve Tablo 4.9.'da sunulmuştur.

Tablo 4.9. *Üniversiteye giriş sınavını fırsat veya tehdit olarak algılayan anadolu ve mesleki-teknik anadolu liseleri son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlık düzeylerinin okul türlerine göre incelenmesine ilişkin betimsel istatistikler(N=733)*

Sınav Algısı	Anadolu Lisesi				Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi			
	N	%	$\bar{X}$	ss	N	%	$\bar{X}$	ss
Sınavı Fırsat Olarak Algılayan	98	13,37	112,91	14,01	120	16,37	113,86	15,28
Sınavı Tehdit Olarak Algılayan	308	42,02	107,46	15,24	207	28,24	109,37	15,20
Toplam	406	55,39	108,77	15,12	327	44,61	111,02	15,36

Tablo 4.9.'da da görüldüğü gibi analizin gerçekleştirildiği grubun %55,39'u Anadolu Liselerinde, %44,61'i ise Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde öğrenimini sürdürmektedir. Yine Tablo 4.9'da görüldüğü üzere okul türü fark etmeksizin üniversiteye giriş sınavını fırsat olarak algılayanların psikolojik sağlık puanı ortalamalarının üniversiteye giriş sınavını tehdit olarak algılayanlara göre daha yüksektir. Ayrıca üniversiteye giriş sınavını fırsat olarak gören lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlık puanları birbirine yakındır ve aynı durum üniversiteye giriş sınavını tehdit olarak gören lise son sınıf öğrencilerinde de görülmektedir.

Gözlenen değerlerin anlamlı bir biçimde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla İki Yönlü Varyans Analizi yapılmıştır. Bu amaç doğrultusunda, öncelikle verilerin analiz gerekliliklerini karşılayıp karşılamadığı incelenmiştir. Varyansın homojen olduğu [$F(3, 729)=.994, p=.395; p>.05$] belirlenmiştir. Bunun ardından iki yönlü varyans analizi uygulanmıştır. Lise son sınıf öğrencilerinin okul türlerine ve üniversiteye giriş sınavını tehdit veya fırsat olarak algılamalarına göre psikolojik sağlık puanlarının incelenmesine yönelik iki yönlü varyans analizine ilişkin sonuçlar Tablo 4.10.'da sunulmuştur.

Tablo 4.10. *Üniversiteye giriş sınavını fırsat veya tehdit olarak algılayan lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlık düzeylerinin okul türlerine göre incelenmesine ilişkin varyans analizi sonuçları*

Varyansın kaynağı	KT	Sd	KO	F	p	η^2
Sınavı Fırsat/Tehdit Olarak Algılama	3710,53	1	3710,53	16,33	,00	,02
Okul Türü	308,36	1	308,36	1,36	,25	,00
Sınavı Fırsat/Tehdit Olarak Algılama*	34,95	1	34,95	,15	,70	,00
Okul Türü						
Hata	165698,94	729	227,30			
Toplam	9003332,44	733				

Tablo 4.10. incelendiğinde önceki bulgularla tutarlı olarak üniversiteye giriş sınavına ilişkin metaforların psikolojik sağlık puanları üzerinde anlamlı düzeyde etkiye sahip olduğu görülmektedir [$F(1-733) = 16,325$, $p=.00$; $p < .05$]. Tablo 4.5’de de görülebileceği gibi sınavı fırsat olarak algılayan öğrencilerin psikolojik sağlık düzeyleri sınavı tehdit olarak algılayanlara göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 4.10.’da görüldüğü gibi okul türünün temel etkisinin ve okul türü-üniversiteye giriş sınavını fırsat/tehdit olarak algılamaya dayalı metafor kategorilerinin etkileşiminin lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlık puanları üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olmadığı görülmektedir.

4.5. Üniversiteye Giriş Sınavını Fırsat veya Tehdit Olarak Algılayan Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Psikolojik Sağlık Düzeylerinin Algılanan Sosyoekonomik Düzeylerine Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Çalışma kapsamında üniversiteye giriş sınavını fırsat veya tehdit olarak algılayan lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlık düzeylerini algılanan sosyoekonomik düzeylerine göre incelemek amaçlanmıştır. Bu çerçevede öncelikle lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlık puanlarının algılanan sosyoekonomik düzey ve üniversiteye giriş sınavını fırsat veya tehdit olarak algılama durumlarına ilişkin ortalamaları ve standart sapmaları belirlenmiş ve Tablo 4.11’de sunulmuştur.

Tablo 4.11. Üniversiteye giriş sınavını fırsat veya tehdit olarak algılayan lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlamlık düzeylerinin algılanan sosyoekonomik düzeylerine göre incelenmesine ilişkin betimsel istatistikler

Metaforik Algı	Düşük				Orta				Yüksek			
	N	%	$\bar{X}$	ss	N	%	$\bar{X}$	ss	N	%	$\bar{X}$	ss
Sınavı												
Fırsat	26	2,76	109,38	13,57	194	20,62	112,63	14,46	51	5,42	115,53	14,46
Olarak												
Algılayan												
Sınavı												
Tehdit	66	7,01	101,45	16,97	448	47,61	107,56	15,32	156	16,58	111,96	13,96
Olarak												
Algılayan												
Toplam	92	9,78	103,70	16,41	642	68,23	109,09	15,23	207	21,99	112,84	14,13

Tablo 4.11.'de çalışma grubunun %9,78'inin düşük, %68,23'ünün orta, %21,29'unun ise yüksek algılanan sosyoekonomik düzeye sahip olduğu görülebilmektedir. Yine Tablo 4.11. incelendiğinde en düşük psikolojik sağlamlık puan ortalamasının ($\bar{x}$ = 101,45) sınavı tehdit olarak algılayan ve düşük algılanan sosyoekonomik düzeye sahip lise son sınıf öğrencilerinin, en yüksek psikolojik sağlamlık puan ortalamasının ($\bar{x}$ = 115,53) ise sınavı fırsat olarak algılayan ve yüksek algılanan sosyoekonomik düzeye sahip olan lise son sınıf öğrencilerinde olduğu görülmektedir. Yine Tablo 4.11.'de görüldüğü üzere üniversiteye giriş sınavını fırsat olarak algılayanların psikolojik sağlamlık puanı ortalamalarının üniversiteye giriş sınavını tehdit olarak algılayanlara göre daha yüksektir. Ayrıca algılanan sosyoekonomik düzey yükseldikçe her iki grupta da psikolojik sağlamlık puanlarının yükseldiği söylenebilir.

Gözlenen değerlerin anlamlı bir biçimde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla İki Yönlü Varyans Analizi yapılmıştır. Bu amaç doğrultusunda, öncelikle verilerin analiz gerekliliklerini karşılayıp karşılamadığı incelenmiş. Varyansın homojen olduğu [$F(5; 935) = ,957, p = .443; p > .05$] belirlenmiştir. Bunun ardından iki yönlü varyans analizi uygulanmıştır. Lise son sınıf öğrencilerinin algılanan sosyoekonomik düzeylerine ve üniversiteye giriş sınavını tehdit veya fırsat olarak algılamalarına göre

psikolojik sağlamlıklarının incelenmesine yönelik iki yönlü varyans analizine ilişkin sonuçlar Tablo 4.12.'de sunulmuştur.

Tablo 4.12. *Üniversiteye giriş sınavını fırsat veya tehdit olarak algılayan lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlamlık düzeylerinin algılanan sosyoekonomik düzeylerine göre incelenmesine ilişkin iki yönlü varyans analizi sonuçları*

Varyansın kaynağı	KT	Sd	KO	F	p	η^2
Sınavı Fırsat/Tehdit Olarak Algılama	3155,86	1	3155,86	14,10	,000	,015
Algılanan Sosyoekonomik Düzey	3621,92	2	1810,96	8,09	,000	,017
Sınavı Fırsat/Tehdit Olarak Algılama * Algılanan Sosyoekonomik Düzey	239,22	2	119,61	,53	,59	,001
Hata	209252,10	935	223,80			
Toplam	11479364,44	941				

Tablo 4.12. incelendiğinde önceki bulgularla tutarlı olarak üniversiteye giriş sınavına ilişkin metaforların psikolojik sağlamlık puanları üzerinde anlamlı düzeyde temel etkiye sahip olduğu görölmektedir [$F(1; 941) = 14,101$, $p=.00$; $p < .05$]. Tablo 4.5'de de görülebileceğı gibi sınavı fırsat olarak algılayan öğrencilerin psikolojik sağlamlık düzeyleri sınavı tehdit olarak algılayanlara göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 4.12.'de görüldüğü üzere algılanan sosyoekonomik düzey değişkeninin de psikolojik sağlamlık puanları üzerinde anlamlı düzeyde bir temel etkiye sahip olduğu görölmektedir [$F(2; 941) = 8,92$, $p=.00$; $p < .05$]. Algılanan sosyoekonomik düzey ve psikolojik sağlamlık arasındaki bu anlamlı farklılığın hangi algılanan sosyoekonomik düzey grupları arasında olduğunu tespit etmek amacıyla Tukey Testi kullanılmış ve test sonucuna ilişkin bulgular Tablo 4.13.'de verilmiştir.

Tablo 4.13. *Üniversiteye giriş sınavını fırsat veya tehdit olarak algılayan lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlık düzeylerinin algılanan sosyoekonomik düzeylerine göre incelenmesine ilişkin Tukey testi sonuçları*

Algılanan Sosyoekonomik Düzey	Düşük	Orta	Yüksek
Düşük	-	5,39*	-9,14**
Orta		-	3,75*
Yüksek			-

* $p < 0.01$, ** $p < 0.001$

Tablo 4.13. incelendiğinde algılanan sosyoekonomik düzeylerine göre psikolojik sağlamlığın tüm gruplar arasında anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği gözlenmiştir. Tablo 12’de yer alan bilgilerden hareketle algılanan sosyoekonomik düzeyi “yüksek” olanların psikolojik sağlık puan ortalamaları ($X = 112,84$), algılanan sosyoekonomik düzeyi “orta” ($X = 109,09$) ve “düşük” ($X = 103,70$) olanlara göre; algılanan sosyoekonomik düzeyi “orta” olanların psikolojik sağlık puanları ise algılanan sosyoekonomik düzeyi “düşük” olanlara göre anlamlı düzeyde yüksektir. Bu bilgiler ışığında algılanan sosyoekonomik düzey yükseldikçe psikolojik sağlık puanlarının arttığı ifade edilebilir.

Son olarak Tablo 4.12. incelendiğinde algılanan sosyoekonomik düzey ile sınava ilişkin metafor etkileşiminin lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlık puanları üzerinde anlamlı bir temel etkiye sahip olmadığı [$F(2; 941) = .534$, $p = .586$; $p > .05$] görülmektedir.

4.6. Üniversiteye Giriş Sınavını Fırsat Veya Tehdit Olarak Algılayan Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Psikolojik Sağlık Düzeylerinin Ebeveyn Birliktelik Durumlarına Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Çalışma kapsamında üniversiteye giriş sınavını fırsat veya tehdit olarak algılayan lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlık düzeylerini ebeveyn birliktelik durumlarına göre incelemek amaçlanmıştır. Bu çerçevede ilgili değişken puanlarının ortalamaları ve standart sapmaları belirlenmiş ve Tablo 4.14.’te sunulmuştur.

Tablo 4.14. *Lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlık düzeylerinin ebeveyn birliktelik durumlarına göre incelenmesine ilişkin betimsel istatistikler*

Metaforlar	Tam Aile				Tek Ebeveynli-Parçalanmış Aile			
	N	%	$\bar{X}$	ss	N	%	$\bar{X}$	ss
Sınavı Fırsat Olarak Algılayan	238	25,29	113,39	14,33	33	3,51	109,06	14,65
Sınavı Tehdit Olarak Algılayan	578	61,42	109,24	15,07	92	9,78	100,05	15,34
Toplam	816	86,72	110,45	14,97	125	13,28	102,43	15,61

Tablo 4.14.'de de görüldüğü gibi çalışma grubunun %86,72'si tam aileye, %12,28'i ise tek ebeveynli ya da parçalanmış aileye sahiptir. Yine Tablo 4.14.'de en düşük psikolojik sağlık puanı ortalamasının ($\bar{x}$ = 100,05) tek ebeveynli-parçalanmış aileye sahip ve üniversiteye giriş sınavını tehdit olarak algılayan lise son sınıf öğrencilerinde, en yüksek psikolojik sağlık puanı ortalamasının ($\bar{x}$ = 113,39) ise tam aileye sahip ve üniversiteye giriş sınavını fırsat olarak gören lise son sınıf öğrencilerinde olduğu görülebilmektedir. Ayrıca her iki grupta ve grup toplamında tam aileye sahip ve üniversiteye giriş sınavını fırsat olarak algılayan lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlık puan ortalamaları sınavı tehdit olarak algılayanlara göre daha yüksektir.

Gözlenen değerlerin anlamlı bir biçimde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla İki Yönlü Varyans Analizi yapılmıştır. Bu amaç doğrultusunda, öncelikle verilerin analiz gerekliliklerini karşılayıp karşılamadığı incelenmiştir. Varyansın homojen olduğu [$F(3; 937) = ,470, p = ,773; p > .05$] belirlenmiştir ve bunun ardından iki yönlü varyans analizi uygulanmıştır. Lise son sınıf öğrencilerinin ebeveyn birliktelik durumlarına ve üniversiteye giriş sınavını fırsat ya da tehdit olarak algılama durumlarına göre psikolojik sağlık puanlarının incelenmesine yönelik iki yönlü varyans analizine ilişkin sonuçlar Tablo 4.15.'deki gibidir.

Tablo 4.15. Üniversiteye giriş sınavını fırsat veya tehdit olarak algılayan lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlamlık düzeylerinin ebeveyn birliktelik durumlarına göre incelenmesine ilişkin iki yönlü varyans analizi sonuçları

Varyansın kaynağı	KT	Sd	KO	F	p	η^2
Sınavı Fırsat/Tehdit Olarak Algılama	3673,97	1	3673,97	16,55	,000	,02
Ebeveyn Birliktelik Durumu	3879,15	1	3879,15	17,47	,000	,02
Sınavı Fırsat/Tehdit Olarak Algılama* Ebeveyn Birliktelik Durumu	500,87	1	500,87	2,26	,13	,00
Hata	208061,42	937	222,05			
Toplam	11479364,44	941				

Tablo 4.15. incelendiğinde üniversiteye giriş sınavını tehdit veya fırsat olarak algılama durumlarının psikolojik sağlamlık puanları üzerinde anlamlı düzeyde temel etkiye sahip olduğu görülmektedir [$F(1; 941) = 16,546$, $p=.00$; $p < .05$]. Tablo 4.5'te de görülebileceği gibi sınavı fırsat olarak algılayan öğrencilerin psikolojik sağlamlık düzeyleri sınavı tehdit olarak algılayanlara göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 4.15.'te görüldüğü üzere lise son sınıf öğrencilerinde ebeveyn birliktelik durumunun psikolojik sağlamlık puanları üzerinde anlamlı düzeyde bir temel etkiye sahip olduğu görülmektedir [$F(1; 941) = 17,470$, $p=.00$; $p < .05$]. Ebeveyn birliktelik durumu ve psikolojik sağlamlık arasındaki bu anlamlı farklılığın kaynağını incelemek amacıyla Tablo 4.14. incelendiğinde lise son sınıf öğrencilerinden tam aileye sahip olanların psikolojik sağlamlık puan ortalamasının ($X= 110,45$), tek ebeveynli ya da parçalanmış aile sahibi olanların puan ortalamasına göre ($X= 102,43$) daha yüksek olduğu görülmektedir. Buradan hareketle tam aileye sahip lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlamlık düzeylerinin tek ebeveynli veya parçalanmış aileye sahip olanlara göre daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Son olarak Tablo 4.15. incelendiğinde ebeveyn birliktelik durumu-üniversiteye giriş sınavını fırsat/tehdit olarak görme algısına ilişkin etkileşiminin lise son sınıf

öğrencilerinin psikolojik sağlamlık puanları üzerinde anlamlı bir temel etkiye sahip olmadığı [$F(1; 941) = 2,256, p = .133; p > .05$] görülmektedir.

4.7. Üniversiteye Giriş Sınavını Fırsat veya Tehdit Olarak Algılayan Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Psikolojik Sağlamlık Düzeylerinin Problemlı İnternet Kullanımı Düzeylerine Göre İncelenmesine İlişkin Bulgular

Çalışma kapsamında üniversiteye giriş sınavını fırsat veya tehdit olarak algılayan lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlamlık düzeylerini problemlı internet kullanımı düzeylerine göre incelemek amaçlanmıştır. Bu amaçla öncelikle problemlı internet kullanımı yoğun ve yoğun olmayan bireylerin oluşurduğu gruplar belirlenmiştir. Bu amaçla ortalamanın ($\bar{x}=62,69$) bir standart sapma ($ss=21,64$) altını oluşturan puan ($x=41,05$) ve üstünü oluşturan puan ($x=84,33$) tespit edilmiştir. Ortalamanın bir standart sapma altında kalan bireyler problemlı internet kullanımı düşük, bir standart sapma üstünde kalan bireyler ise ($n=619$) problemlı internet kullanımı yüksek olarak sınıflandırılmıştır. Bu yolla problemlı internet kullanımı düzeyi düşük olan ve yüksek olan iki grup tespit edilerek analiz bu doğrultuda gerçekleştirilmiştir. Veri toplama araçlarında da belirtildiği gibi problemlı İnternet Kullanımı Ölçeğinden elde edilen puanların yükselmesi bireyin problemlı internet kullanım düzeyinin artması anlamına gelmektedir. Bu bağlamda problemlı internet kullanımı düzeylerine göre gerçekleştirilen gruplandırmada problemlı internet kullanımı puanları ve düzeyleri düşük olan katılımcılar alt gruba, problemlı internet kullanımı düzeyleri ve puanları yüksek olan katılımcılar ise üst gruba dahil edilmiştir. Ardından ilgili değişken puanlarının ortalamaları ve standart sapmaları belirlenerek ve Tablo 4.16.'da sunulmuştur.

Tablo 4.16. Üniversiteye giriş sınavını fırsat veya tehdit olarak algılayan lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlık düzeylerinin problemlı internet kullanımı düzeylerine göre incelenmesine ilişkin betimsel istatistikler

Sınav Algısı	Problemlı İnternet Kullanımı Alt Grup				Problemlı İnternet Kullanımı Üst Grup			
	N	%	$\bar{X}$	ss	N	%	$\bar{X}$	ss
Sınavı Fırsat Olarak Algılayan	57	16,24	119,19	14,19	39	11,11	108,64	13,36
Sınavı Tehdit Olarak Algılayan	111	31,62	111,94	14,35	144	41,03	101,98	15,87
Toplam	168	47,86	114,40	14,66	183	52,14	103,40	15,58

Tablo 4.16. incelendiğinde analize dahil edilen katılımcıların %47,86'sının problemlı internet kullanımı düzeylerinin düşük ve %52,14'ünün problemlı internet kullanımı düzeylerinin ise yüksek olduğu görülmektedir. Ayrıca hem üniversiteye giriş sınavını fırsat olarak gören, hem üniversiteye giriş sınavını tehdit olarak gören lise son sınıf öğrencilerinden problemlı internet kullanımı puanı düşük olan alt gruptakilerin psikolojik sağlık düzeylerinin ($\bar{x} = 114,40$), problemlı internet kullanımı düzeyi yüksek olan üst gruptakilere göre ($\bar{x} = 103,40$) daha yüksek olduğu görülmektedir.

Gözlenen değerlerin anlamlı bir biçimde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla İki Yönlü Varyans Analizi yapılmıştır. Bu amaç doğrultusunda, öncelikle verilerin analiz gerekliliklerini karşılayıp karşılamadığı incelenmiştir. Varyansın homojen olduğu [$F(3; 347) = 1,135$, $p = ,335$; $p > .05$] belirlenmiştir ve bunun ardından iki yönlü varyans analizi uygulanmıştır. Lise son sınıf öğrencilerinin problemlı internet kullanımı düzeylerine ve üniversiteye giriş sınavını tehdit veya fırsat olarak algılama durumlarına göre psikolojik sağlıklarının incelenmesine yönelik gerçekleştirilen iki yönlü varyans analizine ilişkin sonuçlar Tablo 4.17.'deki gibidir.

Tablo 4.17. Üniversiteye giriş sınavını fırsat veya tehdit olarak algılayan lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlamlık düzeylerinin problemlı internet kullanımı düzeylerine göre incelenmesine ilişkin iki yönlü varyans analizi sonuçları

Varyansın kaynağı	KT	Sd	KO	F	p	η^2
Sınavı Fırsat/Tehdit Olarak Algılama	3272,28	1	3272,28	14,80	,000	,04
Problemlı İnternet Kullanımı (PİK)	7118,21	1	7118,21	32,19	,000	,09
Sınavı Fırsat/Tehdit Olarak Algılama *Problemlı İnternet Kullanımı	5,82	1	5,82	,03	,871	,00
Hata	76732,88	347	221,13			
Toplam	4235391,44	351				

Tablo 4.17. incelendiğinde önceki bulgularla tutarlı olarak üniversiteye giriş sınavını fırsat veya tehdit olarak algılama durumlarının psikolojik sağlamlık puanları üzerinde anlamlı düzeyde temel etkiye sahip olduğu görülmektedir [$F(1; 351) = 14,798$, $p=.00$; $p < .05$]. Tablo 4.5.'de de görülebileceği gibi sınavı fırsat olarak algılayan öğrencilerin psikolojik sağlamlık düzeyleri sınavı tehdit olarak algılayanlara göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 4.17.'de görüldüğü üzere lise son sınıf öğrencilerinde problemlı internet kullanımı düzeyinin psikolojik sağlamlık puanları üzerinde anlamlı düzeyde bir temel etkiye sahip olduğu görülmektedir [$F(1; 351) = 32,190$, $p=.00$; $p < .05$]. Problemlı internet kullanımı düzeyi ve psikolojik sağlamlık arasındaki bu anlamlı farklılığın kaynağını incelemek amacıyla Tablo 4.17. incelendiğinde lise son sınıf öğrencilerinden problemlı internet kullanımı düzeyi düşük olan alt grubun psikolojik sağlamlık puan ortalamasının ($X= 114,4036$), problemlı internet kullanımı düzeyi yüksek olan üst grup ortalamasından ($103,3986$) daha yüksek olduğu görülmektedir.

Son olarak Tablo 4.17. incelendiğinde problemlı internet kullanımı düzeyi- üniversiteye giriş sınavını tehdit ya da fırsat olarak algılama durumu etkileşiminin lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlamlık puanları üzerinde anlamlı bir temel etkiye sahip olmadığı [$F(1; 351)= 5,819$, $p= .871$; $p>.05$] görülmektedir.

4.8. Üniversiteye Giriş Sınavını Fırsat veya Tehdit Olarak Algılayan Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Onların Psikolojik Sağlamlıklarını Yordama Durumuna İlişkin Bulgular

Çalışma kapsamında üniversiteye giriş sınavını fırsat veya tehdit olarak algılama durumlarına göre lise son sınıf öğrencilerinin beş faktör kişilik özelliklerinin alt boyutlarından olan nevrotizm, dışadönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık ve sorumluluğun psikolojik sağlamlıklarını yorcayıcılığını araştırmak amaçlanmıştır. Bu çerçevede öncelikle lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlamlık ile beş faktör kişilik özellikleri alt boyutları olarak nevrotizm, dışadönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık ve sorumluluk arasındaki ilişki incelenmiştir. Değişkenler arası korelasyon ilişkilerini incelemek amacıyla değişkenler arası çoklu bağlantı problemini Pearson Korelasyon katsayısı aracılığıyla hesaplanmıştır. Korelasyon analizine ilişkin sonuçlar Tablo 4.18.'de verilmiştir.

Tablo 4.18. Üniversiteye giriş sınavını fırsat veya tehdit olarak algılayan lise son sınıf öğrencilerinin Beş Faktör Kişilik Özellikleri ile psikolojik sağlamlıklarını arasındaki ilişkiyi gösteren Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayıları (N=971)

Değişkenler	1	2	3	4	5	6
1-Psikolojik sağlamlık	—	-.27**	.35**	.15**	.28**	.43**
2-Nevrotizm		—	-.08*	-.01	-.28**	-.22**
3-Dışadönüklük			—	.54**	.24**	.44**
4-Deneyime Açıklık				—	.29**	.37**
5-Yumuşak Başlılık					—	.42**
6-Sorumluluk						—

* $p < 0.01$, ** $p < 0.001$

Tablo 4.18.'de görüleceği üzere değişkenler arasındaki korelasyon katsayıları -.28 ile .54 arasında değişmektedir. Psikolojik sağlamlık ile en yüksek ilişkiye sahip olan sorumluluğun .43 düzeyinde bir ilişki düzeyinde olduğu; psikolojik sağlamlık ile en düşük ilişkiye sahip olan deneyime açıklığın ise .15 düzeyinde bir ilişki düzeyinde olduğu gözlenmiştir. Kişilik özellikleri ile psikolojik sağlamlık arasındaki ilişkiye

baktığımızda nevrozizm ile ($r = -.27, p < .001$) negatif ilişki, dışadönüklük ile pozitif ilişki ($r = .35, p < .001$), deneyime açıklık ile pozitif ilişki ($r = .15, p < .001$), yumuşak başlılık ile pozitif ilişki ($r = .28, p < .001$), sorumluluk ile pozitif ilişki ($r = .43, p < .001$) tespit edilmiştir.

Üniversiteye giriş sınavını fırsat veya tehdit olarak algılayan lise son sınıf öğrencilerinin kişilik özelliklerinin psikolojik sağlamlıklarını yordama düzeylerini incelemek amacıyla, üniversiteye giriş sınavını fırsat olarak algılayan ve üniversiteye giriş sınavını tehdit olarak algılayanların ayrı ayrı ele alınması ve aşamalı regresyon analizinin bu şekilde gerçekleştirilmesine karar verilmiştir.

4.8.1. Üniversiteye giriş sınavını fırsat olarak algılayan lise son sınıf öğrencilerinin beş faktör kişilik özelliklerinin onların psikolojik sağlamlıklarını yordama durumuna ilişkin bulgular

Mevcut çalışmada sınavı fırsat olarak gören lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlamlıklarının nevrozizm, dışadönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık ve sorumluluk kişilik özellikleri tarafından anlamlı düzeyde yordanıp yordanmadığı belirlemek amaçlanmıştır. Öncelikle örneklem sayısının yeterli olup olmadığı incelenmiştir. Örneklem sayısının/bağımsız değişken oranının 40/1 olması gerektiği vurgulanmıştır (Tabachnick ve Fidel, 2013). Mevcut araştırmada sınavı fırsat olarak ($271/5: 54,2$) gören katılımcı sayısının bağımsız değişken sayısına oranı yeterli olduğu tespit edilmiştir. Daha sonra analizler gerçekleştirilmiş ve öncelikle sınavı fırsat olarak gören lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlamlıklarının kişilik özellikleri tarafından yordanıp yordanmadığına ilişkin aşamalı regresyon analizine ait bulgular Tablo 4.19.'da sunulmuştur.

Tablo 4.19'un yorumlamasından önce analizin çoklu doğrusal bağıntı problemi için VIF ve tolerans değerleri incelenmiştir. Regresyon analizinde kullanılacak değişkenlere ilişkin çoklu doğrusal bağlantıyı incelemek amacıyla tolerans değerlerinin .10'dan küçük, VIF değerlerinin ise 1.00'dan büyük olması önkoşulu aranmıştır (Field, 2013). Diğer bir koşul olan araştırmanın bağımsız değişkenleri arasındaki korelasyon ilişkisinin .80'den küçük olmasının gerekliliği dikkate alınmış ve mevcut araştırmada bu koşulun da sağlandığı görülmüştür (Garson, 2006). Otokorelasyon için Durbin-Watson değeri incelenerek ilgili değer 1-3 arasında olması gerekliliği göz önünde bulundurulmuştur (Field, 2013). Mevcut araştırmada tolerans değerlerinin .77 ile 1.00

arasında değiştiği; VIF değerlerininse 1.03 ile 1.29 arasında değiştiği saptanmıştır. Durbin-Watson değerlerinin ise (2.11) 1-3 aralığında olduğu, bu bağlamda otokorelasyon probleminin olmadığı saptanmıştır. Bu çerçevede mevcut araştırmada kullanılacak regresyon analizi için yukarıda belirtilen ön koşullarının sağlandığı belirlenmiş ve bunun ardından Tablo 4.19.'da sunulan Aşamalı Regresyon Analizi sonuçlarının dikkate alınabilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 4.19. Üniversiteye giriş sınavını fırsat olarak algılayan lise son sınıf öğrencilerinin Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin onların psikolojik sağlamlıklarını yordama durumuna ilişkin Aşamalı Regresyon Analizi Sonuçları (n=271)

Model	Yordayıcı değişkenler	B	Std. Hata	Beta (β)	t	R	R ²	ΔR^2	F
1	Sabit	82.29	4.14		19.90**	.42	.17	.17	56.77**
	Sorumluluk	.81	.11	.42	7.54**				
2	Sabit	72.82	4.55		16.01**	.48	.23	.06	39.90**
	Sorumluluk	.60	.12	.31	5.24**				
	Dışadönüklük	.38	.09	.26	4.38**				
3	Sabit	83.66	5.92		14.14**	.50	.25	.02	29.93**
	Sorumluluk	.52	.12	.27	4.44**				
	Dışadönüklük	.38	.09	.26	4.48**				
	Nevrotizm	-.33	.12	-.16	-2.82*				

* $p < .01$, ** $p < .001$

Tablo 4.19'dan anlaşılabacağı üzere üniversiteye giriş sınavını fırsat olarak algılayan lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlamlığının yordanması yordanması noktasında beş faktör kişilik özellikleri alt boyutlarının açıklayıcılık güçleri incelendiğinde sorumluluk değişkeninin toplam varyansın %17'sini açıkladığı görülmektedir. Toplam varyansa dışadönüklük eklendiğinde varyansa %6'lık bir katkı sağladığı, nevrozizm eklendiğinde ise %2'lik bir katkı sağladığı görülmektedir. Buradan da anlaşılabacağı üzere yapılan aşamalı regresyon analizi sonucunda üniversiteye giriş sınavını fırsat olarak gören lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlamlıklarının, beş faktör kişilik özellikleri alt boyutlarından sorumluluk, dışadönüklük ve nevrozizm tarafından toplam varyansın %25'inin açıkladığı bulgusuna ulaşılmaktadır.

Tablo 4.19.'da sunulan standardize regresyon katsayıları (β) incelendiğinde bağımsız değişkenlerden olan sorumluluk, dışadönüklük ve nevrozmin yordayıcılık

güçleri de görülebilmektedir. Standardize edilmiş regresyon katsayıları incelendiğinde psikolojik sağlamlığın en önemli yordayıcısının ($\beta = .27$) sorumluluk olduğu görülmektedir. Diğer değişkenler incelendiğinde önem sırasına göre dışadönüklük ($\beta = .26$) ve nevrotizmin ($\beta = -.16$) üniversiteye giriş sınavını fırsat olarak gören lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlamlıklarını açıkladıkları anlaşılmaktadır ($F(3-267) = 29.93, p < .001$).

4.8.2. Üniversiteye giriş sınavını tehdit olarak algılayan lise son sınıf öğrencilerinin beş faktör kişilik özelliklerinin onların psikolojik sağlamlıklarını yordama durumuna ilişkin bulgular

Mevcut çalışmada sınavı tehdit olarak gören lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlamlıklarının nevrotizm, dışadönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık ve sorumluluk kişilik özellikleri tarafından anlamlı düzeyde yordanıp yordanmadığı belirlemek amaçlanmıştır. Öncelikle örneklem sayısının yeterli olup olmadığı incelenmiştir. Örneklem sayısının/bağımsız değişken oranının 40/1 olması gerektiği vurgulanmıştır (Tabachnick ve Fidel, 2013). Mevcut araştırmada sınavı tehdit olarak (670/5: 134) gören katılımcı sayısının bağımsız değişken sayısına oranı yeterli olduğu tespit edilmiştir. Daha sonra analizler gerçekleştirilmiş ve öncelikle sınavı tehdit olarak gören lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlamlıklarının kişilik özellikleri tarafından yordanıp yordanmadığına ilişkin aşamalı regresyon analizine ait bulgular Tablo 4.20’de sunulmuştur.

Tablo 4.20’nin yorumlamasından önce analizin çoklu doğrusal bağıntı problemi için VIF ve tolerans değerleri incelenmiştir. Mevcut araştırmada tolerans değerlerinin .66 ile 1.00 arasında değiştiği; VIF değerlerinin ise 1.02 ile 1.51 arasında değiştiği saptanmıştır. Diğer bir koşul olan araştırmanın bağımsız değişkenleri arasındaki korelasyon ilişkisinin .80’den küçük olmasının gerekliliği dikkate alınmış ve mevcut araştırmada bu koşulun da sağlandığı görülmüştür (Garson, 2006). Durbin-Watson değerlerinin ise (2.08) olan değer 1-3 aralığında olduğu, bu bağlamda otokorelasyon probleminin olmadığı saptanmıştır. Bu çerçevede mevcut araştırmada kullanılacak regresyon analizi için yukarıda belirtilen ön koşullarının sağlandığı belirlenmiş ve bunun ardından Tablo 4.20’de sunulan Aşamalı Regresyon Analizi sonuçlarının dikkate alınabilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 4.20. Üniversiteye giriş sınavını tehdit olarak algılayan lise son sınıf öğrencilerinin Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin onların psikolojik sağlamlıklarını yordama durumuna ilişkin Aşamalı Regresyon Analizi Sonuçları (n=670)

Model	Yordayıcı değişkenler	B	Std. Hata	Beta (β)	t	R	R ²	ΔR^2	F
1	Sabit	77.45	2.61		29.67***	.42	.18	.18	142.96**
	Sorumluluk	.84	.07	.42	11.96***				
2	Sabit	70.48	2.93		24.08***	.45	.21	.03	86.23**
	Sorumluluk	.67	.08	.34	8.69***				
	Dışadönüklük	.29	.06	.19	4.95***				
3	Sabit	82.34	3.80		21.68***	.48	.23	.02	67.04**
	Sorumluluk	.60	.08	.30	7.77***				
	Dışadönüklük	.30	.06	.20	5.16***				
	Nevrotizm	-.37	.08	-.17	-4.79***				
4	Sabit	89.37	4.30		20.77***	.50	.25	.02	53.93**
	Sorumluluk	.65	.08	.33	8.33***				
	Dışadönüklük	.39	.06	.25	6.13***				
	Nevrotizm	-.35	.08	-.16	-4.57***				
	Deneyime	-.31	.09	-.14	-3.38**				
	Açıklık								
5	Sabit	85.38	4.68		18.23***	.50	.25	.00	44.286**
	Sorumluluk	.61	.08	.30	7.54***				
	Dışadönüklük	.38	.06	.25	6.07***				
	Nevrotizm	-.31	.080	-.14	-3.98***				
	Deneyime	-.33	.09	-.15	-3.64***				
	Açıklık								
	Yumuşakbaşlılık	.13	.06	.08	2.14*				

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Tablo 4.20.'den de anlaşılacağı üzere üniversiteye giriş sınavını tehdit olarak algılayan lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlamlığının yordanması noktasında beş faktör kişilik özellikleri alt boyutlarının açıklayıcılık güçleri incelendiğinde sorumluluk değişkeninin toplam varyansın %18'ini açıkladığı görülmektedir. Toplam varyansa dışadönüklük eklendiğinde varyansa %3'lük, nevrotizm eklendiğinde %2'lik, deneyime açıklık eklendiğinde %2'lik bir katkı sağladığı; yumuşak başlılık eklendiğinde modele anlamlı bir katkı sağlamadığı görülmektedir. Buradan da

anlaşılacağı üzere yapılan aşamalı regresyon analizi sonucunda üniversiteye giriş sınavını tehdit olarak gören lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlamlıklarının, beş faktör kişilik özellikleri alt boyutlarından sorumluluk, dışadönüklük, nevrozizm ve deneyime açıklık tarafından toplam varyansın %25'inin açıklandığı bulgusuna ulaşılmaktadır.

Tablo 4.20.'de sunulan standardize regresyon katsayıları (β) incelendiğinde bağımsız değişkenlerden olan sorumluluk, dışadönüklük, nevrozizm ve deneyime açıklığın yordayıcılık güçleri de görülebilmektedir. Standardize edilmiş regresyon katsayıları incelendiğinde psikolojik sağlamlığın en önemli yordayıcısının ($\beta = .30$) sorumluluk olduğu görülmektedir. Diğer değişkenler incelendiğinde önem sırasına göre dışadönüklük ($\beta = .25$), nevrozizmin ($\beta = -.14$), deneyime açıklığın ($\beta = -.15$) ve yumuşak başlılığın ($\beta = .08$) üniversiteye giriş sınavını tehdit olarak olarak algılayan lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlamlıklarını açıkladıkları anlaşılmaktadır ($F(5-664) = 44.29, p < .001$).

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgular özetlenmiş, araştırmancının her bir alt amacına ilişkin elde edilen bulgular alanyazın bağlamında alt başlıklar halinde tartışılmış, alanyazın ve araştırma bulguları çerçevesinde öneriler sunulmuştur.

5.1. Sonuç

Bu araştırmada ilk olarak lise son sınıf öğrencilerinin üniversiteye giriş sınavına ilişkin metaforik algılarını ortaya koymak amaçlanmıştır. İkinci olarak lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlamlıklarının üniversiteye giriş sınavını fırsat veya tehdit olarak algılama durumu, cinsiyet, okul türü, algılanan sosyoekonomik düzey, ebeveyn birliktelik durumu ve problemleri internet kullanımı düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Üçüncü olarak ise lise son sınıf öğrencilerinin beş faktör kişilik özelliklerinin alt boyutlarından olan sorumluluk, dışadönüklük, nevrozizm, deneyime açıklık ve yumuşak başlılığın psikolojik sağlamlıklarını yordayıcılıkları üniversiteye giriş sınavını fırsat veya tehdit olarak algılama durumlarına göre ayrı ayrı incelenmiştir.

Araştırmada ilk olarak lise son sınıf öğrencilerinin üniversiteye giriş sınavına ilişkin metaforları umut, öfke-sitem, stres, korku şeklinde kategorize edilmiş ve öğrencilerin %68,9'unun öfke-sitem, stres, korku gibi olumsuz duygular içeren metaforları “üniversiteye giriş sınavının tehdit olarak algılama” kategorisinde, %27,9'unun ise umut duygusu içeren metaforları “üniversiteye giriş sınavını fırsat olarak algılama” kategorisinde değerlendirilmiştir.

Araştırmada ikinci olarak üniversiteye giriş sınavını fırsat olarak algılayanların psikolojik sağlamlığının tehdit olarak algılayanlara göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulgusuna erişilmiştir. Ayrıca algılanan sosyoekonomik düzeyin psikolojik sağlamlık düzeyinde anlamlı bir temel etkiye sahip olduğu ve algılanan sosyoekonomik düzeyi yüksek olan lise son sınıf öğrencilerinin orta ve düşük olanlara göre, orta olanların ise düşük olanlara göre psikolojik sağlamlıklarının anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür. Aynı zamanda ebeveyn birliktelik durumunun da lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlamlık düzeylerinde anlamlı bir temel etkiye sahip olduğu; tam aileye sahip olanların psikolojik sağlamlık düzeylerinin tek ebeveynli veya parçalanmış aile sahibi olanlara göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde lise son sınıf öğrencilerinde problemleri internet kullanımı

düzeyinin de psikolojik sağamlık düzeyinde anlamlı bir temel etkiye sahip olduğu; problemlı internet kullanımı düzeyi düşük olanların psikolojik sağamlıklarının, yüksek olanlara göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte cinsiyet ve okul türünün lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağamlık düzeylerinde anlamlı bir temel etkiye sahip olmadığı görölmüştür. Araştırma kapsamında ayrıca cinsiyet, okul türü, algılanan sosyoekonomik düzey, ebeveyn birliktelik durumu ve problemlı internet kullanımı düzeyi değişkenleri ile üniversiteye giriş sınavını fırsat veya tehdit olarak görme durumu etkileşiminin lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağamlıkları üzerinde anlamlı bir temel etkiye sahip olmadığı bulgusuna erişilmiştir.

Araştırmada üçüncü olarak üniversiteye giriş sınavını fırsat veya tehdit olarak algılama durumuna göre beş faktör kişilik özelliklerinin psikolojik sağamlığı yordayıcılığı incelendiğinde üniversiteye giriş sınavını fırsat veya tehdit olarak algılama durumuna göre her iki grupta da beş faktör kişilik özellikleri alt boyutlarından sırasıyla sorumluluk, nevrotizm ve dışadönüklüğün psikolojik sağamlığı anlamlı düzeyde yordadığı; üniversite sınavını tehdit olarak görenlerde ise beş faktör kişilik özelliklerinin alt boyutlarından olan deneyime açıklık ve yumuşak başlılığın sorumluluk, nevrotizm ve dışadönüklükten sonra psikolojik sağamlığın anlamlı düzeyde yordayıcıları olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Sonuç olarak lise son sınıf öğrencilerin psikolojik sağamlıklarında üniversite sınavına ilişkin algılarının temel belirleyici olduğu, bu nedenle üniversite sınavına ilişkin olumlu algılar geliştirmenin önemli olduğu ortaya konulmuştur. Cinsiyetin ve okul türünün psikolojik sağamlığı farklılaştırmadığı, bununla birlikte algılanan sosyoekonomik düzey, ebeveyn birliktelik durumu ve problemlı internet kullanımı düzeyinin psikolojik sağamlığı farklılaştırdığı bulgusuna ulaşılmıştır.

5.2. Tartışma

Bu başlıkta araştırmanın her bir alt amacına ilişkin bulgular alt başlıklar halinde tartışılmıştır.

5.2.1. Lise son sınıf öğrencilerinin üniversiteye giriş sınavına ilişkin metaforlarına ait bulguların tartışılması

Araştırmada lise öğrencilerinin üniversiteye giriş sınavına ilişkin metaforik algıları incelenmiş ve %27,9'unun umut, %20,9'unun korku, %32,6'sının öfke-sitem, %15,4'ünün ise stres içeren metaforlar kullanırlarken %3,1'inin sınava ilişkin olumlu ya da olumsuz olarak sınıflandırılmayacak metaforlar kullandığı bulgusuna ulaşılmıştır. Metaforlar algılara dayalı olarak geliştirilen kategorilerin içerdiği olumlu-olumsuz algıya göre sınıflandırılmasına sonucunda katılımcıların %27,9'unun üniversiteye giriş sınavını bir fırsat olarak görerek olumlu değerlendirirken %68,9'unun sınavı bir tehdit olarak gördüğü ve sınavı olumsuz şekilde değerlendirdiği bulgusuna ulaşılmıştır. Bu bulgu, üniversiteye giriş sınavına ve sınav olgusuna ilişkin metaforların incelenerek üniversiteye giriş sınavının öğrenciler için ciddi bir stres kaynağı olduğu, bireylerin sınav olgusuna ilişkin olumsuz düşüncelere sahip olduğu, üretilen metaforların çoğunluğunun olumsuzluk içerdiği ancak metaforların bir kısmının olumlu olduğu bulgularını ortaya koyan araştırmaların (Karadeniz, Er ve Tangülü, 2014; Elmacı, 2015; Karaşahinoğlu, 2015; Karadeniz, 2016; Koçoğlu ve Kaya 2016; Güngör Aytar ve Kurtoğlu Karataş, 2017; Koçak ve Diğ., 2017; Sezgin Nartgün ve Gökçer, 2017; Temli Durmuş, 2017; Akın ve Minaz, 2018; Baş ve Kıvılcım, 2019) bulgularıyla tutarlılık göstermektedir.

Öfke-sitem, korku ve stres kategorilerinde yer alan metaforlar incelendiğinde “bukalemun, oyuncak, at yarışı, işkence, deneme tahtası, iğne, acı, kurt, stres topu, kanser, cehennem” gibi metaforların yaygın olarak kullanıldığı ve bu bağlamda öğrencilerin üniversiteye giriş sınavını bir tehdit olarak algıladıkları söylenebilir. Günümüzde yaşanan hızlı değişimler eğitime yüklenen anlam ve önemin de artmasına sebep olmuş, üniversite eğitimi ve bu eğitime ulaşmak için gerekli olan sınavın adaylar üzerindeki yükü de bu doğrultuda artmıştır (Ay, 2018). Ülkemizde sınava odaklı hale gelen eğitim sistemi adayları ve aileleri bir yarışa zorlamaktadır. Gerçekleştirilmesi gereken pek çok gelişim görevinin yanında sınav maratonunda kendisini bulan bireyler “üniversite kazanmak” gibi bir zorunluluğa itilmektedir (Yılmaz Aydın, 2018). Bu bağlamda başarılı olmak ve başaramamak uçlarının keskin şekilde ayrıldığı, nitelikli-niteliksiz bölüm/üniversite gibi ayrımların yaygınlaştığı ve üniversite eğitimine verilen

önemin ciddi anlamda arttığı günümüzde gençlerin zorlanması ve sınavdan olumsuz etkilenebilmesinin kaçınılmaz olduğu söylenebilir.

Lise son sınıf öğrencileri tarafından üretilen metaforların %20,9'unun korku duygusu içerdiği görülmektedir. Ülkemizde eğitim ve üst kademeye geçiş noktasında farklı türlerde de olsa sınavlar uygulanmaktadır ve bu sınavlarda başarılı olmak bireyler için yaşamın bir gerekliliği halini almıştır. Sınavların adı-içeriği sık sık değişmesine rağmen bireylerin hayatlarındaki önemleri değişmemiştir (Bıçkur, 2015; Yılmaz Aydın, 2018). Sınavlara verilen önemin arttığı günümüzde başarılı olmak için yoğun çaba sarfeden öğrenciler pek çok etmen nedeniyle başarıya ulaşmakta zorlanmaktadır (Çakmak, Şahin ve Akıncı Demirbaş, 2017). Araştırma bulgularında da görülebilen “ateş, ölüm, bataklık, kanser, kabus” gibi metaforların yaygın şekilde kullanılması, sınava girecek öğrencilerin sınav sistemine ilişkin korku duydukları ve psikolojik olarak olumsuz etkilendikleri ifade edilebilir.

Öğrencilerin sınava ilişkin olumsuz metaforlarının çoğunlukta olduğu bulgusu, sınava ilişkin olumsuz bir algıya sahip olan öğrencilerin çoğunlukta olduğunu göstermektedir. Bu durum öğrencilerin genel olarak sınava ilişkin olumsuz düşünceler içinde olduğunu göstermektedir. Üniversiteye giriş sınavı, Kamu Personeli Seçme Sınavı ve Temel Eğitimden Ortaöğretime Geçiş Sınavı gibi merkezi yerleştirme sınavları yalnızca bireyleri değil, tüm toplumu ilgilendirmektedir ve bu sınavlarda başarılı olmanın bağlı olduğu pek çok faktör bulunmaktadır (Kaçan Softa, Ulaş Karaahmetoğlu ve Çabuk, 2015). Her yıl 2,5 milyona yakın bireyin birbiriyle yarışmak zorunda kaldığı ve başarısız olma korkusu taşıdığı gerçeği yukarıda sunulan araştırma bulgularıyla birlikte değerlendirildiğinde sınava ve sınav sistemine ilişkin öğrencilerin olumsuz bir algıya sahip olmasının sınavın ürettiği kaçınılmaz bir algı olduğu söylenebilir. Sınava ilişkin metaforların büyük çoğunluğunun “öfke-sitem, korku, stres” şeklinde kategorize edilmesi ve bu kategorilere dahil edilen metaforların sınavın psikolojik olarak olumsuz bir etki olarak algılandığını göstermektedir.

Araştırmanın gerçekleştirildiği 2017-2018 eğitim-öğretim yılında yapılan sınav sistemi değişikliklerinin de öğrencilerin sınava ilişkin olumsuz bir algıya sahip olmaları ve üretilen metaforların %32,6'sının öfke-sitem, %15,4'ünün ise stres içerdiği bulgusu üzerinde etkili olabileceği düşünülmektedir. Üniversite sınavı ve uygulanan sistem ülkemiz için ciddi bir problemdir. Ayrıca sınav sistemi sık sık değişikliğe uğramaktadır

ve bu yönüyle öğrenciler başta olmak üzere aileler ve tüm eğitim camiası üzerinde ciddi etkileri bulunmaktadır (Kelecioğlu, 2002). En fazla metaforun (%32,6) öfke-sitem şeklinde kategorize edilebilmesi de bu değişime bir tepki olarak değerlendirilebilecektir. Araştırma bulgularında da görülebilen “bukalemun, oyuncak, çorap, deneme tahtası” gibi metaforların yaygın şekilde kullanılması, sınava girecek öğrencilerin sınav sisteminde yaşanan değişimden rahatsız oldukları şeklinde yorumlanabilecektir. Bu çerçevede üniversiteye giriş sınavının sınava girecek öğrenciler tarafından metaforlarla korkutucu, yıpratıcı, yorucu ve tutarsız şeklinde betimlenmesi; bir stresör olarak sınav olgusunun, rekabet ortamının ve sıklıkla değişen sınav sisteminin bir sonucu olarak değerlendirilebilir.

Umut kategorisinde yer alan metaforlar incelendiğinde frekansı en yüksek olan metaforların sırasıyla hayat, ışık, dönüm noktası, gelecek, yarış, başlangıç, güneş, kapı, pusula ve köprü şeklinde olduğu görülmektedir. Bu çerçevede üniversiteye giriş sınavına ilişkin umut içerikli metaforlar üreten öğrencilerin üniversiteye giriş sınavını onları daha iyi bir yaşama taşıyacak bir araç olarak gördükleri söylenebilir. Bu bağlamda üniversiteye giriş sınavına ilişkin umut içerikli metaforik algıya sahip öğrencilerin sınavı kendilerini olumlu bir geleceğe götürecek bir aşama olarak görmektedirler. Bu durum bireylerin üniversite sınavına ilişkin umut gibi olumlu bir duygu içeren metaforlarla betimlemeleri anlam kazanmaktadır. Sonuç olarak lise son sınıf öğrencilerinin zorlayıcı bir yaşantı olan üniversiteye giriş sınavına ilişkin umut içeren metaforlar üretmeleri, üniversiteye giriş sınavının kendilerine zarar vereceğinden çok kendilerine kazandırabileceği olumlu noktalara odaklanmalarıyla açıklanabilir.

5.2.2. Üniversiteye giriş sınavını fırsat veya tehdit olarak algılayan lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlık düzeylerine ait bulguların tartışılması

Araştırmanın bu alt amacında lise son sınıf öğrencilerinin üniversiteye giriş sınavına ilişkin metaforlarına göre psikolojik sağlık düzeylerinde anlamlı bir farklılık olup olmadığı incelenmiş ve sınava ilişkin metaforlara göre psikolojik sağlamlığın anlamlı şekilde farklılaştığı ortaya konulmuştur. Araştırmada sınava ilişkin umut içerikli metaforlar üreten katılımcıların psikolojik sağlık düzeyleri, korku, öfke-sitem ve stres içerikli metafor üreten katılımcılara göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur. Kategorilerin yeniden değerlendirilerek daha kapsayıcı kategoriler üretildiğinde de sonuç değişmemiş ve üniversiteye giriş sınavını fırsat olarak algılayan

katılımcıların psikolojik sağamlık düzeyleri, sınavı tehdit olarak algılayanlara göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Psikolojik sağamlığın bileşenlerinden olan koruyucu ve risk faktörleri incelendiğinde bu bulgu anlam kazanmaktadır. Bireylerin zorluklara göğüs gerebilmesi noktasında psikolojik açıdan sağam olmak bir gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır (Oktan, 2008). Psikolojik açıdan sağam gençler herhangi bir problem durumuyla karşılaştıklarında kişisel ve sosyal kaynaklarını kullanarak olumsuz duygusal ve davranışsal sonuçları en aza indirmektedirler (Beauvais ve Oetting, 1999).

Henderson ve Milstein (2003)'e göre bireyin psikolojik sağamlığını arttıran bireysel koruyucu faktörler arasında kendi geleceğine ilişkin olumlu ve iyimser bir beklentiye sahip olmak, zorluklar karşısında esnek bir yaklaşım sergileyebilmek, öğrenmeye yönelik sevgi, kendi kendini motive edebiliyor olmak, kararlı adımlar atabilmek ve kendine güvenerek kendine değer vermek yer almaktadır. Özer (2013) de benzer şekilde kendine güvenen, değişime açık, stresli yaşam olaylarını gelişim fırsatı olarak algılayan ve kendini motive edebilen bireylerin psikolojik sağamlık düzeylerinin daha yüksek olduğunu vurgulamıştır. Benzer şekilde Werner (2000) da içsel kontrol odağı, kendine ve yeteneklerine duyulan güven güçlü başarı motivasyonu, olumlu benlik kavramı, ve geleceği planlama gibi bireysel özelliklerin psikolojik sağamlığın ortaya çıkması için gerekli olduğunu belirtmiştir. Place, Reynolds, Cousins, ve O'Neill (2002) de psikolojik sağamlık bağlamında bireysel koruyucu faktörlerin tümünün bireyin kendisi ve çevresindeki dünya hakkında olumlu düşüncelere sahip olması ve karşılaştığı engelleri olumlu yollarla aşmak amacıyla eyleme geçmelerini içerdiğini vurgulamaktadır. Bu çerçevede bireyin geleceğini şekillendirecek sınava ilişkin olumlu ve iyimser bir beklentiye sahip olması, kendisi ve dünya hakkında olumlu düşüncelere sahip olması, kendine güvenmesi ve güçlü başarı motivasyonu bireyin psikolojik sağamlığı noktasında koruyucu faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ciddi bir stresör olan üniversiteye giriş sınavına ilişkin bireyin duygu ve düşünceleri süreç konusunda büyük önem taşımaktadır (Ekici, 2005). Bireyin içinde bulunduğu yaşama ilişkin olumlu düşüncelere sahip olması, mevcut durumu bir tehdit olarak algılayıp kaçınmak veya şikayet etmek yerine kaynaklarını kullanarak alternatifler üretmesi, bireylerin yaşamda karşılaştıkları zorluklarla mücadele edebilmelerini kolaylaştıran psikolojik sağamlık özellikleriyle ilişkilidir. Bu bağlamda

sınava ilişkin umut içeren düşüncelere sahip olarak sınavı bir tehditten ziyade bir fırsat olarak değerlendiren bireylerin psikolojik sağlamlık düzeylerinin anlamlı şekilde daha yüksek olması literatürle tutarlı bir bulgudur. Ayrıca bu bulgu bireylerin yaşamlarına ve geleceklerine ilişkin olumlu beklentilere sahip olmaları ve iyimser bir yaklaşım ile mevcut durumu anlamlandırmalarının bir sonucu olarak ifade edilebilir.

5.2.3. Üniversiteye giriş sınavını fırsat veya tehdit olarak algılayan lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlamlık düzeylerinin cinsiyetlerine göre incelenmesine ilişkin bulguların tartışılması

Araştırmanın bu alt amacında cinsiyetin lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlamlık puanları üzerinde anlamlı düzeyde bir temel etkiye sahip olup olmadığı sorgulanmış ve lise son sınıf öğrencilerinde cinsiyet değişkenin psikolojik sağlamlık üzerinde anlamlı bir temel etkiye sahip olmadığı ortaya konmuştur. Araştırmadan elde edilen bu bulgu, cinsiyete göre psikolojik sağlamlığın anlamlı düzeyde farklılık göstermediği bulgusunu ortaya koyan araştırma bulgularıyla (Luthar, 1991; Rew, Taylor-Seehafer, Thomas ve Yockey, 2001; Buckner, Mezzacappa ve Beardslee, 2003; Schoon, Parsons ve Sacker, 2004; Altındağ, 2013; Çelik, 2013; Kaya, 2015; Şahin Baltacı ve Karataş, 2015; Ergün, 2016; Purmut, 2016; Orman, 2016; Topbay, 2016; Yöndem ve Bahtiyar, 2016; Özden Yıldırım ve Ermiş, 2017; Çiftçi Arıdağ ve Ünsal Seydooğulları, 2018; Şahin, 2018b; Nam, Lee, Lee, Choi, Chung, Kim, Bhang, Kwon, Kweon ve Choi, 2018) tutarlılık göstermektedir. Bunun yanı sıra bu bulgu cinsiyete göre psikolojik sağlamlığın anlamlı bir düzeyde farklılık gösterdiği bulgusunu ortaya koyan araştırmalardan (Sun ve Stewart, 2007; Oktan, 2008; Önder ve Gülay, 2008; Kurt Ulucan, 2013; Onat, 2010; Ness, 2013; Koç Yıldırım, 2014; Toprak, 2014; Çetin, Yeloğlu ve Basım, 2015; Gündaş ve Koçak, 2015; Yıldırım, Yıldırım, Ortar ve Şirin, 2015; Aktaş, 2016; Bulut, 2016; Dündar, 2016; Ayyash-Abdo, Sanchez-Ruiz ve Barbari, 2016; Simon-Saiz, Fuentes-Chacon, Garrido-Abejar, Serrano-Parra, Larranaga-Rubio ve Yubero-Jimenez, 2018; Huang, Chen, Greene, Cheung ve Wei, 2019) elde edilen bulgularla tutarlılık göstermemektedir.

Bireyin cinsiyet ve cinsiyete dayalı özelliklerinden dolayı baskılanmaması ve desteklenmesi durumu bireye mücadele edilebilecek daha fazla zorluk getirebilecektir. Ayrıca farklı cinsiyetlere sahip bireylerin üniversiteye giriş sınavı gibi benzer süreçlere tabi tutulması, cinsiyete ilişkin toplumsal farklılıkların azaldığını göstermektedir. Bu

bağlamda her iki cinsiyet için de psikolojik sağlamlığın bireyin zorluklarla karşılaşması noktasında değil, zorluklarla başa çıkma noktasında aktif girişimi desteklediği düşünülmektedir. Bireyin psikolojik sağlamlığından söz edebilmek noktasında bireyin uyum zorluklarıyla baş etmek konusunda aktif girişimi önkoşul niteliğindedir (Masten, Best ve Garmezy, 1990; Luthar ve Cicchetti, 2000; Masten, Cutuli, Herbers ve Reed, 2009). Başka bir ifadeyle psikolojik sağlamlık statik bir durum değil; birey ve çevre etkileşimi sonucunda ortaya çıkan süreçleri betimlemektedir (Liebenberg, Ungar ve Vijver, 2012). Bu çerçevede mevcut uyumu sürdürmek ve iyi kalabilmek noktasında kültürel açıdan anlamlı yollara yönelmeyi sağlayan bir kapasite olan psikolojik sağlamlığın (Ungar, 2008) cinsiyet gibi doğuştan gelen ve değişmeyen bir nitelik tarafından belirlenmesi ya da psikolojik sağlamlığın cinsiyete bağlı olarak ortaya çıkan bir nitelik olarak ortaya çıktığını vurgulamanın hatalı olacağı düşünülmektedir. Benzer şekilde Aydoğdu (2013) da psikolojik sağlamlığın cinsiyete bağlı olarak gelişen bir kişilik özelliği olmadığını; bireyin gelişim sürecinde karşılaştığı yaşantılarla gelişen bir niteliğin cinsiyete atfedilmesinin doğru olmadığını vurgulamakta ve psikolojik sağlamlığın cinsiyet değişkeninden bağımsız gelişen bir kavram olduğunu belirtmektedir.

Araştırma kapsamında lise son sınıf öğrencilerinde cinsiyet-sınava ilişkin metafor etkileşiminin psikolojik sağlamlık üzerinde anlamlı bir temel etkiye sahip olmadığı ortaya konulmuştur. Ülkemiz şartlarında üniversite öğrenimi görmek isteyen tüm bireylerin girmek zorunda olduğu üniversiteye giriş sınavı ergenlik dönemindeki bireyler için ciddi bir stres faktörü olarak karşımıza çıkmaktadır. Ülkemizde yükseköğretim programlarına yerleşmek isteyen tüm bireyler ÖSYM tarafından yapılan seçme ve yerleştirme sınavlarına katılmak zorundadırlar (ÖSYM, 2019a). Bu bağlamda ciddi bir stres kaynağı olarak üniversiteye giriş sınavında cinsiyete dayalı herhangi bir ayırımdan söz edilememektedir. “Üniversite kazanmak” noktasında toplumun bireylerden ciddi beklentileri bulunmaktadır. Üniversiteye giriş ve üniversiteye uyum pek çok birey için ciddi değişimler içeren zorlayıcı yaşantılardandır (Özer ve Deniz, 2014). Ayrıca üniversiteye giriş sınavı bireyin kariyerine yönelik etkilerinden dolayı ergenler için büyük önem taşımaktadır (Temli Durmuş, 2017). Bu bağlamda araştırma kapsamında öğrencilerin sınavı tehdit veya fırsat olarak algılaması ve cinsiyet etkileşiminin bireyin psikolojik sağlamlığı üzerinde anlamlı bir temel etkiye sahip olmadığı bulgusunun, üniversiteye giriş sınavının cinsiyete ilişkin herhangi bir farklılık

göstermediği ve bu sınavın tüm bireyleri ilgilendiren ciddi bir stres kaynağı olmasıyla açıklanabileceği düşünülmektedir.

5.2.4. Üniversiteye giriş sınavını fırsat veya tehdit olarak algılayan lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlık düzeylerinin okul türlerine göre incelenmesine ilişkin bulguların tartışılması

Araştırmanın bu alt amacında okul türünün lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlık puanları üzerinde anlamlı düzeyde bir temel etkiye sahip olup olmadığı Anadolu ve Meslek Lisesi grupları üzerinden incelenmiş ve lise son sınıf öğrencilerinde okul türü değişkenin psikolojik sağlık üzerinde anlamlı bir temel etkiye sahip olmadığı ortaya konmuştur. Ayrıca okul türü-üniversiteye giriş sınavını tehdit veya risk olarak algılama etkileşiminin de anlamlı olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Araştırmadan elde edilen bu bulgu, okul türüne göre psikolojik sağlamlığın anlamlı düzeyde farklılık göstermediği bulgusunu ortaya koyan araştırma bulgularıyla (Dayıoğlu, 2008; Koç Yıldırım, 2014; Akgün, 2018) tutarlılık göstermektedir. Bunun yanı sıra bu bulgu okul türüne göre psikolojik sağlamlığın anlamlı bir düzeyde farklılık gösterdiği bulgusunu ortaya koyan araştırmalardan (Aktaş, 2016; Bulut, 2016; Orman, 2016) elde edilen bulgularla çelişmektedir.

Araştırmanın gerçekleştirdiği 2017-2018 eğitim-öğretim yılında gerçekleştirilen köklü sınav sistemi değişikliği Anadolu liselerinde öğrenimini sürdüren öğrenciler kadar Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde öğrenimini sürdüren öğrenciler için de ciddi değişiklikler içermektedir. Bu bağlamda üniversiteye giriş sınavında ve sınav sisteminde gerçekleştirilen değişimler tüm okullar için farklı sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Her ne kadar Anadolu liseleri akademik başarı ile ön plana çıktıkları için üniversiteye giriş sınavındaki değişikliklerin onlar üzerinde ciddi etkileri olacağı düşünülse de Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinin üst öğrenime geçebilmelerini kolaylaştıran sınavsız geçiş ve ek puan uygulamalarına son verilmiştir. Bu bağlamda ciddi bir stres kaynağı olarak üniversiteye giriş sınavına giren bireylerin değişen sınav sistemine ilişkin benzer zorluklarla karşılaştıkları söylenebilir. Aydın (2016) ve Sakızlıoğlu (2003) tarafından lise son sınıf öğrencileriyle gerçekleştirilen çalışmalarda, okul türü ve sınav kaygısı arasında anlamlı düzeyde bir ilişki olmadığı bulgusu ortaya konulmuştur. Bu bağlamda farklı okullarda öğrenimini sürdüren öğrencilerin sınav kaygılarının anlamlı düzeyde farklılık göstermemesinin, sınavın tüm öğrenciler için

benzer etkilere yol açtığına ilişkin bilgi verdiği söylenebilir. Bu bağlamda okul türünün psikolojik sağlamlık üzerinde anlamlı bir etki gücünün olmaması, sınavın farklı okul türlerindeki bireyler üzerinde benzer zorluklar ve etkiler bırakmasıyla açıklanabilecektir.

Psikolojik sağlamlık düzeyinin okul türüne göre farklılaşmadığı bulgusu, psikolojik sağlamlıkta geleceğine ilişkin olumlu ve iyimser bir beklentiye sahip olmanın temel koruyucu bir faktör olması (Henderson ve Milstein, 2003) ile de açıklanabilir. Bu durumu destekler nitelikte Çiftgöz (2018) tarafından gerçekleştirilen çalışmada okul türünün bireyin gelecekle ilgili duyguları, beklentileri, umut düzeyleri ve umutsuzluk puanlarını anlamlı düzeyde farklılaşmaya yol açmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde bireylerin olumlu duygulara sahip olmaları bağlamında önem taşıyan duygu düzenlemeye ilişkin Demireğen (2019) tarafından lise öğrencileri ile gerçekleştirilen çalışmada, duygu düzenlemenin okul türüne göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulgusuna erişilmiştir. Ayrıca aynı çalışmada akademik güdülenme de incelenmiş ve meslek lisesi-anadolu lisesi grupları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda psikolojik sağlamlığı arttıran koruyucu faktörlerden umut, gelecekle ilgili beklentiler ve gelecekle ilgili duyguların okul türüne göre anlamlı bir farklılık göstermediği söylenebilir. Okul türüne göre psikolojik sağlamlığın anlamlı bir farklılık göstermemesi, farklı okullardaki öğrencilerin akademik başarıları ve eğitim koşulları farklı olsa da köklü bir sınav sistemi değişikliğine benzer şekilde maruz kalmalarıyla, benzer zorluklardan geçmeleriyle ve örneklem gereği benzer kültürel çevrede öğrenim görmeleriyle açıklanabilecektir.

Okul türüne göre sınavı tehdit veya fırsat olarak algılama durumları incelendiğinde katılımcıların %71,20'sinin sınavı tehdit olarak algıladığı görülmektedir. Ayrıca yalnız Mesleki ve Teknik Anadolu liseleri ve Anadolu liselerinde değil; analize dahil edilmeyen diğer okul türlerinde öğrenimini sürdüren katılımcıların büyük çoğunluğu sınavı bir tehdit olarak algılamaktadır. Bu bağlamda okul türü ile sınavı tehdit veya fırsat olarak algılama durumu etkileşiminin psikolojik sağlamlık üzerinde anlamlı düzeyde bir etki gücüne sahip olmaması; bireylerin sık sık değişen sınavlar sonucunda yerleştikleri ve öğrenimini sürdürdükleri öğrenim kurumlarının, yine sık sık değişen bir sınava ilişkin algılarını farklılaştırmamasıyla açıklanabilir.

5.2.5. Üniversiteye giriş sınavını fırsat veya tehdit olarak algılayan lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlamlık düzeylerinin algılanan sosyoekonomik düzeye göre incelenmesine ilişkin bulguların tartışılması

Araştırmanın bu alt amacında algılanan sosyoekonomik düzeyin lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlamlık puanları üzerinde anlamlı düzeyde bir temel etkiye sahip olup olmadığı incelenmiştir. Bu amaçla lise son sınıf öğrencilerinde algılanan sosyoekonomik düzey değişkeninin psikolojik sağlamlık üzerinde anlamlı bir temel etkiye sahip olduğu; algılanan sosyoekonomik düzeyi “yüksek” olanların psikolojik sağlamlık puanlarının algılanan sosyoekonomik düzeyi “orta” ve “düşük” düzeyde olanlara göre, algılanan sosyoekonomik düzeyi “orta” olanların psikolojik sağlamlık puanlarının ise “düşük” olanlara göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu ortaya konulmuştur. Bir başka deyişle algılanan sosyoekonomik düzey yükseldikçe psikolojik sağlamlık puanlarının arttığı bulgusuna ulaşılmıştır. Araştırmadan elde edilen bu bulgu, algılanan sosyoekonomik düzeye göre psikolojik sağlamlığın anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği ve algılanan sosyoekonomik düzey arttıkça psikolojik sağlamlık düzeyinin de yükseldiği bulgusunu ortaya koyan Yöndem ve Bahtiyar (2016) tarafından gerçekleştirilen araştırma bulgusuyla tutarlılık göstermektedir. Benzer şekilde Ergün (2016) tarafından gerçekleştirilen çalışmada da algılanan sosyoekonomik düzeye göre psikolojik sağlamlığın anlamlı düzeyde farklılaştığı bulgusu ortaya konulmaktadır. Bunun yanı sıra bu bulgu algılanan sosyoekonomik düzeye göre psikolojik sağlamlığın anlamlı bir düzeyde farklılık göstermediği bulgusunu ortaya koyan araştırmalardan (Onat, 2010; Toprak, 2014; Orman, 2016; Algünerhan, 2017; Toplu, 2017) elde edilen bulgularla çelişmektedir.

Araştırmada algılanan sosyoekonomik düzeye göre psikolojik sağlamlık düzeyinin farklılaştığı bulgusu, Garmezy ve Masten (1986)’in sosyoekonomik düzeyi risk ya da koruyucu faktör olarak işlev görebilen bir kişisel değişken olarak sınıflandırması ile tutarlılık göstermektedir. Benzer şekilde Shetgiri, Kataoka, Rtan, Askew, Chung ve Schuster (2009) ve Buckner, Mezzacappa ve Beardslee (2003) de düşük sosyoekonomik düzeye sahip olmanın bir risk faktörü olduğunu belirtmişlerdir. Diğer yandan bir risk faktörü olarak düşük sosyoekonomik düzey bireylerin yaşadıkları sorunlarla başa çıkmalarını kolaylaştıracak kaynaklara ulaşmalarını da engellemektedir (Barbarin, 1993). Ayrıca bireyin iyi oluşunu destekleyecek hizmetlere ulaşabilirliği,

psikolojik sağlamlığı desteklemek noktasında anlamlı bir kaynaktır (Grotberg, 1996). Bu bağlamda sosyoekonomik düzeyin yalnızca maddi boyutlarıyla değil, bireyin ulaşabileceği kaynakları ve yaşamı boyunca karşılaşacağı zorlukların önemli bir kısmını belirlemesiyle psikolojik sağamlık üzerinde önemli bir faktör olduğu söylenebilir.

Araştırmanın bir diğer alt amacı olan algılanan sosyoekonomik düzey ile üniversiteye giriş sınavını risk veya tehdit olarak görme etkileşiminde lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağamlık puanları üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olmadığı görölmektedir. Bu durum her algılanan sosyoekonomik düzeyde katılımcıların büyük çoğunluğunun (%71,20) sınavı tehdit olarak değerlendirmesiyle açıklanabilir. Ayrıca araştırma devlet liselerinde gerçekleştirilmiştir: Bireylerin üst öğrenim kurumlarına geçmek için kullanabilecekleri tek yolun üniversiteye giriş sınavı olduğu göz önünde bulundurulduğunda sık sık yapılan büyük çaplı değişimlerin algılanan sosyoekonomik düzeyleri farklı da olsa bireyleri olumsuz etkileyeceği söylenebilir.

5.2.6. Üniversiteye giriş sınavını fırsat veya tehdit olarak algılayan lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağamlık düzeylerinin ebeveyn birliktelik durumlarına göre incelenmesine ilişkin bulguların tartışılması

Araştırmanın bu alt amacında ebeveyn birliktelik durumunun lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağamlık puanları üzerinde anlamlı düzeyde bir temel etkiye sahip olup olmadığı incelenmiştir. Araştırmada lise son sınıf öğrencilerinin ebeveyn birliktelik durumunun psikolojik sağamlık üzerinde anlamlı bir temel etkiye sahip olduğu; tam aileye sahip lise öğrencilerinin psikolojik sağamlık düzeylerinin, tek ebeveynli-parçalanmış aileye sahip olanlara göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu ortaya konmuştur. Araştırmadan elde edilen bu bulgu, ebeveyn birliktelik durumuna göre psikolojik sağamlığın anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği bulgusunu ortaya koyan araştırma bulgularıyla (Özcan, 2005; Yılmaz ve Sipahioğlu, 2012; Şahin Baltacı ve Karataş, 2015) tutarlılık göstermektedir. Bunun yanı sıra bu bulgu ebeveyn birliktelik durumuna göre psikolojik sağamlığın anlamlı bir düzeyde farklılık göstermediği bulgusunu ortaya koyan araştırmalardan (Aktaş, 2016; Ergün, 2016) elde edilen bulgularla tutarlılık göstermemektedir.

Araştırmada tam aileye sahip lise öğrencilerinin psikolojik sağamlık düzeylerinin, tek ebeveynli-parçalanmış aileye sahip olanlara göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulgusu, psikolojik sağamlık kavramında ailenin koruyucu ve

destekleyici bir rolü olmasıyla açıklanabilecektir. Luthar ve Cicchetti (2000) psikolojik sağlamlığa ilişkin koruyucu faktörleri bireysel, ailesel ve toplumsal olmak üzere üç boyutta ele almıştır. Benzer şekilde Greeff ve Ritman, (2005) ve Lin, Sandler, Ayers, Wolchik ve Luecken (2004) tek ebeveynle yaşamanın bir risk faktörü olduğunu belirtmişlerdir. Aile ve aile bütünlüğü bireyin psikolojik sağlamlığında koruyucu faktör ya da risk faktörü olarak işlev görebilmektedir. Bireyin psikolojik sağlamlığında yaşamındaki temel rolleri yaşadığı aile, okul ve toplumun önemli bir gücü bulunmaktadır (Benard, 1991). Garnezy ve Masten (1986) aile özellikleri ve ebeveyn niteliklerini hem koruyucu faktör, hem de risk faktörü bağlamında ele almıştır. Buradan hareketle aile yapısındaki bozulmanın bireyin psikolojik sağlamlığını olumsuz etkileyebileceği söylenebilir.

Bireyler yaşamlarının büyük bir kısmını aileleriyle birlikte geçirmektedirler. Grotberg (1996), evdeki yapı ve kuralların, ebeveynce yapılan özerklik cesaretlendirmelerinin ve istikrarlı ev ortamının psikolojik sağlamlığı desteklemek noktasında anlamlı kaynaklar olduğunu belirtmektedir. Bu bağlamda ebeveynler arasında yaşanan sorunlar ve parçalanmış aile sahibi olmanın birey için bu destekten mahrum kalmak anlamına geldiği belirtilebilecektir. Ayrıca bireyin gelişimsel olarak yaşadığı sorunların yanında ebeveyn kaybı veya ebeveynlerin boşanması durumunun, bireye başa çıkması gereken farklı bir zorluk daha çıkartmaktadır. Bu bağlamda elde edilen sonuç ailenin birey için sosyal destek kaynağı olması ve zorlayıcı yaşantılarda bireye destek olması; bireyin psikolojik sağlamlığını güçlendiren bir koruyucu faktör olarak değerlendirilebilir.

Araştırmanın bir diğer bulgusunda ulaşılan ebeveyn birliktelik durumu ile üniversiteye giriş sınavını tehdit veya risk olarak algılama durumlarının psikolojik sağlamlık üzerinde temel etkileri olmakla birlikte etkileşimlerinin anlamlı bir etkisinin olmadığı bulgusu öğrencilerin büyük çoğunluğunun üniversiteye giriş sınavını tehdit olarak algılaması ve üniversiteye giriş algılama durumunun ebeveyn birliktelik durumuna göre farklılık göstermemesinden kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Tablo 4.14’de de görüldüğü gibi tam aileye sahip lise son sınıf öğrencilerinin %29,17’sinin üniversiteye giriş sınavını fırsat, %70,83’ünün ise tehdit olarak algıladığı; tek ebeveynli veya parçalanmış aileye sahip lise son sınıf öğrencilerinin ise %26,4’ünün sınavı fırsat, %73,6’sının tehdit olarak algıladığı görülebilmektedir. Hem tam aileye, hem de tek

ebeveynli veya parçalanmış aileye sahip öğrencilerin üniversiteye giriş sınavını algılama bakımından birbirine yakın dağılımlara sahip olması bu düşüncüyü desteklemektedir.

5.2.7. Üniversiteye giriş sınavını fırsat veya tehdit olarak algılayan lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlık düzeylerinin problemlı internet kullanımı düzeylerine göre incelenmesine ilişkin bulguların tartışılması

Araştırmanın bu alt amacında problemlı internet kullanımı düzeyinin lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlık puanları üzerinde anlamlı düzeyde bir temel etkiye sahip olup olmadığı sorgulanmıştır. Bu bağlamda lise son sınıf öğrencilerinde problemlı internet kullanımı düzeyinin psikolojik sağlık üzerinde anlamlı bir temel etkiye sahip olduğu; problemlı internet kullanımı düzeyi düşük olan alt grubun psikolojik sağlık puan ortalamasının problemlı internet kullanımı düzeyi yüksek olan üst grup ortalamasından daha yüksek olduğu ortaya konmuştur. Araştırmadan elde edilen bu bulgu, problemlı internet kullanımı ve psikolojik sağlık arasında negatif ve anlamlı düzeyde ilişki bulunduğu bulgusunu ortaya koyan araştırma bulguları arasında (Terwase ve Ibaishwa, 2014; Kopunicova, Orosova ve Benka, 2015; Zhou, Zhang, Liu ve Wang, 2017; Aktaş, 2018; Nam, Lee, Lee ve Diğ., 2018; Robertson, Yan ve Rapoza, 2018) tutarlılık olduğu belirtilebilir.

Öğrencilerin problemlı internet kullanımı gibi risk içeren bir davranışa yönelmeleri, özellikle ergenlik döneminin beraberinde getirdiği gelişim görevlerinden kaçış ve gerçek hayatın zorluklarından uzaklaşma yolu olarak değerlendirilebilir. İnternet kullanımının problemlı boyutunun ortaya çıkmasının ergenlik döneminin gelişimsel ihtiyaçlarından kaynaklandığı da literatürdeki bilgiler arasında yer almaktadır (Lin ve Tsai, 2002). Bununla birlikte psikolojik sağlık bireylerin psikolojik ve çevresel bir zorlanma durumuyla karşılaşmaları durumunda uyumlarını sürdürebilmek ve iyi kalabilmek için kültürel açıdan anlamlı yollara yönelmesini sağlayan kapasitedir (Ungar, 2008, s. 225). Ayrıca bireyin yaşıyla ve olgunluk düzeyiyle ilişkili davranış standartlarını ve gelişim görevlerini karşılamak konusunda başarılı bir geçmişe sahip olması birey için koruyucu bir faktördür (Masten, Cutuli, Herbers ve Reed, 2009). Bu bağlamda bireyin gerçek yaşamın zorluklarıyla yüzleşmek ve gelişimsel görevlerini yerine getirmek yerine bir kaçış aracı olarak interneti kullanmasının, onu bu koruyucu faktörden mahrum bıraktığı, psikolojik sağlık noktasında gelişme fırsatını

kaçırmasına yol açtığı ve tüm bunlarla birlikte yaşamdaki olası risklerle baş edebilmek konusunda güçsüz kalmasına sebep olmasıyla sonuçlanabileceği ifade edilebilir. Bununla birlikte psikolojik sağlamlıktan söz edebilmek için bireyin uyum zorluklarıyla baş etmek konusunda aktif girişimi önkoşul niteliğindedir (Masten, Best ve Garmezy, 1990; Luthar ve Cicchetti, 2000; Masten, Cutuli, Herbers ve Reed, 2009). Bir kaçış yolu olarak internetin kullanılmasının aktif girişimi engelleyerek bireyin uyum sorunları yaşayarak bunlarla baş etmek konusunda yetersiz kalabilmesiyle sonuçlanacağı söylenebilir.

Araştırmanın bir diğer bulgusunda problemli internet kullanımı ile üniversiteye giriş sınavını tehdit veya risk olarak algılama durumlarının psikolojik sağlamlık üzerinde temel etkileri olmakla birlikte etkileşimlerinin anlamlı bir etkisinin olmadığı bulgusu, bireylerin üniversiteye giriş sınavına ilişkin algılarının psikolojik sağlamlık noktasında ön plana çıkması ve problemli internet kullanımı düzeyi yüksek veya düşük olan iki grubun üniversiteye giriş sınavına ilişkin algılarının dağılımının birbirine yakın olması ile açıklanabilir.

5.2.8. Üniversiteye giriş sınavını fırsat veya tehdit olarak algılayan lise son sınıf öğrencilerinin beş faktör kişilik özelliklerinin onların psikolojik sağlamlıklarını yordayıcılığına ilişkin bulguların tartışılması

Lise son sınıf öğrencilerinde beş faktör kişilik özellikleri ile psikolojik sağlamlık ilişkisi ve beş faktör kişilik özelliklerinin psikolojik sağlamlığı yordayıcılığı üniversiteye giriş sınavını fırsat ya da tehdit tehdit olarak algılayan lise son sınıf öğrencilerinde ayrı ayrı incelenmiştir. Üniversiteye giriş sınavını fırsat olarak gören lise son sınıf öğrencilerinde beş faktör kişilik özellikleri alt boyutlarından olan sorumluluk (.27), dışadönüklük (.26) ve nevrozizmin (-.16) psikolojik sağlamlığın anlamlı yordayıcıları olduğu ve üniversiteye giriş sınavını fırsat olarak gören lise son sınıf öğrencilerinde psikolojik sağlamlık varyansının .25'ini açıkladığı bulgusuna ulaşılmıştır. Üniversiteye giriş sınavını tehdit olarak gören lise son sınıf öğrencilerinde ise beş faktör kişilik özellikleri alt boyutlarından olan sorumluluk (.30), dışadönüklük (.25), nevrozizm (-.14) ve deneyime açıklığın (-.14) ve yumuşak başlılığın (.08) psikolojik sağlamlığın anlamlı yordayıcıları olduğu ve üniversiteye giriş sınavını tehdit olarak gören lise son sınıf öğrencilerinde psikolojik sağlamlık varyansının .25'ini açıkladığı bulgusuna erişilmiştir.

Beş faktör kişilik özelliklerinin alt boyutlarından olan sorumluluğun, üniversiteye giriş sınavını fırsat olarak ve tehdit olarak gören lise son sınıf öğrencilerinde psikolojik sağlamlığın önemli bir yordayıcısı olduğu bulgusu literatürdeki araştırma bulgularıyla (Fayombo, 2010; Özer, 2013; Topçu, 2017) tutarlılık göstermektedir. Ayrıca psikolojik sağlamlık ile beş faktör kişilik özelliklerinin tümü arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunduğunu gösteren çalışmaların (Livingston, Hjemdal, Friborg ve Stiles, 2012; Tiainen, Männistö, Lahti ve diğ., 2013; Shiner ve Masten, 2014; Çetin, Yeloğlu ve Basım, 2015) da bu bulguyu desteklediği söylenebilir. Beş faktör kişilik özellikleri alt boyutlarından olan sorumluluk; çalışkanlık, başarı arzusu, özdisiplin ve planlılık gibi özelliklerle ilgili bir kişilik özelliği olarak karşımıza çıkmaktadır (Burger, 2006; Cloninger, 2009; Schultz ve Schultz, 2009). Ciddi bir stres kaynağı olan üniversiteye giriş sınavını fırsat ya da tehdit olarak algılama durumundan bağımsız olarak bireylerin yaşamlarındaki zorlayıcı yaşantılar karşısında ihtiyaç duydukları planlılık ve özdisiplin gibi özellikleri temsil eden kişilik özelliği sorumluluktur. Bu bağlamda sorumluluğun psikolojik sağlamlığı yordamasının sorumluluğun tanımından ve doğasından kaynaklandığı söylenebilir. Ayrıca üniversiteye giriş sınavı gibi akademik bir duruma ilişkin algılara göre farklılık göstermeksizin psikolojik sağlamlığın yukarıda da belirtilen çalışkanlık, başarı arzusu, özdisiplin ve planlılık gibi özelliklerle tanımlanan sorumluluk tarafından yordanmasının, bu kişilik özelliğinin barındırdığı özelliklerle ve bireylerin bu zorlu akademik yaşantı karşısında daha güçlü durabilmelerinin bir kişilik özelliği olan sorumluluğun desteğiyle kolaylaştığıyla açıklanabileceği düşünülmektedir.

Beş faktör kişilik özelliklerinin diğer bir alt boyutu olan dışadönüklüğün, üniversiteye giriş sınavını fırsat olarak ve tehdit olarak gören lise son sınıf öğrencilerinde psikolojik sağlamlığın önemli bir yordayıcısı olduğu bulgusu Topçu (2017) ve Özer (2013) tarafından gerçekleştirilen çalışma bulgularıyla tutarlılık gösterirken Fayombo (2010) tarafından gerçekleştirilen çalışmada dışadönüklüğün psikolojik sağlamlığın anlamlı bir yordayıcısı olmadığı bulgusuyla tutarlılık göstermemektedir. Dışadönüklük düzeyi yüksek bireyler sosyal, eğlenceyi seven, şefkatli, konuşkan, neşeli ve yaşamda aktif olan bireylerdir (Burger, 2006; Costa ve McCrae, 1986c'den akt. McCrae ve Costa, 2006; Cloninger, 2009; Schultz ve Schultz, 2009; McCrae ve Costa, 2003'den akt. Yazgan İnanç ve Yerlikaya, 2012). Üniversiteye giriş sınavını fırsat veya tehdit olarak algılama durumuna göre farklılık göstermeksizin dışadönüklüğün psikolojik sağlamlığın anlamlı bir yordayıcısı olması, bireylerin

yaşamda aktif olma girişimleriyle açıklanabilecektir. Zorlayıcı bir yaşantı olan üniversiteye giriş sınavı pek çok bireyin akademik anlamda ilerlemek ve kendi ayakları üzerinde durabilecek kaynaklara ulaşabilmek için izlemesi gereken önemli bir yol olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle ailesine bağımlı yaşamak durumunda kalan ergenlerin kendi ayakları üzerinde durabilmeleri için etkili bir yol olan üniversiteye giriş sınavını kendilerini daha iyi bir geleceğe ve hedeflerine ulaştıracak bir sıçrama tahtası olarak görmelerini destekleyen bu kişilik özelliğinin psikolojik sağlamlığın anlamlı bir yordayıcısı olması bu doğrultuda açıklanabilecektir. Bunun yanında dışadönüklük düzeyi yüksek bireylerin psikolojik sağlamlığın koruyucu faktörlerinden olan sosyal desteğe ulaşmak noktasında daha girişimci davranabilmektedirler. Bu doğrultuda psikolojik sağlamlığın yordayıcıları arasında yer alan dışadönüklüğün psikolojik sağlamlığa ilişkin risk faktörlerini azaltmak ve koruyucu faktörleri arttırmak noktasında bireylerin ihtiyaç duyduğu kaynaklara ulaşmasında bireye destek olduğu söylenebilecektir.

Beş faktör kişilik özelliklerinin bir başka alt boyutu olan nevrotizm de üniversiteye giriş sınavını fırsat olarak ve tehdit olarak gören lise son sınıf öğrencilerinde psikolojik sağlamlığın yordayıcısı olduğu bulgusu yukarıda belirtilen (Fayombo, 2010; Özer; 2013; Topçu; 2017) araştırma bulgularıyla tutarlılık göstermektedir. Araştırma kapsamında nevrotizmin üniversiteye giriş sınavını fırsat veya tehdit olarak görme durumundan etkilenmeksizin psikolojik sağlamlığın negatif yönlü ve anlamlı bir yordayıcısı olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Nevrotizmin psikolojik sağlamlığı negatif yönlü yordaması yine nevrotizm tanımıyla anlam kazanmaktadır. Nevrotizm düzeyi yüksek bireylerde stres, kaygı, güvensizlik, öfke gibi olumsuz durum ve duyguların hakim olduğu bilinmektedir (Burger, 2006; Cloninger, 2009; Schultz ve Schultz, 2009). Bu bağlamda yüksek nevrotizm düzeyine sahip bireylerin yaşam karşısında güçlü duruşu temsil eden psikolojik sağlamlığı negatif yönlü yordaması; zorluklar karşısında şikayet eden, stresle baş etmekte zorlanan ve güvensizlik yaşayan bireylerin yaşamda karşılaşıcağı potansiyel güçlüklerle açıklanabilecektir. Aynı zamanda psikolojik sağlamlığı yordamak noktasında nevrotizmin önemli ve anlamlı olması, psikolojik sağlamlık kavramıyla da açıklanabilecektir. Bireyin psikolojik sağlamlığı bu araştırmada da görüldüğü gibi üniversiteye giriş sınavı gibi durumlara ilişkin algısına göre anlamlı şekilde farklılık gösterebilmektedir. Bu durum bireyin yaşamında karşılaştığı zorluklara ilişkin algısının psikolojik sağlamlığı noktasında önem

kazandığını göstermektedir. Nevrotizm düzeyi yüksek bireylerin yaşam karşısında olumsuz bir algıya sahip olduğu, bu durumun ise psikolojik sağlamlıklarının gelişmesini güçleştireceği söylenebilecektir.

Araştırma kapsamında beş faktör kişilik özelliklerinin alt boyutlarından olan deneyime açıklığın üniversite sınavını tehdit olarak gören lise son sınıf öğrencilerinde psikolojik sağlamlığın negatif yönlü ve anlamlı düzeyde yordayıcısı olduğu ancak üniversiteye giriş sınavını fırsat olarak gören bireylerin psikolojik sağlamlıklarının anlamlı bir yordayıcısı olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Fayombo (2010) ve Özer (2013) tarafından gerçekleştirilen araştırmalarda ulaşılan bulgulardan olan deneyime açıklığın psikolojik sağlamlığın pozitif yönlü ve anlamlı bir yordayıcısı olduğu bulguları ve Topçu (2017) tarafından gerçekleştirilen araştırmada deneyime açıklığın psikolojik sağlamlığın anlamlı bir yordayıcısı olmadığı bulgusuyla mevcut araştırma bulgularıyla tutarlılık göstermemektedir. Hayatta karşılaşılan yeniliklerle tanışmakta istekli oluş, geleneklerden bağımsız düşünebilmek deneyime açıklık düzeyi yüksek olan bireylerin özellikleri arasında yer almakta ve deneyime açıklık düzeyi yüksek bireyler sanatsal, hayal gücü yüksek, orijinal, çeşitlilik arayan, bağımsız, cesur, yaratıcı ve entelektüel merak sahibi kişiler olarak betimlenmektedir (Burger, 2006; Costa ve McCrae, 1986c'den akt. McCrae ve Costa, 2006; Cloninger, 2009; Schultz ve Schultz, 2009; McCrae ve Costa, 2003'den akt. Yazgan İnanç ve Yerlikaya, 2012). Bu çerçevede yeniliklere açık oluşu gösteren deneyime açıklığın üniversite sınavını tehdit olarak gören lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlamlığının negatif yönlü ve anlamlı bir yordayıcısı olmasının çalışmanın gerçekleştirildiği 2017-2018 yılında yapılan sınav sistemi değişiklikleri ile açıklanabilir. Üniversiteye giriş sınavını tehdit olarak algılayan lise son sınıf öğrencileri, süreç boyunca sınav sistemine ilişkin yaşanan değişimlerden ve getirilen yeniliklerden kaynaklanan belirsizliğe yoğun bir şekilde maruz kalmışlardır. Bu durum üniversite sınavını tehdit olarak algılayan öğrencilerin psikolojik sağlamlıklarında deneyime açıklık özelliğinin bir risk faktörü olmasına yol açtığı şeklinde ifade edilebilir.

Araştırmada sınavı fırsat olarak gören lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlamlıklarının yordayıcıları arasında deneyime açıklık kişilik özelliğinin olmaması dikkat çekici bir bulgudur. Bu bulgu da öğrencilerin üniversiteye giriş sınavına ilişkin algılarıyla açıklanabilecektir. Mevcut değişimlere ve sınav sistemine rağmen

üniversiteye giriş sınavına ilişkin olumlu duygulara sahip olan ve sınavı fırsat olarak algılayan bireylerin, onları sık sık karşılaştıkları değişim ve yeniliklerden olumsuz olarak etkilenmeksizin süreç odaklı hareket ettikleri düşünülmektedir. Buradan hareketle üniversiteye giriş sınavını fırsat olarak gören bireylerin psikolojik sağlamlıklarının, zaten olumlu bir algıya sahip oldukları üniversiteye giriş sınavında gerçekleşen değişimlerle farklılık göstermediği düşünülmektedir.

Araştırmada beş faktör kişilik özelliklerinin alt boyutlarından olan yumuşak başlılığın üniversite sınavını tehdit olarak gören lise son sınıf öğrencilerinde psikolojik sağlamlığın anlamlı düzeyde yordayıcısı olduğu ancak üniversiteye giriş sınavını fırsat olarak gören bireylerin psikolojik sağlamlıklarının anlamlı bir yordayıcısı olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Yumuşak başlılık diğer insanlarla uyumu ve diğerlerine yönelik olumlu duyguları temsil eden bir kişilik özelliğidir (Burger, 2006; Costa ve McCrae, 1986c'den akt. McCrae ve Costa, 2006; Cloninger, 2009; Schultz ve Schultz, 2009; McCrae ve Costa, 2003'den akt. Yazgan İnanç ve Yerlikaya, 2012). Mevcut araştırmada üniversiteye giriş sınavını fırsat olarak algılayan, yani sınava ilişkin umut gibi olumlu duygulara sahip bireylerin psikolojik sağlamlıklarının, üniversiteye giriş sınavını tehdit olarak gören, yani sınava ilişkin öfke-sitem, korku ve stres gibi olumsuz duygulara sahip bireylere göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulguna ulaşılmıştır. Bu bağlamda olumlu duygulara sahip olmanın psikolojik sağlamlık noktasında belirleyici bir özellik olduğu düşünülmektedir. Üniversiteye giriş sınavını tehdit olarak gören bireylerde diğerlerine yönelik olumlu duygulara ve güvene sahip olmakla karakterize edilen yumuşak başlılığın psikolojik sağlamlığın anlamlı düzeyde yordayıcısı olduğu bulgusunun; olumlu duygulara sahip olmanın ve güvenilebilir bir çevreye sahip olma algısının doğal bir sonucu olduğu düşünülmektedir.

Üniversiteye giriş sınavını fırsat olarak algılayan bireylerin psikolojik sağlamlıkları noktasında yumuşak başlılığın anlamlı bir yordayıcı olmaması ise üniversiteye giriş sınavı gibi sık sık değişen ve belirsizlik yaratan bir olguya karşı bile umut gibi olumlu bir duyguya sahip olmalarıyla açıklanabilecektir. Mevcut araştırmada üniversite sınavını fırsat olarak gören bireylerin sahip oldukları olumlu perspektifle birlikte üniversite sınavını tehdit olarak gören bireylere göre daha yüksek psikolojik sağlamlık düzeyine sahip olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bu bulguyla birlikte değerlendirildiğinde yumuşak başlılığın, zaten güven ve olumlu duygulara sahip olan ve

üniversiteye giriş sınavını fırsat olarak gören bireylerin psikolojik sağlamlıklarında anlamlı bir yordayıcı olmamasının anlam kazandığı düşünülmektedir.

5.3. Öneriler

Araştırmada ülkemizdeki üniversiteye giriş sınavına ve bu sınava girecek lise son sınıf öğrencilerine ilişkin bazı sonuçlar ortaya konulmuştur. Bu sonuçlar ve alanyazın çerçevesinde okul psikolojik danışmanlarına, öğretmenlere, velilere ve araştırmacılara yönelik geliştirilen öneriler aşağıda sunulmuştur:

5.3.1. Okul psikolojik danışmanlarına, öğretmenlere ve velilere yönelik öneriler

1. Lise son sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlamlıklarında üniversite sınavına ilişkin algılarının temel belirleyici olduğu, bu nedenle üniversite sınavına ilişkin olumlu algılar geliştirmenin önemli olduğu ortaya konulmuştur. Bu bağlamda okul rehberlik programlarında üniversiteye giriş sınavına ilişkin bilgilendirmeler ile sınava hazırlık sürecindeki öğrencilerin üniversiteye giriş sınavına ilişkin yaygın korku ve stresinin azaltılması ve hedeflerine ilişkin motivasyonlarını arttırmaya yönelik seminer, psiko-eğitim yada bireyle ve grupla psikolojik danışma gibi çalışmalara yer verilmesinin sürece destek olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca ebeveynler ve öğretmenler ile gerçekleştirilecek bilgilendirme çalışmaları ile tüm paydaşların üniversiteye giriş sınavına ilişkin ortak algıyı olumlu desteklemeleri ve öğrencilerin olumlu algı geliştirmelerine ilişkin destek sunmaları açısından fayda sağlayabileceği düşünülmektedir.

2. Algılanan sosyoekonomik düzeye göre psikolojik sağlamlığın farklılık gösterdiği bulgusuna ulaşılmıştır. Sosyoekonomik düzeyin bireylerin yaşamda ulaşabilecekleri olanakları belirleme durumu göz önünde bulundurulduğunda öğrencilerin okul yaşantılarının olabildiğince zenginleştirilmesi önerilmektedir. Bu çerçevede okullarda yürütülecek yaratıcı drama çalışmaları ve öğrencinin yaşayarak öğrenebileceği yaşamsal çalışmalar ile öğrencilerin yaşama ilişkin farklı tecrübeler kazanabileceği düşünülmektedir.

3. Ebeveyn birliktelik durumuna göre psikolojik sağlamlığın farklılık gösterdiği bulgusuna ulaşılmıştır. Sağlıklı bir aile ortamının oluşmasının ailelerin bilinçlendirilmesi ile mümkün olacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda ihtiyaç analizleri çerçevesinde planlanarak uygulanacak aile eğitim programlarının faydalı olacağı

düşünülmektedir. Ergenle iletişim ve çatışma çözme gibi konularda düzenlenecek eğitimlerin de ebeveyn-ergen ilişkisine destek olacağı düşünülmektedir. Ayrıca tek ebeveynli/parçalanmış aileye sahip öğrencilerin eğitim ortamlarında daha fazla desteklenerek yaşayabilecekleri olası sorunların önlenmesinin de faydalı olacağı düşünülmektedir.

4. Problemlı internet kullanımı düzeyine göre psikolojik sağlamlığın farklılık gösterdiği bulgusuna ulaşılmıştır. Özellikle ergenlik dönemindeki bireyler için risk teşkil eden problemlı internet kullanımı düzeyinin azaltılabilmesi ve bireyin bu duruma ilişkin koruyucu özellikler kazanması için internet bağımlılığı konusunda öğrenci, veli ve öğretmen eğitimlerinin düzenlenmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir. Ayrıca akademik başarı gibi koruyucu faktörleri arttırmak noktasında yapılacak çalışmalar, problemlı internet kullanımı gibi risklerin, üniversite sınavı gibi beklendik stres faktörlerinin yanında beklenmedik olarak karşılaşılan stres faktörleriyle baş edebilmeleri noktasında fayda sağlayabileceği düşünülmektedir. Bununla birlikte bireyin internet ortamında elde ettiği saygı ve sevgiyi gerçek yaşamda da bulabilmesi amacıyla sağlıklı ebeveyn desteği, olumlu yönlerin pekiştirilerek artırılması gibi yolların izlenilmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir.

5. Beş faktör kişilik özelliklerinin psikolojik sağlamlık üzerinde temel bir belirleyici olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda bireylerin yaşamlarındaki koruyucu faktörlerin artırılması, risk faktörlerinin azaltılması ve psikolojik sağlamlığa ilişkin yaşantıların zenginleştirilmesine ilişkin gerçekleştirilecek çalışmalarda bireylerin kişilik özelliklerinin dikkate alınarak çalışmaların planlanmasının faydalı olacağı düşünülmektedir.

5.3.2. Araştırmacılara yönelik öneriler

1. Alanyazında lise son sınıf öğrencilerinin üniversiteye giriş sınavına ilişkin algılarının sınırlı sayıda araştırmada incelendiği ve pek çok birey için hayati önem taşıyan üniversiteye giriş sınavlarının bireyler üzerindeki etkilerine dair sınırlı sayıda çalışma yapıldığı görülmektedir. Bu konuya ilişkin daha fazla çalışma yapılması ve yapılacak çalışmalardan ulaşılan sonuçların değerlendirilmesinin zorlayıcı bir süreç olan üniversiteye giriş sınavının öğrenciler üzerindeki olumsuz etkilerini azaltabileceği düşünülmektedir.

2. Bu araştırmada lise son sınıf öğrencilerine ilişkin elde edilen veriler, kullanılan ölçeklerin toplam puanları ve kişisel bilgi anketinde yer alan sorularla sınırlıdır. Bu bağlamda ebeveyn, ğretmen ve ğrenci örneklemlerinde farklı değişkenlerin ve ölçeklerin alt boyutlarıyla birlikte kullanılmasının, araştırmalardan elde edilebilecek sonuçları zenginleştirerek alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

3. Araştırma karma desen ile yürütülen bir çalışma olduğu için nitel ve nicel araştırma yöntemleri bir arada kullanılmıştır. Yapılacak nitel çalışmalar ile farklı örneklemlerde öğrencilerin algılarının tespit edilmesinin ve niversiteye hazırlık sürecini kapsayan çalışmaların gerçekleştirilmesinin alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Akgün, Ü. (2018). *Lise öğrencilerinde psikolojik sağlamlığın yordayıcıları olarak güvengenlik ve mizah tarzları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=fS4sqEZr79C_n60Rk6MjFXjhdgCr-9_xVl0Le6AqEiaJ0vPj0836X9YWYKSnYz4W (Erişim tarihi: 15.03.2019)
- Akın, M. A. and Minaz, M. B. (2018). Metaphoric perceptions of secondary school students related to central examination. *International Journal of Progressive Education*, 14(6), 152-167. <https://eric.ed.gov/?id=EJ1201829> (Erişim tarihi: 15.03.2019)
- Aktaş, B. (2018). *Ortaokul öğrencilerinde internet ve dijital oyun bağımlılığının psikolojik sağlamlık ve saldırganlıkla ilişkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kars: Kafkas Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=fS4sqEZr79C_n60Rk6MjFbRlucXam1lRYqatBtgnKjFN6zQkjpYYnwZ03yRAIV8X (Erişim tarihi: 15.03.2019)
- Aktaş, E. (2016). *Ergenlerin psikolojik dayanıklılıkları ile gelecek beklentileri arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=Br_XTptK8CZ70f0JGX9xEjQ1NJk1vKT1tYE0HuORkI5kyrnuSHuQFM_wo00IGjLL (Erişim tarihi: 11.04.2017)
- Algünerhan, R. G. (2017). *12-14 yaşındaki ergenlerde algılanan ana baba tutumları benlik algısı ve psikolojik sağlamlık*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Nişantaşı Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=DPTyuy3wRPq_qvCPSqUB61iwcKLpCf0U8uENUZ8IEACQtiH3YOswYOlvoz_byyf (Erişim tarihi: 11.04.2017)

- Altındağ, Y. (2013). *Anne-babası boşanmış ergenlerin psikolojik dayanıklılık düzeylerinde yordayıcı değişkenler olarak yaşam doyumu ve yalnızlık*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=1zw6GvYMe-q3Hf6HR-3US00A8wYxx339OEfrt7SgW4Qaq1uuOGSqlih_z1MocZtz (Erişim tarihi: 16.05.2018)
- Arastaman, G. ve Balcı, A. (2013). Lise öğrencilerinin yılmazlık algılarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 13(2), 915-928. <http://oldsite.estp.com.tr/pdf/tr/888faf3712d14f0e1810f3d7982f1a46mantr.pdf> (Erişim tarihi: 11.04.2017)
- Arıcı, N. (2013). Psikolojik dayanıklılık. *Güncel Psikolojik Kavramlar 1: Pozitif Psikoloji* içinde, (A. Akın, Ed.) (242-250). Sakarya: Sakarya Üniversitesi Eğitim bilimleri Enstitüsü.
- Arslan, F. (2018). *Din ve psikoloji eğitimi alan öğrencilerin psikolojik sağlamlık ve affedicilik düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=MzP7PYssFqdb3WljlroAkTpPQ7NROjvS7Qs2QWy8Up-xBg0iYGttp3c0Qn1dmC53> (Erişim tarihi: 15.02.2019)
- Arslan, G. (2015a). Ergenlerde psikolojik sağlamlık: Bireysel koruyucu faktörlerin rolü. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(44), 149-158. https://www.researchgate.net/publication/283352913_Ergenlerde_Psikolojik_Saglamlik_Bireysel_Koruyucu_Faktorlerin_Rolu_Resilience_in_Adolescents_The_Role_of_Individual_Protective_Factors (Erişim tarihi: 02.01.2017)
- Arslan, G. (2015b). Çocuk ve Genç Psikolojik Sağlamlık Ölçeği'nin (ÇGPSÖ-12) psikometrik özellikleri: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Ege Eğitim Dergisi*, 1(16), s. 1-12. <https://dergipark.org.tr/download/article-file/57186> (Erişim tarihi: 02.01.2017)

- Arslan, H. (2019). Psikolojik danışmanların mutluluk, psikolojik sağlamlık ve bağımlılık durumları arasındaki ilişkiler. *Sağlık Bilimlerinde Eğitim Dergisi*, 1(1), 47-54. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/632406> (Erişim tarihi: 09.05.2019)
- Aslan Üçkardeş, E. (2010). *Mersin Üniversitesi öğrencileri arasında internet bağımlılığının değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Tıpta Uzmanlık Tezi. Mersin: Mersin Üniversitesi, Tıp Fakültesi. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=zD1B0cW7zVr3VcnZjitVXtKdfQyCX84pVOzXiPDWkvMiP_MI4VBIX__cs5jasZz8 (Erişim tarihi: 02.06.2018)
- Ay, T. (2018). *Üniversite sınavına hazırlanan öğrencilerin depresif belirti yaygınlığı ile stresle başa çıkma tarzları arasındaki ilişki*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=hcgrYffRbz0Z44UJEuLtWamN4taz6dzENO6lLQsrLHTTJSPcNLIVRqYMz_cnWPZN (Erişim tarihi: 05.03.2019)
- Aydın, E. (2016). *Üniversite giriş sınavına hazırlanan öğrencilerin sınav kaygılarının farklı değişkenlere göre incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Nişantaşı Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=Br_XTptK8CZ70f0JGX9xEqpx3zMO3r8tC8gJTwAhUchGDeFDdjembYfR1ocIbOzL (Erişim tarihi: 02.06.2018)
- Aydoğdu, E. (2008). *İlköğretim okullarındaki öğrenci ve öğretmenlerin sahip oldukları okul algıları ile ideal okul algılarının metaforlar (mecazlar) yardımıyla analizi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=biL2P3cCsPgUNjVdV2BsGMYqatkK8fDdVJ39cb9ATgDCiR5MJ21OQVooU7NMvQK2> (Erişim tarihi: 02.01.2017)
- Aydoğdu, T. (2013). *Bağlanma stilleri, başa çıkma stratejileri ile psikolojik dayanıklılık arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=vVNzTGHHhjH-u3WMToxQ-p4R_dCiPYYRj8OduUGX3I876J8rGrv2lDjmPsx7SDeC (Erişim tarihi: 02.01.2017)
- Aylaz, R., Güneş, G., Günaydın, Y., Kocaer, M. and Pehlivan, E. (2015). Problematic internet usage among high school students and the relevant factors. *Turkish Journal of Public Health*, 13(3), 184-192. <https://tjph.org/ojs/index.php/TJPH/article/view/333> (Erişim tarihi: 02.01.2017)
- Ayyash-Abdo, H., Sanchez-Ruiz, M. J., and Barbari, M. L. (2016). Resiliency predicts academic performance of Lebanese adolescents over demographic variables and hope. *Learning and Individual Differences*, 48, 9-16. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1041608016300474> (Erişim tarihi: 05.07.2018)
- Bacanlı, H., İlhan, T. ve Aslan, S. (2009). Beş Faktör Kuramına dayalı bir kişilik ölçeğinin geliştirilmesi: Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi (SDKT). *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 261-279. <https://dergipark.org.tr/download/article-file/256271> (Erişim tarihi: 02.01.2017)
- Bal, B. ve Başar, E. (2013). Finlandiya, Almanya, Singapur ve Türkiye'nin eğitim sistemleri açısından kademeler arası geçiş sistemlerinin karşılaştırılması. *Çukurova Üniversitesi Türkoloji*. http://turkoloji.cu.edu.tr/pdf/belgin_bal_erdogan_basar_kademeler_arasi_gecis_sistemi.pdf (Erişim tarihi: 03.05.2017)
- Barbarin, O. A. (1993). Coping and resilience: Exploring the inner lives of African American children. *Journal of Black Psychology*, 19(4), 478-492. <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/00957984930194007?journalCode=jbpa> (Erişim tarihi: 03.05.2017)
- Baş, G. ve Kıvılcım, Z. S. (2019). Türkiye'de öğrencilerin merkezi sistem sınavları ile ilgili algıları: Bir metafor analizi çalışması. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 7(2), 639-667. <http://enadonline.com/tr/arsiv/cilt-7-sayi-2/turkiye-de-ogrencilerin-merkezi-sistem-sinavlari-ile-ilgili-algilari-bir-metafor-analizi-calismasi/> (Erişim tarihi: 03.05.2019)

- Baştürk, S. (2011). Üniversiteye giriş sınavına hazırlanma sürecinin öğrencilerin matematik öğrenmeleri üzerine olumsuz yansımaları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40(2011), 69-79. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/87350> (Erişim tarihi: 03.05.2017)
- Bayraktar, F. (2013). İnternet ve ergen gelişimi. *İnternet Bağımlılığı: Sorunlar ve Çözümler* içinde (M. Kalkan ve C. Kaygusuz, Ed.). (75-94). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Beauvais, F. and Oetting, E. R. (1999). Drug use, resilience, and the myth of the golden child. *Resilience and Development: Positive Life Adaptations* içinde, (Glantz ve Johnson, Ed.). 101-107. New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers. https://www.researchgate.net/publication/225263995_Drug_Use_Resilience_and_the_Myth_of_the_Golden_Child (Erişim tarihi: 03.05.2017)
- Bedir Erişti, S. D. (2011). Bilimsel araştırma yöntemleri. *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* içinde (A. A. Kurt, Ed.). (s. 1-18). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Benard, B. (1991). *Fostering resiliency in kids: Protective factors in the family, school, and community*. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED335781.pdf> (Erişim tarihi: 03.05.2017)
- Biçkur, B. (2015). *Üniversite sınavına girecek öğrencilerin sınav kaygısı benlik saygısı ve anne baba tutumu arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=Br_XTptK8CZ70f0JGX9xEtyrOQG_Ga5PiRQYHxz3zBEsmL7WhDa0aW_KdIECJYsq (Erişim tarihi: 02.01.2017)
- Buckner, J. C., Mezzacappa, E. and Beardslee, W. R. (2003). Characteristics of the resilient youths living in poverty: The role of self-regulatory processes. *Development and Psychopathology*, 15, 139-162. http://www.academia.edu/download/39982435/Characteristics_of_resilient_youths_livi20151113-19763-co5blw.pdf (Erişim tarihi: 02.01.2017)
- Bulut, B. (2016). *Ergenlerin anksiyete, sosyal destek ve psikolojik sağlık düzeyleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=cbOXH84ZayrLjc0tI-QXKsqkioVqted_YIr8WSIIAZw_ImQ7x3UzDI62ykWojL24 (Erişim tarihi: 02.06.2017)
- Burger, J. M. (2006). *Kişilik*. İstanbul: Kaknüs Yayıncılık.
- Büyüköztürk, ř., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, ř. ve Demirel, F. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. (20. bs.). Ankara: Pegem Akademi.
- Caplan, S. E. (2002). Problematic internet use and psychosocial well-being: development of a theory-based cognitive-behavioral measurement instrument. *Computers in Human Behavior*, 1(18), 553-575. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0747563202000043> (Erişim tarihi: 03.02.2018)
- Caplan, S. E. (2005). A social skill account of problematic internet use. *Journal of Communication*, 721-736. http://www.uam.es/personal_pdi/psicologia/pei/download/%5B4%5DCaplan2005ProblematicInternetUse.pdf (Erişim tarihi: 02.01.2017)
- Carr, A. (2011). *Positive Psychology: The science of happiness and human strengths*. New York: Routledge.
- Ceyhan, A. A. (2007). Comparison of Turkish problematic and non-problematic internet users. *6th WSEAS International Conference on Education and Educational Technology*, 128-132. https://www.researchgate.net/publication/254989139_Comparison_of_Turkish_Problematic_and_Non-Problematic_Internet_Users (Erişim tarihi: 24.03.2017)
- Ceyhan, A. A. (2011a). Ergenlerin problemlı internet kullanım düzeylerinin yordayıcıları. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 18(2), 85-94. <https://www.ejmanager.com/mnstemps/46/46-1359359880.pdf?t=1560381965> (Erişim tarihi: 02.01.2017)
- Ceyhan, A. A. (2011b). İnternet kullanma temel nedenlerine göre üniversite öğrencilerinin problemlı internet kullanımı ve algıladıkları iletişim beceri düzeyleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 11(1), 59-77. <http://www.kuyeb.com/pdf/tr/8c3dccc60ddf88b1238956f34a6abd41anTAM.pdf> (Erişim tarihi: 02.01.2017)

- Ceyhan, A. A. ve Ceyhan, E. (2014). Problemlı İnternet kullanım ölçeği'nin ergenlerde geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Bağımlılık Dergisi*, 15(2), 56-64. https://www.researchgate.net/publication/308139110_Problemlı_internet_kullanim_olcegi'nin_ergenlerde_gecerlik_ve_guvenilirlik_calismasi (Erişim tarihi: 02.01.2017)
- Ceyhan, E. (2010). Problemlı internet kullanım düzeyi üzerinde kimlik statüsünün, internet kullanım amacının ve cinsiyetin yordayıcılığı. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 10(3), 1323-1355. <https://web.a.ebscohost.com/abstract?direct=true&profile=ehost&scope=site&authtype=crawler&jrnl=13030485&AN=53899342&h=k%2feYb78cePgkIGcatFuE6l9NDI88pGn4t3WLRMHczRgA7QfeZej8BDQbZ%2bM%2f7myLEyIpTyL0T973YQ5RU8Jlcg%3d%3d&crl=c&resultNs=AdminWebAuth&resultLocal=ErrCrlN otAuth&crlhashurl=login.aspx%3fdirect%3dtrue%26profile%3dehost%26scope%3dsite%26authtype%3dcrawler%26jrnl%3d13030485%26AN%3d53899342> (Erişim tarihi: 24.12.2018)
- Ceyhan, E., Ceyhan, A. A. ve Gürçan, A. (2007). Problemlı İnternet Kullanım Ölçeği'nin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 7(1), 387-416. <https://toad.halileksi.net/sites/default/files/pdf/problemlı-internet-kullanımı-olcegi-toad.pdf> (Erişim tarihi: 24.12.2018)
- Cloninger, S. (2009). *Theories of personality: Understanding persons*. (5. bs.). New Jersey: Pearson Education International.
- Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences*. (2. bs.). Routledge.
- Costa Jr, P. T., and McCrae, R. R. (1986). Personality stability and its implications for clinical psychology. *Clinical Psychology Review*, 6(5), 407-423. <https://psycnet.apa.org/record/1987-06927-001> (Erişim tarihi: 10.12.2017)
- Cüceloğlu, D. (2018). *İnsan ve davranışı: Psikolojinin temel kavramları*. (38. bs.). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çakır, Ö., Horzum, B. ve Ayas, T. (2013). İnternet bağımlılığının tanımı ve tarihçesi. *İnternet Bağımlılığı: Sorunlar ve Çözümler içinde* (M. Kalkan ve C. Kaygusuz, Ed.). (1-16). Ankara: Anı Yayıncılık.

- Çakmak, A., Şahin, H. ve Demirbaş, E. A. (2017). 7. ve 8. sınıf ortaokul öğrencilerinin sınav kaygısı ve benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *e-Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 1-9. <https://dergipark.org.tr/download/article-file/335829> (Erişim tarihi: 24.12.2018)
- Çelik, E. (2013). Lise son sınıf öğrencilerinin yılmazlık özelliklerinin duygusal dışavurum açısından incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(2), 221-236. <http://dergipark.gov.tr/ataunisobil/issue/2833/38555> (Erişim tarihi: 24.12.2018)
- Çetin, F., Yeloğlu, H. O. ve Basım, H. N. (2015). Psikolojik dayanıklılığın açıklanmasında Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin rolü: bir kanonik ilişki analizi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 30(75), 81-92. [http://www.academia.edu/19933850/Psikolojik_Dayan%C4%B1kl%C4%B1l%C4%B1n_A%C3%A7%C4%B1klanmas%C4%B1nda_Be%C5%9F_Fakt%C3%B6r_Ki%C5%9Filik_%C3%96zelliklerinin_Rol%C3%BC_Bir_Kanonik_%C4%B0li%C5%9Fki_Analizi](http://www.academia.edu/19933850/Psikolojik_Dayan%C4%B1kl%C4%B1l%C4%B1l%C4%B1n_A%C3%A7%C4%B1klanmas%C4%B1nda_Be%C5%9F_Fakt%C3%B6r_Ki%C5%9Filik_%C3%96zelliklerinin_Rol%C3%BC_Bir_Kanonik_%C4%B0li%C5%9Fki_Analizi) (Erişim tarihi: 24.02.2018)
- Çiftçi Arıdağ, N. ve Ünsal Seydooğulları, S. (2018). Lise öğrencilerinin yaşam doyumu ve yılmazlık düzeylerinin anne-baba tutumlarıyla ilişkisi açısından incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1-24. <http://www.efdergi.hacettepe.edu.tr/upload/files/2627-published.pdf> (Erişim tarihi: 24.02.2019)
- Çiftgöz, P. (2018). *Üniversite sınavına hazırlanan lise öğrencilerinde denetim odağı inancının umutsuzluk düzeylerine etkisi: Avcılar-Beylikdüzü örnekleme*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=fS4sqEZr79C_n60Rk6MjFe98rf6m4WvIyPXqal9kur1TIC_k-FZBLx3f-wmDzeVN (Erişim tarihi: 24.02.2019)
- Davis, R. A. (2001). A Cognitive-Behavioral model of pathological internet use. *Computers in Human Behavior*, 17 (2001) 187-195. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0747563200000418> (Erişim tarihi: 28.03.2018)

- Dayıoğlu, B. (2008). *Resilience in university entrance examination applicants: The role of learned resourcefulness, perceived social support, and gender*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=-Z0vbSUGrhM9fXoGkRe6Qz_0t4V1KVKHMElWX2_zSGm6_xTheyfE_lfP5ZkYshHa (Erişim tarihi: 28.03.2018)
- Demirbaş, N. (2010). *Yaşamda anlam ve yılmazlık*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=ZeTyprYuef2HkaF3xt4wYu_Rs582vv3nrHtiiQL0viPwlQb7GwZPiCLlq6Tx5PkM (Erişim tarihi: 28.03.2018)
- Demireğen, Z. (2019). *Ergenlik dönemindeki öğrencilerin duygu düzenleme becerileri ile akademik güdülenmeleri arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=as2oTjW5jfr9IKSvmCdJYuz7389Ur8DpzjCN3E5zGz9EtFakgie7pXdbS3h8qXsg> (Erişim tarihi: 13.05.2019)
- Doğan, T. (2015). Kısa Psikolojik Sağlamlık Ölçeği'nin Türkçe uyarlaması: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *The Journal of Happiness & Well-Being*, 3(1), 93-102. <https://www.journalofhappiness.net/frontend/articles/pdf/v03i01/77.pdf> (Erişim tarihi: 28.03.2017)
- Doğan, U. ve İlçin Tosun, N. (2016). Lise öğrencilerinde problemlili akıllı telefon kullanımının sosyal kaygı ve sosyal ağların kullanımına aracılık etkisi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(22), 99-128. <https://dergipark.org.tr/adyusbd/issue/27004/283867> (Erişim tarihi: 28.03.2018)
- Dündar, Ü. (2016). *Lise öğrencilerinin psikolojik dayanıklılık ve öfke ifade tarzları arasındaki ilişkinin incelenmesi: Gaziosmanpaşa ilçesi örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Nişantaşı Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=Br_XTptK8CZ70f0JGX9xEv657E4adr2AVDjWbstA_WNF2y6ZFC3iq5OZGbmaMpzz (Erişim tarihi: 28.03.2018)

- Ekici, G. (2005). Lise öğrencilerinin öğrenci seçme sınavına (öss) yönelik tutumlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(2005), 82-90. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/87716> (Erişim tarihi: 28.03.2018)
- Elmacı, S. (2015). *Kamu Personeli Seçme Sınavı ve Alan Bilgisi sınavına ilişkin öğretmen görüşlerinin ve metaforik algılarının belirlenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=WY5CM7tPNE2z_YM6pBu0t24_m5i9O2zbB4Vds6Uj5ARCY70ejgWTGPf2Pqh8Z7pb (Erişim tarihi: 28.03.2018)
- Eraslan Çapan, B. ve Arıcıoğlu, A. (2014). Psikolojik sağlamlığın yordayıcısı olarak affedicilik. *E-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 5(4), 70-82. <http://www.e-ijer.com/download/article-file/89828> (Erişim tarihi: 28.03.2018)
- Eren, G. (2017). *Ebeveyn kaybı yaşamış ergenlerin psikolojik sağlamlıklarının incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=7lOJX8w_8PRQU1mSHU6-jnH3UctuRd6qnOLjNliWnHBjsP76lGXbmBlxa9czl1hL (Erişim tarihi: 28.03.2018)
- Ergün, O. (2016). Ergenlerde duygusal zeka özellikleri ile psikolojik sağlamlık arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=Br_XTptK8CZ70f0JGX9xEjfiX3ekx4rLa5Wk5rQT67IENkjkXu1tyDYRRZHUfR9c (Erişim tarihi: 28.03.2017)
- Eryılmaz, A. (2015). Ergenlik döneminde ruh sağlığı. *Çocuk ve Ergen Bakımı* içinde (A. Öztürk, Ed.). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Eşitti, Ş. (2015). Bilgi çağında problemlili internet kullanımı ve enformasyon obezitesi: Problemlili İnternet Kullanımı Ölçeğinin üniversite öğrencilerine uygulanması.

- İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (49), 75-97.
<https://dergipark.org.tr/download/article-file/213186> (Erişim tarihi: 28.03.2018)
- Ezer, H. İ. (2017). *Ergenlik döneminde yaygın kullanılan savunma mekanizmaları ile psikolojik sağlamlık ve mutluluk düzeyi arasındaki ilişki: Hatay il merkezi örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Mersin: Çağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=q3-d9QtLoVA2OMExHskJpWEAFcY3FPUKMIYnUmfhRCT3rUOFxOSgHFRa8hDNI4vP> (Erişim tarihi: 28.03.2018)
- Fayombo, G. (2010). The relationship between personality traits and psychological resilience among the Caribbean Adolescents. *International Journal of Psychological Studies*, 2(2), 105-116.
https://www.researchgate.net/publication/49591960_The_Relationship_between_Personality_Traits_and_Psychological_Resilience_among_the_Caribbean_Adolescents (Erişim tarihi: 28.09.2018)
- Gander M. J. ve Gardiner H. W. (2007). *Çocuk ve ergen gelişimi*. (A. Dönmez, N. Çelen ve B. Onur, Çev.). Ankara: İmge Kitabevi.
- Garnezy, N. and Masten, A. S. (1986). Stress, competence and resilience: Common frontiers for therapist and psychopathologist. *Behavior Therapy*, 17(1), 500-521.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0005789486800910> (Erişim tarihi: 28.03.2017)
- George, D., and Mallery, P. (2016). *IBM SPSS Statistics 23 step by step: A simple guide and reference*. Routledge.
- Greeff, A. P. and Ritman, I. N. (2005). Individual characteristics associated with resilience in single-parent families. *Psychological Reports*, 96(1), 36-42.
https://www.researchgate.net/profile/Abraham_Greeff/publication/7910916_Individual_characteristics_associated_with_resilience_in_single-parent_families/links/5715e49508ae8ab56695bb2d.pdf (Erişim tarihi: 28.03.2018)
- Grotberg, E. H. (1996). *The International Resilience Project findings from the research and the effectiveness of interventions*.
<https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED419584.pdf> (Erişim tarihi: 28.09.2018)

- Gündaş, A. ve Koçak, R. (2015). Lise öğrencilerinde psikolojik sağlamlığın yordayıcısı olarak benlik kurgusu. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(41), 795-802. https://www.researchgate.net/publication/289928223_LISE_OGRENCILERINDE_PSIKOLOJIK_SAGLAMLIGIN_YORDAYICISI_OLARAK_BENLIK_KURGU_USU_THE_ROLE_OF_SELF-CONSTRUALS_AS_THE_PREDICTORS_OF_PSYCHOLOGICAL_RESILIENCE_OF_HIGH_SCHOOL_STUDENTS (Erişim tarihi: 28.09.2018)
- Güngör Aytar, F. A. ve Kurtoğlu Karataş, B. (2017). Lise öğrencilerinin üniversite sınavı kavramına ilişkin metaforik algılarının incelenmesi. *Current Databases On Education* (O. N. Akfırat, D. F. Staub ve G. Yavaş, Ed.) içinde (63-80). İstanbul: IJOPEC Publication. https://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents/55430310/vol_5_book.pdf?AWSAccessKeyId=AKIAIWOWYYGZ2Y53UL3A&Expires=1550703202&Signature=V7lA6MxGSG7pXpiue8pnPWZxWhM%3D&response-content-disposition=attachment%3B%20filename%3DLISE_OGRENCILERININ_UNIVERSITE_SINAVI_KA.pdf (Erişim tarihi: 28.02.2019)
- Günlü, A. ve Ceyhan, A. A. (2017). Ergenlerde internet ve problemli internet kullanımı davranışının incelenmesi. *ADDICTA: The Turkish Journal on Addictions*, 4(1), 75-117. <http://addicta.com.tr/wp-content/uploads/2017/04/2017-4-1-0016.pdf> (Erişim tarihi: 28.09.2018)
- Gürçan, N. (2010). *Ergenlerin problemli internet kullanımları ile uyumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=ZeTyprYuef2HkaF3xt4wYq6zvx6jCT0yRbogLqGDm6eITqARk5aL7Gf_5kZfoukk (Erişim tarihi: 28.09.2018)
- Gürçan, N. ve Hamarta, E. (2013). Problemli internet kullanımı ve uyum. *İnternet Bağımlılığı: Sorunlar ve Çözümler* içinde (M. Kalkan ve C. Kaygusuz, Ed.). (95-114). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Henderson, N. and Milstein, M. M. (2003). *Resiliency in schools: Making it happen for students and educators* (Updated Edition). California: Corwin Press.

- Hevedanlı, M. ve Ekici, G. (2011). Lise öğrencilerinin Öğrenci Seçme Sınavına (ÖSS) yönelik tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi (Diyarbakır İli Örneği). *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(2011), 64-79. http://zgefdergi.com/Makaleler/345514704_17_05_Hevedanlı-Ekici.pdf (Erişim tarihi: 28.09.2018)
- Hinduja, S. and Patchin, J. W. (2017). Cultivating youth resilience to prevent bullying and cyberbullying victimization. *Child Abuse & Neglect*, 73(2017), 51-62. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0145213417303411> (Erişim tarihi: 28.09.2018)
- Hjemdal, O., Friborg, O. and Stiles, T. C. (2012). Resilience is a good predictor of hopelessness even after accounting for stressful life events, mood and personality (NEO-PI-R). *Scandinavian Journal of Psychology*, 53(1), 174-180. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1467-9450.2011.00928.x> (Erişim tarihi: 28.09.2018)
- Huang, C., Chen, Y., Greene, L., Cheung, S. and Wei, Y. (2019). Resilience and emotional and behavioral problems of adolescents in China: Effects of a short-term and intensive mindfulness and life skills training. *Children and Youth Services Review*, 100(2019), 291-297. https://www.researchgate.net/publication/331637975_Resilience_and_emotional_and_behavioral_problems_of_adolescents_in_China_Effects_of_a_short-term_and_intensive_mindfulness_and_life_skills_training (Erişim tarihi: 11.05.2019)
- Hutchinson, A. K., Stuart, A. D. and Pretorius, H. G. (2011). The relationships between temperament, character strengths and resilience. *The Human Pursuit of Well-Being: A Cultural Approach* içinde (I. Brdar, Ed.). (133-144). Londra: Springer.
- Hürriyet, 12.10.2017 tarihli internet haberi: *Sınav sistemi değişti! İşte, 2018 üniversite sınav sistemi: YKS*. <http://www.hurriyet.com.tr/egitim/yok-baskani-sarac-acikladi-iste-yeni-universiteye-giris-sisteminin-detaylari-40607859> (Erişim tarihi: 05.05.2018)
- Işık, Ş. (2016). Türkiye’de kendini toparlama gücü konusunda yapılmış araştırmaların incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 6(45), 65-76.

- <http://pdrdergisi.org/index.php/pdr/article/view/151/420> (Erişim tarihi: 05.01.2017)
- Kaçan Softa, H., Ulaş Karaahmetoğlu, G. ve Çabuk, F. (2015). Lise son sınıf öğrencilerinin sınav kaygısı ve etkileyen faktörlerin incelenmesi. *Kastamonu Üniversitesi Kastamonu Eğitim Dergisi*, 23(4), 1481-1494. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/209782> (Erişim tarihi: 02.01.2017)
- Karabekiroğlu, K. (2014). Beni hiç anlamıyorsun: Ergen ruh sağlığı. Ankara: Say Yayınları.
- Karadeniz, O. (2016). Sosyal Bilgiler Öğretmenliği 4. sınıf öğrencilerinin KPSS algıları: Metaforik bir analiz çalışması. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakóltesi Dergisi (KEFAD)*, 17(3), 729-746. http://kefad.ahievran.edu.tr/InstitutionArchiveFiles/f44778c7-ad4a-e711-80ef-00224d68272d/d1a3a581-af4a-e711-80ef-00224d68272d/Cilt17Sayi3/JKEF_17_3_2016_729_746.pdf (Erişim tarihi: 02.01.2017)
- Karadeniz, O., Er, H. ve Tangölü, Z. (2014). 8. sınıf öğrencilerinin SBS'ye yönelik metaforik algıları. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(15), 64-81. https://www.academia.edu/30071514/8._Sınıf_Öğrencilerinin_SBS_ye_Yönelik_Metaforik_Algıları (Erişim tarihi: 02.01.2017)
- Kararımak, Ö. (2006). Psikolojik sağamlık, risk faktörleri ve koruyucu faktörler. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 129-142. 3(26), <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/tpdrd/article/view/1058000273> (Erişim tarihi: 02.01.2017)
- Karasar, N. (2007). *Bilimsel araştırma yöntemi*. (17. bs.), Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Karaşahinoğlu, A. (2015). *Öğrencilerin metaforik sınav algıları ile velilerin okula yönelik görüşleri arasındaki ilişki*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=WbC656i315e2eV6-EZV1ojUeMbVobXCsGIUGc3zOMnwwRJLDJ7dMnAbQZR5yI6GP> (Erişim tarihi: 25.09.2018)

- Kaya, İ. (2015). *Ergenlerin çocukluk dönemi istismar yaşantıları ile davranış problemleri ve psikolojik sağlamlıkları arasında ilişkinin incelenmesinde otomatik düşünceler ve bilişsel duygu düzenleme stratejilerinin aracı rolü*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=WY5CM7tPNE2z_YM6pBu0t7fZheqjdlCo87KjDVcl2K9sRnQ3KdQqU3ZZhLXoSEKZ (Erişim tarihi: 25.09.2018)
- Kelecioğlu, H. (2002). Ortaöğretim öğrencilerinin üniversiteye giriş sınavları ve sınavın öğrenimlerine etkisi hakkındaki görüşleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(23), 135-144. <https://dergipark.org.tr/download/article-file/87911> (Erişim tarihi: 25.09.2018)
- Kim, H. and Davis, K. E. (2009). Toward a comprehensive theory of problematic internet use: Evaluating the role of self-esteem, anxiety, flow and the self-rated importance of internet activities. *Computers in Human Behavior*, 25(2009), 490-500. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0747563208002045> (Erişim tarihi: 25.09.2018)
- Koç Yıldırım, P. (2014). *Ergenlerde psikolojik dayanıklılık ile benlik kurgusu arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=48XPj7KKQhKUgntkUiKO3Blr8cVhnyvJkWveZvPX2x3RKEJAAYhGN3iVeXRSWqLN> (Erişim tarihi: 25.09.2018)
- Koçak, D., Doğan Gül, Ç., Gül, E. ve Çokluk Bökeoğlu, Ö. (2017). Öğrencilerin sınav kavramına yönelik metaforlarının incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi KEFAD*, 18(3), 415-434. http://kefad.ahievran.edu.tr/InstitutionArchiveFiles/f44778c7-ad4a-e711-80ef-00224d68272d/d1a3a581-af4a-e711-80ef-00224d68272d/Cilt18Sayi3/1a5fa187-9588-4a5e-b9e3-75ab9e2add48_20171228024.pdf (Erişim tarihi: 25.09.2018)
- Koçoğlu, E. ve Kaya, F. (2016). Türkiye’de ortaokul 8. Sınıf öğrencilerinin sınav kavramına yönelik metaforik farkındalıkları. *Electronic Turkish Studies*, 11(19), 579-600. https://www.researchgate.net/profile/Fatih_Kaya12/publication/322196669_TUR

KIYE'DE_ORTAOKUL_8SINIF_OGRENCILERININ_SINAV_KAVRAMINA_YONELIK_METAFORIK_FARKINDALIKLARI/links/5a4a98dd458515f6b05b3aea/TUeRKIYEDE-ORTAOKUL-8SINIF-OeGRENCILERININ-SINAV-KAVRAMINA-YOeNELIK-METAFORIK-FARKINDALIKLARI.pdf (Erişim tarihi: 25.09.2018)

Kopunicova, V., Orosova, O. and Benka, J. (2015). The relationship between resilience, problematic internet use and personality among university students. *Psychology & Health*, 27(1), 251-252. https://www.researchgate.net/publication/281905931_The_relationship_between_resilience_problematic_internet_use_and_personality_among_university_students (Erişim tarihi: 25.09.2018)

Kulaksızoğlu, A. (1991). Üniversiteye giriş sınavına hazırlanmak için bir özel dershaneye devam eden öğrencilere uygulanan “öğrenci bilgi formunun” sonuçları. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(3), 171-185. <https://dergipark.org.tr/maruaebd/issue/352/2342> (Erişim tarihi: 25.09.2018)

Kulaksızoğlu, A. (2011). *Ergenlik psikolojisi*. (13. bs.). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Kurt Ulucan, T. (2013). *Ebeveynleri boşanmış ergenlerin yılmazlık, benlik saygısı, başa çıkma ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkinin incelenmesi: Yılmazlığın aracı rolü*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=vVNzTGHHhjH-u3WMToxQ-skqUGFZPiYw2ylmgOGxW2vSSlZBxhFVgCnHsJmEhhv5> (Erişim tarihi: 25.09.2018)

Lee, J. H., Seo, M., Lee, M., Park, S. Y., Lee, J. H. and Lee, S. M. (2017). Profiles of coping strategies in resilient adolescents. *Psychological Reports*, 120(1), 49-69. http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0033294116677947?url_ver=Z39.88-2003&rfr_id=ori:rid:crossref.org&rfr_dat=cr_pub%3dpubmed (Erişim tarihi: 28.09.2018)

Liebenberg, L., Ungar, M. and Vijver, F. V. (2012). Validation of the Child and Youth Resilience Measure-28 (CYRM-28) among Canadian youth. *Research on Social*

- Work Practice*, 22(2), 219-226.
<https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1049731511428619?journalCode=rswa> (Erişim tarihi: 02.01.2017) .
- Lin, K. K., Sandler, I. N., Ayers, T. S., Wolchik, S. A. and Luecken, L. J. (2004). Resilience in parentally bereaved children and adolescents seeking preventive services. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 33(4), 673-683.
https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1207/s15374424jccp3304_3 (Erişim tarihi: 03.06.2017)
- Lin, S. S. and Tsai, C. C. (2002). Sensation seeking and internet dependence of Taiwanese high school adolescents. *Computers in Human Behavior*, 18(4), 411-426.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0747563201000565> (Erişim tarihi: 03.01.2017)
- Luthar, S. S. (1991). Vulnerability and resilience: A study of high-risk adolescents. *Child Dev.*, 62(3), 600-616.
<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4235608/> (Erişim tarihi: 02.01.2017)
- Luthar, S. S. (2006). Resilience in development: A synthesis of research across five decades. *Developmental Psychopathology: Theory and Method* içinde (2. bs.), (D. Cicchetti ve D. J. Cohen, Ed.), 739-795. New York: Wiley.
- Luthar, S. S. and Cicchetti, D. (2000). The construct of resilience: Implications for interventions and social policies. *Development and Psychopathology*, 12(200), 857-885. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1903337/> (Erişim tarihi: 02.01.2017)
- Luthar, S. S. and Zigler, E. (1991). Vulnerability and competence: A review of research on resilience in childhood. *American Journal of Orthopsychiatry*, 61(1), 6-22.
<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/2006679> (Erişim tarihi: 03.01.2017)
- Luthar, S. S., Cicchetti, D. and Becker, B. (2000). Research on resilience: Response to commentaries. *Child Development*, 71(3), 573-575.
https://www.researchgate.net/publication/227717654_Research_on_Resilience_Response_to_Commentaries (Erişim tarihi: 02.01.2017)
- Maddi, S. R. (1996). *Personality theories: A comparative analysis*. (6th Edition).

- Masten, A. S. (2001). Ordinary magic: Resilience processes in development. *American Psychologist*, 56(3), 227-238. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/11315249> (Erişim tarihi: 02.01.2017)
- Masten, A. S. and Obradovic, J. (2006). Competence and resilience in development. *Annals of the New York Academy Sciences*, 1094, 13-27. <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1196/annals.1376.003/pdf> (Erişim tarihi: 02.01.2017)
- Masten, A. S. and Powell, J. L. (2003). A resilience framework for research, policy and practice. *Resilience and Vulnerability: Adaptation in the Context of Childhood Adversities* içinde, (S. S. Luthar, Ed.), 1-8. UK: Cambridge University Press. <http://psycnet.apa.org/psycinfo/2003-06504-001> (Erişim tarihi: 02.01.2017)
- Masten, A. S. and Tellegen, A. (2012). Resilience in developmental psychopathology: Contributions of the project competence longitudinal study. *Development and Psychopathology*, 24(2012), 345-361. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/22559118> (Erişim tarihi: 02.01.2017)
- Masten, A. S., Best, K. M. and Garmezy, N. (1990). Resilience and development: Contributions from the study of children who overcome adversity. *Development and Psychopathology*, 2(1990), 425-444.
- Masten, A. S., Cutuli, J. J., Herbers, J. E. and Reed, M. G. J. (2009). Resilience in development. *The Oxford handbook of positive psychology* içinde (2. bs.). (S. J. Lopez ve C. R. Snyder, Ed.). s. 117-131.
- McCrae, R. R. (1982). Consensual validation of personality traits: Evidence from self-reports and ratings. *Journal of Personality and Social Psychology*, 43(2), 293-303. <https://psycnet.apa.org/record/1983-04762-001> (Erişim tarihi: 05.06.2017)
- McCrae, R. R. and Costa, P. T. J. (2006). *Personality in adulthood: A Five Factor Theory perspective*. (2nd Edition) New York: The Guilford Press.
- Mete, C. (2017). *İzmir'de yaşayan Roman ergenlerin psikolojik sağlamlıklarının algılanan sosyal destek, mizah kullanımı ve sosyal bağlılık düzeylerine göre incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=71OJX8w_8PRQU1mSH

U6-jkLW8GBfcfrx1PaCDLs8u_N0o_U053sJRuD1RVdGhC90 (Erişim tarihi: 02.06.2018)

Miles, M. B. and Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis*. (2nd Edition). California: Sage Publications.

Nam, C. R., Lee, D. H., Lee, J. Y., Choi, A. R., Chung, S. J., Kim, D., Bhang, S., Kwon, J., Kweon, Y. and Choi, J. (2018). The role of resilience in internet addiction among adolescents between sexes: A moderated mediation model. *Journal of Clinical Medicine*, 7(8), 222-237. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6111304/> (Erişim tarihi: 02.11.2017)

Ness, M. (2013). *Happiness, daily stress and resilience in adolescents*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Norveç: Norwegian University of Science and Technology, Faculty of Social Sciences and Technology Management. https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/268005/728834_FULLTEXT01.pdf?sequence=1 (Erişim tarihi: 02.03.2018)

Oktan, V. (2008). *Üniversite sınavına hazırlanan ergenlerin psikolojik sağlamlıklarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=UPP_Zu9isEmWGFXFCBYasQV0iB4VLivew0sZy7SYRxW0DH6-E85LGSK7QYdpy09A (Erişim tarihi: 02.11.2017)

Oktan, V. (2015). Üniversite öğrencilerinde problemlı internet kullanımı, yalnızlık ve algılanan sosyal destek. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 23(1), 281-292. [79.123.169.199/ojs/index.php/Kefdergi/article/download/409/152](https://ojs/index.php/Kefdergi/article/download/409/152) (Erişim tarihi: 02.11.2017)

Onat, G. (2010). *Demokratik ve otoriter olarak algılanan ana-baba tutumlarının lise birinci sınıf öğrencilerinin yılmazlık düzeyine etkilerinin araştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=veR1mHu9yoWjwcVUj>

CEoPPhTBBQueA02D93Z4F6oQoCq-tOHDs50h8bM7mWl06o5 (Erişim tarihi: 02.11.2017)

Orman, Y. (2016). *Lise öğrencilerinde algılanan sosyal destek ile psikolojik dayanıklılık arasındaki ilişkinin incelenmesi: Başakşehir örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Nişantaşı Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=cbOXH84ZayrLjc0tI-QXKnvsM6jcYxmzkW7-Hqs4QV9ZRy39XgGUVt1EWlCO2mw> (Erişim tarihi: 02.11.2017)

Oxford: *Oxford wordpower dictionary, English-English-Turkish*. (2017). Oxford: Oxford University Press.

Ögel, K. (2012). *İnternet bağımlılığı*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.

Önder, A. ve Gülay, H. (2008). İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin psikolojik sağlamlığının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23, 192-197. <http://acikerisim.deu.edu.tr/xmlui/handle/12345/263> (Erişim tarihi: 02.11.2017)

ÖSYM. (2017a). *2017 Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sistemi (ÖSYS)*. <https://dokuman.osym.gov.tr/pdfdokuman/2017/OSYS/KILAVUZ18042017.pdf> (Erişim tarihi: 02.12.2018)

ÖSYM. (2017b). *2018-Yükseköğretim Kurumları Sınavı birinci oturum (TYT) örnek soru kitapçığı yayınlanmıştır (03.12.2017)*. <https://www.osym.gov.tr/TR,13499/2018-yuksekogretim-kurumlari-sinavi--birinci-oturum-tyt-ornek-soru-kitapciği-yayinlanmistir-03122017.html> (Erişim tarihi: 02.12.2018)

ÖSYM. (2018a). *2018 Yükseköğretim Kurumları Sınavı (YKS) kılavuzu*. https://dokuman.osym.gov.tr/pdfdokuman/2018/YKS/KILAVUZ_28062018.pdf (Erişim tarihi: 02.12.2018)

ÖSYM. (2018b). *2018 YKS değerlendirme raporu*. <https://dokuman.osym.gov.tr/pdfdokuman/2018/GENEL/YKSDegrapor06082018.pdf> (Erişim tarihi: 02.12.2018)

- ÖSYM. (2018c). 2018-YKS adaylarının dikkatine!.
<https://www.osym.gov.tr/TR,15090/2018-yks-adaylarinin-dikkatine-05062018.html> (Erişim tarihi: 02.08.2018)
- ÖSYM. (2019a). 2019 Yükseköğretim Kurumları Sınavı (YKS) kılavuzu.
https://dokuman.osym.gov.tr/pdfdokuman/2019/YKS/kilavuz_11022019.pdf
(Erişim tarihi: 02.03.2019)
- ÖSYM. (2019b). ÖSYM Hakkında. <https://www.osym.gov.tr/TR,8789/hakkinda.html>
(Erişim tarihi: 02.03.2019)
- Özcan, B. (2005). Anne-babaları boşanmış ve anne-babaları birlikte olan lise öğrencilerinin yılmazlık özellikleri ve koruyucu faktörler açısından karşılaştırılması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü
https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=ePX_SaJ0b35Gq45swKG3lBUDs62nsT-TYH7rtlZirXqtau1xQMNuom0xnWOIvi_ (Erişim tarihi: 02.01.2018)
- Özdemir, M. (2010). Nitel veri analizi: Sosyal bilimlerde yöntembilim sorunsalı üzerine bir çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 323-343. <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/ogusbd/article/view/5000080951> (Erişim tarihi: 02.01.2019)
- Özden Yıldırım, M. S. and Ermiş, E. N. (2017). The predictive role of autonomous-related self of adolescent and the critical thinking disposition of parents on adolescent psychological resilience. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 3(1), 319-327. <http://dergipark.gov.tr/ijsser/article/268562> (Erişim tarihi: 02.01.2018)
- Özer, E. (2013). Üniversite öğrencilerinin psikolojik sağlamlık düzeylerinin Duyusal Zeka ve Beş Faktör Kişilik Özellikleri açısından incelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=iTkOhwevEenJZ3onUvs52pYEj_nvnnqH0VEMh7nPb1Yt0M0aCnbjWWuwsgBvqqckK (Erişim tarihi: 02.01.2017)

- Özer, E. ve Deniz, M. E. (2014). An investigation of university students resilience level on the view of trait emotional EQ. *Elementary Education Online*, 13(4), 1240-1248. ilkogretim-online.org.tr/index.php/io/article/download/1340/1196 (Erişim tarihi: 02.01.2018)
- Öztürk, Ö., Odabaşıoğlu, G., Eraslan, D., Genç, Y. ve Kalyoncu, Ö. A. (2007). İnternet bağımlılığı: Kliniği ve tedavisi. *Bağımlılık Dergisi*, 8(1), 36-41. <https://trdizin.gov.tr/publication/show/pdf/paper/TmpVek56ZzQ=> (Erişim tarihi: 02.01.2019)
- Place, M., Reynolds, J., Cousins, A. and O'Neill, S. (2002). Developing a resilience package for vulnerable children. *Child And Adolescent Mental Health*, 7(4), 162-167. https://www.researchgate.net/publication/230265065_Developing_a_Resilience_Package_for_Vulnerable_Children (Erişim tarihi: 02.12.2016)
- Purmut, E. C. (2016). *Ergenlerde benlik imgesi ile psikolojik dayanıklılık arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Nişantaşı Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=DPTyuy3wRPq_qvCPSqUB6xIK2osqVohFUNN2iut01bsVdNmwwtHFiuipRCB_oz- (Erişim tarihi: 04.01.2018)
- Rew, L., Taylor-Seehafer, M., Thomas, N. Y. and Yockey, R. D. (2001). Correlates of resilience in homeless adolescents. *Journal of Nursing Scholarship*, 33, 1, 33-40. <http://www.academia.edu/download/46557569/j.1547-5069.2001.00033.x20160616-16031-16qhd5y.pdf> (Erişim tarihi: 02.01.2017)
- Robertson, T. W., Yan, Z. and Rapoza, K. A. (2018). Is resilience a protective factor of internet addiction?. *Computers in Human Behavior*, 78, 255-260. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0747563217305538?> (Erişim tarihi: 02.03.2019)
- Robson, C. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemleri: Gerçek dünya araştırması*. (Ş. Çinkır ve N. Demirkasımoğlu, Çev. Ed.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Rutter, M. (1990). Psychosocial resilience and protective mechanisms. *Risk and Protective Factors in the Development in Psychopathology* içinde (181-213). (J.

- Rolf, A. S. Masten, D. Cicchetti, K. H. Nuechterlein ve S. Weintraub, Ed.).
https://books.google.com.tr/books/about/Risk_and_Protective_Factors_in_the_Devel.html?id=A1Ugc13HXFAC&redir_esc=y (Erişim tarihi: 02.01.2017)
- Rutter, M. (2012). Resilience as a dynamic concept. *Development and psychopathology*, 24(2), 335-344.
<https://socialsciences.viu.ca/sites/default/files/resilience-as-dynamic-concept.pdf>
(Erişim tarihi: 04.04.2017)
- Rybak, C. J., Leary, A. and Marui, A. (2001). The Resiliency Wheel: A training model for enhancing the effectiveness of cross-cultural interviews. *International Journal for the Advancement of Counselling*, 23(1), 7-19.
<https://link.springer.com/article/10.1023/A:1010702018048> (Erişim tarihi: 04.04.2017)
- Saban, A. (2008). Okula ilişkin metaforlar. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 1(55), 459-496. <http://www.kuey.net/index.php/kuey/article/view/844> (Erişim tarihi: 01.09.2018)
- Saban, A. (2009). Öğretmen adaylarının öğrenci kavramına ilişkin sahip oldukları zihinsel imgeler. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 281-326.
<http://www.ogrenmen.com/wp-content/uploads/2015/06/268-505-2-PB.pdf>
(Erişim tarihi: 02.03.2019)
- Sabancı, Y. (2018). *Ergenlerde siber zorbalık ve siber mağduriyetin yordayıcıları olarak akılcı olmayan inançlar psikolojik sağlamlık ve psikolojik ihtiyaçlar*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=hcgrYffRbz0Z44UJEuLtwbY4ngIGLgd8XQ_8cV2Ys3ZGYv2MIUwbF9Rq5zMsLOXD (Erişim tarihi: 01.03.2019)
- Sağlam, H. (2012). *Lösemi tanısıyla izlenen 15-18 yaş grubu adölesanların psikolojik sağlamlık düzeylerinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=RYan9_S-

Z7Eir3xdWGXBiHTlZAb1THXnT8LL3DEepu0pCxcPh254TxB4lksMnQuR
(Erişim tarihi: 01.10.2017)

Sakızlıoğlu, B. E. (2003). *Üniversite seçme sınavına hazırlanan öğrencilerin yaşadıkları sınav kaygısı ile aile işlevleri arasındaki ilişkiler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=Keh6sQzap4ZTp8dqWP1H1Lm7CrUGFW8UKnBm2TC2sEw_xKSSdYrYqzQPq3dIS2iA (Erişim tarihi: 01.10.2016)

Sameroff, A. (2013). Early resilience and its developmental consequences. *Encyclopedia On Early Childhood Development* içinde (R. E. Tremblay, R.G. Barr, R. De V. Peters, Ed.). (2. bs.). <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.505.5238&rep=rep1&type=pdf> (Erişim tarihi: 01.10.2016)

Schoon, I., Parsons, S. and Sacker, A. (2004). Socioeconomic adversity, educational resilience, and subsequent levels of adult adaptation. *Journal of Adolescent Research*, 19(4), 383-404. https://www.researchgate.net/profile/Ingrid_Schoon/publication/247721532_Socioeconomic_Adversity_Educational_Resilience_and_Subsequent_Levels_of_Adult_Adaptation/links/572caaa308ae7441518e5e8c.pdf (Erişim tarihi: 28.09.2018)

Schultz, D. P. and Schultz, S. E. (2009) *Theories of personality*. Wadsworth: Belmont CA.

Sezgin Nartgün, Ş. ve Gökçer, İ. (2014). Pedagojik formasyon eğitimi alan öğretmen adaylarının mesleklerine, geleceklerine, istihdamlarına ve eğitim politikalarına ilişkin metaforik algıları. *e-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 5(4), 57-69. <http://www.e-ijer.com/issue/8028/105540> (Erişim tarihi: 23.08.2018)

Shapira, N. A., Lessig M. C., Goldsmith, T. D., Szabo, S. T., Lazoritz, M., Gold, M. S. and Stein, D. J. (2003). Problematic internet use: Proposed classification and diagnostic criteria. *Depress Anxiety*, 17(4), 207-216. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/29039703> (Erişim tarihi: 28.03.2019)

Shetgiri, R., Kataoka, S. H., Ryan, G. W., Askew, L. M., Chung, P. J., and Schuster, M. A. (2009). Risk and resilience in Latinos: A community-based participatory

- research study. *American Journal of Preventive Medicine*, 37(6), 217-224.
<http://www.med.unc.edu/wrkunits/3ctrpgm/clnschol/about/articles/S217-S224.pdf>
(Erişim tarihi: 28.09.2018)
- Shiner, R. L. and Masten, A. S. (2014). Childhood personality as a harbinger of competence and resilience in adulthood. *Dev Psychopathol.*, 24(2), 507-528.
<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/22559127> (Erişim tarihi: 28.09.2018)
- Simon-Saiz, M. J., Fuentes-Chac3n, R. M., Garrido-Abejar, M., Serrano-Parra, M. D., Larra3aga-Rubio, E., and Yubero-Jim3nez, S. (2018). Influence of resilience on health-related quality of life in adolescents. *Enfermeria Cl3nica (English Edition)*, 28(5), 283-291.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S2445147918300808>
(Erişim tarihi: 28.03.2019)
- Soysal, M. N. (2016). *Facebook bağımlılığı ve psikolojik dayanıklılık*. Yayınlanmamış Y3ksek Lisans Tezi. İstanbul: Gelişim 3niversitesi, Sosyal Bilimler Enstit3s3.
https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=DPTyuy3wRPq_qvCPSqUB65Hn9geuNgjHbROhJ9C-cag8h3Dj2CUI5eUIgo9NhYQp (Erişim tarihi: 28.09.2017)
- Sun, J., and Stewart, D. (2007). Age and gender effects on resilience in children and adolescents. *International Journal of Mental Health Promotion*, 9(4), 16-25.
<https://pdfs.semanticscholar.org/019d/67f54b75cf899ae1b18d019fe897c91cee29.pdf> (Erişim tarihi: 28.09.2018)
- şahin Baltacı, H. and Karataş, Z. (2015). Perceived social support, depression and life satisfaction as the predictor of the resilience of secondary school students: The case of Burdur. *Eurasian Journal of Educational Research*, 60, 111-130.
<https://eric.ed.gov/?id=EJ1076649> (Erişim tarihi: 26.09.2017)
- şahin, H. (2018). *Ergenlerin psikolojik sağlamlık d3zeyleri ve hayat amaçları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Y3ksek Lisans Tezi. İstanbul: Haliç 3niversitesi, Sosyal Bilimler Enstit3s3.
https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=vbVkJX1KChYWNELr1MuLZgc-nNqGh5WReKZGNVX3RUb8DxLTW2W-CD8_dkVjMZKB (Erişim tarihi: 28.03.2019)

- Şahin, H., Günay, T. ve Batı, H. (2006). İzmir ili Bornova ilçesi lise son sınıf öğrencilerinde üniversiteye giriş sınavı kaygısı. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 15(6), 107-113. <http://www.ttb.org.tr/STED/2006/haziran/izmir.pdf> (Erişim tarihi: 28.11.2017)
- Tabachnick, B. G., and Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics*. Allyn & Bacon/Pearson Education.
- TDK: Türk Dil Kurumu. (2016). *Büyük Türkçe sözlük*. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts (Erişim tarihi: 02.01.2017)
- Temel, A. (2017). *Yetiştirme yurtlarında kalan ergenlerle ailesi ile birlikte yaşayan ergenlerde topluluk hissi ve psikolojik sağlamlık*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Nişantaşı Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=DPTYuy3wRPq_qvCPSqUB651Bz4UigUCeBIJDdCbpuH_Vsbz-d4bapw3kc8ykOoiV (Erişim tarihi: 28.09.2018)
- Temli Durmuş, Y. (2017). Meslek lisesi 12. sınıf öğrencilerinin üniversiteye giriş sınavı kaygıları ve beklentileri üzerine nitel bir çalışma. *Journal of Human Sciences*, 14(4), 4826-4837. <https://www.j-humansciences.com/ojs/index.php/IJHS/article/view/5148> (Erişim tarihi: 28.09.2018)
- Terwase, J. M. and Ibaishwa, R. L. (2014). Resilience, shyness and loneliness as predictors of internet addiction among university undergraduate students in Benue State. *IOSR Journal Of Humanities And Social Science*, 19(9), 1-7. <https://www.researchgate.net/publication/284363148> (Erişim tarihi: 28.09.2018)
- Tiainen, A. M., Männistö, S., Lahti, M., Blomstedt, P. A., Lahti, J., Perälä, M. M., Räikkönen, K., Kajantie, E. and Eriksson, J. G. (2013). Personality and dietary intake: Findings in the Helsinki Birth Cohort study. *PLoS One*, 8(7), 1-8. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/23874573> (Erişim tarihi: 28.09.2018)
- Topbay, Y. (2016). *Ortaokul öğrencilerinin psikolojik sağlamlık düzeylerinin algılanan sosyal destek ve aile işlevleri açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=cbOXH84ZayrLjc0tI->

- QXKlkrJmI1zbsPklWC81ypKsBdobJbeM9IM3uwkV3zrfNa (Erişim tarihi: 13.10.2018)
- Topçu, F. (2017). *Üniversite öğrencilerinin psikolojik dayanıklılık düzeylerinde beş faktör kişilik özelliklerinin yordayıcı etkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=RrI-Krk3A-RkF4YfHofuk8bIX6vospPAzgDlDo3-S6ZLkD4NEAgn-NSwbaZ4o8Ou> (Erişim tarihi: 15.10.2018)
- Toprak, H. (2014). *Ergenlerde mutluluk ve yaşam doyumunun yordayıcısı olarak psikolojik sağlamlık ve psikolojik ihtiyaç doyumu*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=1zw6GvYMe-q3Hf6HR-3US6MFd1KCzxpRITxJisz3SF5b67jwPMJ-lacDC3vvH1FU> (Erişim tarihi: 15.10.2017)
- Turgut, Ö. (2015). *Ergenlerin psikolojik sağlamlık düzeylerinin, önemli yaşam olayları, algılanan sosyal destek ve okul bağlılığı açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=WBC656i315e2eV6-EZV1osk1u3hIT_D7OtB9b6vCRvoU3Px-hfbT6A3ZM2Eo1gKl (Erişim tarihi: 13.10.2018)
- Turgut, Ö. ve Eraslan Çapan, B. (2017). Ergen psikolojik sağlamlık düzeyinin yordayıcıları: Algılanan sosyal destek ve okul bağlılığı. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 44, 162-183. <http://dergipark.gov.tr/maeuefd/issue/33169/309934> (Erişim tarihi: 15.11.2018)
- Türkiye’de ergen profili (TEP)*. (2008). Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü.
- Ungar, M. (2008). Resilience across cultures. *British Journal of Social Work*, 1(38), 218-235. <https://academic.oup.com/bjsw/article/38/2/218/1684596> (Erişim tarihi: 09.05.2018)
- Ungar, M. (2016). *The Child and Youth Resilience Measure (CYRM) child version: User’s manual*. Kanada: Resilience Research Centre.

<http://www.resilienceresearch.org/files/CYRM/Child%20-%20CYRM%20Manual.pdf> (Erişim tarihi: 02.01.2017)

Ungar, M. and Liebenberg, L. (2011). Assessing resilience across cultures using mixed methods: Construction of the Child and Youth Resilience Measure. *Journal of Mixed Methods Research*, 20(10), 1-24. https://www.researchgate.net/publication/258172505_Assessing_Resilience_Across_Cultures_Using_Mixed_Methods_Construction_of_the_Child_and_Youth_Resilience_Measure (Erişim tarihi: 09.05.2017)

Ungar, M., Liebenberg, L., Armstrong, M., Dudding and Van de Vijver, F. (2013). Patterns of service use, Individual and contextual risk factors, and resilience among adolescents using multiple services. *Child Abuse and Neglect*, 37(2013), 150-159. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/23260119> (Erişim tarihi: 09.06.2017)

Uz Baş, A., Öz Soysal, F. S. Ve Aysan, F. (2016). Üniversite öğrencilerinde problemli internet kullanımının psikolojik iyi-oluş ve sosyal destek ile ilişkisi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5(4), 1035-1046. <http://www.itobiad.com/download/article-file/206384> (Erişim tarihi: 29.05.2017)

Werner, E. E. (2000). *Protective factors and individual resilience handbook of early childhood intervention* (E. Zigler, Ed.), 115-132. Cambridge: Cambridge University Press. <https://www.cambridge.org/core/books/handbook-of-early-childhood-intervention/protective-factors-and-individual-resilience/7BD283D2EF780CB381D968A006BC20C4> (Erişim tarihi: 09.05.2017)

Wright, M. O., Masten, A. S and Narayan, A. J. (2013). Resilience processes in development: Four waves of research of positive adaptation in the context of adversity. *Handbook of Resilience in Children*, 15-37. <https://pdfs.semanticscholar.org/a93c/562d07e31219a7697e7a8038ce18134a90c0.pdf> (Erişim tarihi: 02.01.2017)

Yates, T. M., Tyrell, F. and Masten, A. S. (2014). Resilience theory and the practice of positive psychology from individuals of societies. *Positive Psychology in Practice: Promoting Human Flourishing in Work, Health, Education, and*

- Everyday Life* (2. bs.), 773-788. <http://adlab.ucr.edu/wp-content/uploads/2014/12/Yates-et-al.-2014-Resilience.pdf> (Erişim tarihi: 02.01.2017)
- Yavuzer, H. (2016). *Çocuk psikolojisi*. (39. bs.). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yazgan İnanç, B. ve Yerlikaya, E. E. (2012). *Kişilik kuramları*. (6. bs.). Ankara: Pegem Akademi.
- Yazgan İnanç, B., Bilgin, M. Ve Kılıç Atıcı, M. (2010). *Gelişim psikolojisi: Çocuk ve ergen gelişimi*. (6. bs.). Ankara: Pegem Akademi.
- Yazıcıoğlu, Y. (2015). Ergen genel özellikleri ve ergenle iletişim. Çocuk ve Ergen Bakımı içinde (A. Öztürk, Ed.). (s. 87-112). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Yıldırım Koç, P., Yıldırım, E., Otrar, M. ve Şirin, A. (2015). Ergenlerde psikolojik dayanıklılık ile benlik kurgusu arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 42, 277-297. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/157282> (Erişim tarihi: 05.01.2017)
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (5. bs.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz Aydın, D. (2018). *Üniversite sınavına hazırlanan öğrencilerin sınav kaygısı, bağlanma stilleri ve annelerinin kaygı düzeyleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=as2oTjW5jfr9IKSvmCdJYhRXva2DB-OQ__qCp63TUXVv1BeQL64ijB7EdTqySBSB (Erişim tarihi: 05.01.2019)
- Yılmaz, H. and Sipahioğlu, Ö. (2012). Investigating resilience of adolescents in different risk groups. *Elementary Education Online*, 11(4), 927-944. <https://web.b.ebscohost.com/abstract?direct=true&profile=ehost&scope=site&authType=crawler&jrnl=13053515&AN=91577338&h=2NUFZOxrvV248oMcKEwpZuijKSzXvdeH%2fhin%2bp9UGeOySoCocy7x1qXxMoy%2bnBYBUtZv4hQrDIVcCqZJbtWQ%3d%3d&crl=f&resultNs=AdminWebAuth&resultLocal=ErrCrlNotAuth&crlhashurl=login.aspx%3fdirect%3dtrue%26profile%3dehost%26scope%3dsite%26authType%3dcrawler%26jrnl%3d13053515%26AN%3d91577338> (Erişim tarihi: 02.03.2017)

- Young, K. S. (1998). Internet addiction: The emergence of a new clinical disorder. *CyberPsychology & Behavior*, 1(3), 237-244. <http://www.netaddiction.com/articles/newdisorder.pdf> (Erişim tarihi: 02.01.2017)
- Yöndem, Z. D. ve Bahtiyar, M. (2016). Ergenlerde psikolojik dayanıklılık ve stresle baş etme. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 45, 53-62. https://www.jasstudies.com/Makaleler/1987443204_4-Do%C3%A7.%20Dr.%20Zeynep%20Deniz%20Y%C3%96NDEM.pdf (Erişim tarihi: 02.01.2017)
- Zhou, P., Zhang, C., Liu, J. and Wang, Z. (2017). The relationship between resilience and internet addiction: A multiple mediation model through peer relationship and depression. *Cyberpsychology, Behavior and Social Networking*, 20(10), 634-639. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/29039703> (Erişim tarihi: 03.05.2018)
- Zorbaz, O. ve Tuzgöl Dost, M. (2014). Lise öğrencilerin problemli internet kullanımının cinsiyet, sosyal kaygı ve akran ilişkileri açısından incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(1), 298-310. <http://www.efdergi.hacettepe.edu.tr/yonetim/icerik/makaleler/119-published.pdf> (Erişim tarihi: 02.01.2017)

EKLER

EK-1. Anadolu Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurul İzni

EK-2. Eskişehir İl Milli Eğitim Müdürlüğü Uygulama İzin Yazısı

EK-3. Bilgilendirilmiş Onam ve Kişisel Bilgi Formu

EK-4. Çocuk ve Genç Psikolojik Sağlamlık Ölçeği Örnek Maddeleri

EK-5. Problemlı İnternet Kullanımı Ölçeği Ergen Formu Örnek Maddeleri

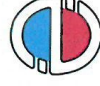
EK-6. Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi Örnek Maddeleri

EK-1. Anadolu Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurul İzni

Evrak Kayıt Tarihi: 14.04.2017

Protokol No: 44241

Tarih: 24.04.2017

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERÎ BİLİMLER BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU
KARAR BELGESİ

ÇALIŞMANIN TÜRÜ:	BAP Projesi-Yüksek Lisans Tez Çalışması
KONU:	Eğitim Bilimleri
BAŞLIK:	Üniversite Sınavına Hazırlanan 12. Sınıf Öğrencilerinin Psikolojik Sağlamlıklarının Problemli İnternet Kullanımı ve Kişilik Özellikleri Bağlamında İncelenmesi
PROJE/TEZ YÜRÜTÜCÜSÜ:	Prof. Dr. Esra CEYHAN
TEZ YAZARI:	Mehmet İhsan ÇAKMAK
ALT KOMİSYON GÖRÜŞÜ:	-
KARAR:	Olumlu
Prof.Dr./Coşkun BAYRAK (Başkan-Eğitim Fak.)	
Prof.Dr. T. Volkan YÜZER (Başkan Yardımcısı-Açıköğretim Fak.)	Prof.Dr. Esra CEYHAN (Eğitim Fak.)
Prof.Dr. Münevver ÇAKI (Güzel Sanatlar Fak.)	Prof.Dr. M. Erkan ÜYÜMEZ (İkt. ve İdari Bil. Fak.)
Prof.Dr. Hañdan DEVECİ (Eğitim Fak.)	Prof.Dr. Emel ŞIKLAR (İkt. ve İdari Bil. Fak.)

EK-2. Eskişehir İl Milli Eğitim Müdürlüğü Uygulama İzin Yazısı

T.C.
ESKİŞEHİR VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 88074293/605.01/8663807
Konu: Araştırma Projesi

09.06.2017

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ ÜNİVERSİTESİ
(Genel Sekreterlik Yazı İşleri Müdürlüğü)

İlgi : a) 08/06/2017 tarih ve 8561003 sayılı olur.
b) 29/05/2017 tarih ve E.45097 sayılı yazınız.

İlgi (b) yazı ile istemiş olduğunuz "Araştırma Projesi" incelenmiş ve uygun görülmüş olup, ilgi (a) Olur ekte sunulmuştur.
Bilgilerinize rica ederim.

Necmi ÖZEN
Vali a.
İl Milli Eğitim Müdürü

EKLER :
1-İlgi (a) Olur (1 sayfa)
2-Araştırma Değerlendirme Formu (1 sayfa)

Adres :
Yunus Emre Kampüsü
26470/ ESKİŞEHİR

Önder ÜLKE
Memur

Büyükdere Mah. Atatürk Blv. No:247 ESKİŞEHİR
Elektronik Ağ: www.eskisehir.meb.gov.tr
e-posta: strateji26@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için: L.TOKAT
Tel : (0 222) 239 72 00/213-425
Faks: (0 222) 239 39 22

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <http://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden c6ca-a60e-3dce-a00d-9511 kodu ile teyit edilebilir.

T.C.
ESKİŞEHİR VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 88074293/605.01/8561003
Konu : Araştırma Projesi

08.06.2017

VALİLİK MAKAMINA

İlgi: Anadolu Üniversitesi Genel Sekreterlik Yazı İşleri Müdürlüğü'nün 29/05/2017 tarih ve E.45097 sayılı yazısı,

İlgi yazı ile; Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Mehmet İhsan ÇAKMAK' ın "Üniversite Sınavına Hazırlanan 12. Sınıf Öğrencilerinin Psikolojik Sağlamlıklarının Problemleri İnternet Kullanımı ve Kişilik Özellikleri Bağlamında İncelenmesi" başlıklı uygulama çalışması Araştırma İzin Komisyonu tarafından incelenmiş ve komisyon tarafından sakınca görülmediği tespit edilmiş olup, komisyon tarafından belirtilen okullarda yukarıda adı geçen projenin gerçekleştirilmesi uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde takdirlerinize arz ederim,

Barış HANCI
Müdür Yardımcısı

OLUR
.../06/2017

Necmi ÖZEN
Vali a.
İl Millî Eğitim Müdürü

Büyükdere Mah. Atatürk Bldv. No:247 ESKİŞEHİR
Elektronik Ağ: www.eskisehir.meb.gov.tr
e-posta: strateji26@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için: L.TOKAT
Tel : (0 222) 239 72 00/213-425
Faks: (0 222) 239 39 22

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <http://evraksicisi.meb.gov.tr/adresinden> din27.pdfEvrak 2316-2316-0000

T.C
ESKİŞEHİR VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

ARAŞTIRMA DEĞERLENDİRME FORMU

ARAŞTIRMA SAHİBİNİN	
Adı Soyadı	Mehmet İhsan ÇAKMAK
Kurumu/Üniversitesi	Anadolu Üniversitesi
Araştırma Yapılacak Eğitim Kurumu ve Kademesi	Tüm Liseler
Araştırmanın Konusu	Üniversite Sınavına Hazırlanan 12. Sınıf Öğrencilerinin Psikolojik Sağlamlıklarının Problemlerli İnternet Kullanımı ve Kişilik Özellikleri Bağlamında İncelenmesi
Üniversite / Kurum Onayı	Var
Araştırma/Proje/Ödev/ Tez Önerisi	Var
Veri Toplama Araçları	Çocuk ve Genç Psikolojik Sağlamlık Ölçeği, Problemlerli İnternet Kullanımı Ölçeği-Ergen, Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi, Kişisel Bilgi Formu
Görüş İstenecek Birimler	-
KOMİSYON GÖRÜŞÜ	
Milli Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün 2012/13 sayılı genelgesi gereğince 2016-2017 öğretim yılında uygulanmasında sakınca yoktur.	
Komisyon Kararı	KABUL (Oybirliği ile)
Muhalef Üyenin Adı ve Soyadı	Gerekçesi :

KOMİSYON

08/06/2017

Komisyon Başkanı

Barış HANCI

Milli Eğitim Müdür Yardımcısı

Üye

Ömer GARAN

Öğretmen

Üye

Kadir KILIÇ

Öğretmen

Üye

E. Şenay KUTLU

Öğretmen

EK-3. Bilgilendirilmiş Onam ve Kişisel Bilgi Formu

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Sevgili Öğrenciler;

Bu araştırma üniversite sınavına hazırlanan 12. Sınıf öğrencilerinin iyilik hallerini incelemek amacıyla planlanmıştır. Bu araştırma kapsamında bilgi toplamak amacıyla bu form hazırlanmıştır. Bu formda hem kişisel bilgilerinize hem de çeşitli durumlara karşı vereceğiniz tepkilerinize veya düşüncelerinize yönelik sorular bulunmaktadır. Vereceğiniz cevaplar sadece bilimsel amaçlı kullanılacaktır ve bireysel bir değerlendirme yapılmayacaktır. Bu nedenle formun herhangi bir yerine adınızı, soyadınızı ve numaranızı yazmanıza gerek yoktur. Lütfen her bir ifadeyi okuduktan sonra size uygun gelen seçeneği (X) çarpı biçiminde işaretleyerek yanıtlayınız. İçten, samimi cevaplarınız ve katkılarınız için teşekkür ederim.

Prof. Dr. Esra CEYHAN

Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi

RPD Anabilim Dalı

Mehmet İhsan ÇAKMAK

Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

RPD Tezli Yüksek Lisans Programı

Yukarıda yer alan açıklamayı okudum ve kabul ediyorum.

1. BÖLÜM

1. Cinsiyetiniz nedir?

() Erkek () Kadın

2. Okul türünüz?

() Anadolu Lisesi	() Fen Lisesi
() Anadolu İmam Hatip Lisesi	() Spor Lisesi
() Sosyal Bilimler Lisesi	() Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi
() Güzel Sanatlar Lisesi	

3. Anne-baba birliktelik durumu?

- () Evli, birlikte yaşıyorlar.
() Ayrı yaşıyor
() Boşanmış
() Ebeveynlerden biri vefat etmiş

4. Ailenizin sosyoekonomik durumunu nasıl algılıyorsunuz?

- () Düşük
() Orta
() Yüksek

5. Size göre üniversite sınavı neye benzemektedir? Lütfen aşağıdaki boşluğa örnekte gösterildiği gibi yazınız.

Örnek: “Öğretmen mum gibidir; Çünkü kendisi tükenirken çevresine ışık verir.”

“Üniversite sınavı gibidir; Çünkü

.....

.....”

EK-4. Çocuk ve Genç Psikolojik Sağlamlık Ölçeği Örnek Maddeleri

AÇIKLAMA: Aşağıda sizlerin çeşitli durumlara ilişkin iyi oluş durumlarınızı incelemek amacıyla maddeler sıralanmıştır. Sizden istenen, her bir maddeyi okuyarak size en uygun düzeye karar vererek işaretlemenizdir. Doğru cevap yoktur, size uygun cevap vardır. Bunu dikkate alarak cevaplamaya çalışınız. “Beni hiç tanımlamıyor” için “1”, “Çok az tanımlıyor” için “2”, “Biraz tanımlıyor” için “3”, “Oldukça tanımlıyor” için “4” ve “Beni tamamen tanımlıyor” için “5” seçeneğini işaretleyiniz.

		Beni hiç tanımlamıyor	Çok az tanımlıyor	Biraz tanımlıyor	Oldukça tanımlıyor	Beni tamamen tanımlıyor
1.	Hayatımda saygı duyabileceğim insanlar var.	1	2	3	4	5
11.	İnsanlar, onlar ile birlikte olmaktan mutlu olduğumu düşünürler.	1	2	3	4	5
15.	Yardıma ihtiyacım olursa, nereden yardım alabileceğimi bilirim.	1	2	3	4	5
16.	Kendimi okuluma ait hissediyorum.	1	2	3	4	5
17.	Ailem zor zamanlarımda yanımdadır.	1	2	3	4	5
18.	Arkadaşlarım zor zamanlarımda yanımdadır.	1	2	3	4	5
19.	Yaşadığım toplumda bana adil bir şekilde davranılır.	1	2	3	4	5
21.	Güçlü yönlerimin farkındayım.	1	2	3	4	5
23.	Yaşadığım toplumda hizmet etmenin önemli olduğunu düşünüyorum.	1	2	3	4	5
25.	Hayatımda gelecekte kullanacağım yeteneklerimi geliştireceğim fırsatlara sahibim (mesleki beceriler gibi)	1	2	3	4	5
26.	Ailemin aile geleneklerini ve kültürünü seviyorum.	1	2	3	4	5

EK-5. Problemlı İnternet Kullanımı Ölçeği Ergen Formu Örnek Maddeleri

Açıklama: Bu anket, sizlerin internet kullanım davranışlarını betimlemek için hazırlanmıştır. Sizden istenen, internet kullanırken genellikle gösterdiğiniz davranışları dikkate alarak, aşağıdaki ifadelerden her birinin size uygunluk derecesini belirlemenizdir.

Bu amaçla, ilk önce her bir ifadeyi okuyunuz ve daha sonra her bir ifadenin karşısındaki “**Tamamen Uygun**”, “**Oldukça Uygun**”, “**Biraz Uygun**” “**Nadiren Uygun**”, ve “**Hiç Uygun Değil**” seçeneklerinden kendi durumunuza uygun olan bir seçeneği belirleyiniz. Bu seçeneği belirledikten sonra o seçeneğe ait parantezin içerisine çarpı (X) işareti koyunuz.

	Tamamen uygun	Oldukça uygun	Biraz uygun	Nadiren uygun	Hiç uygun değil
2. İnternette geçirdiğim zaman çoğunlukla uyku süremi azaltıyor					
3. İnternet ortamında elde ettiğim saygıyı günlük yaşamımda bulamıyorum					
4. İnternette, diğer ortamlara göre daha kolay ilişki kuruyorum					
8. Yalnızlığımı internetle paylaşıyorum					
11. İnternette bağlantı kurduğum insanlara kendimi daha iyi anlatıyorum					
12. İnternette, kontrol benden çıkıyor					
18. Yapmam gereken işler çoğaldıkça, internet kullanma isteğim de o ölçüde artıyor					
19. İnternet, yapmam gerekenleri ertelemek için vazgeçilmez bir araçtır					
25. İnternet kullanırken zamanın nasıl geçtiğini hiç anlayamıyorum					
26. İnternet beni kendisine esir ediyor					

EK-6. Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi Örnek Maddeleri

AÇIKLAMA: Aşağıda bireyleri tanımak için kullanılan sıfat çiftleri verilmektedir. Sizden istenen, her bir sıfat çiftini okuyarak size uygunluk derecesine karar vermenizdir. Her sıfat çifti için bir tek daireyi doldurunuz. Doğru cevap yoktur, size uygun cevap vardır. Bunu dikkate alarak cevaplamaya çalışınız. Cevaplarınızı aşağıdaki örneklerle göre belirtiniz:

	Çok uygun	Oldukça uygun	Biraz uygun	Ne uygun, ne uygun değil	Biraz uygun	Oldukça uygun	Çok uygun	
İçedönük	○	●	○	○	○	○	○	Dışadönük
İçedönük	○	○	○	○	○	○	●	Dışadönük
İçedönük	○	○	○	●	○	○	○	Dışadönük

Bu örneklerde,

1. örnek kişi kendini oldukça içedönük olarak görmektedir,
2. örnek ise kişi kendini çok dışadönük olarak görmektedir,
3. örnek ise kişi bu boyutlarda kararsızdır veya her iki sıfatı da kendine uzak veya yakın görmektedir, anlamına gelmektedir.

[illegible]